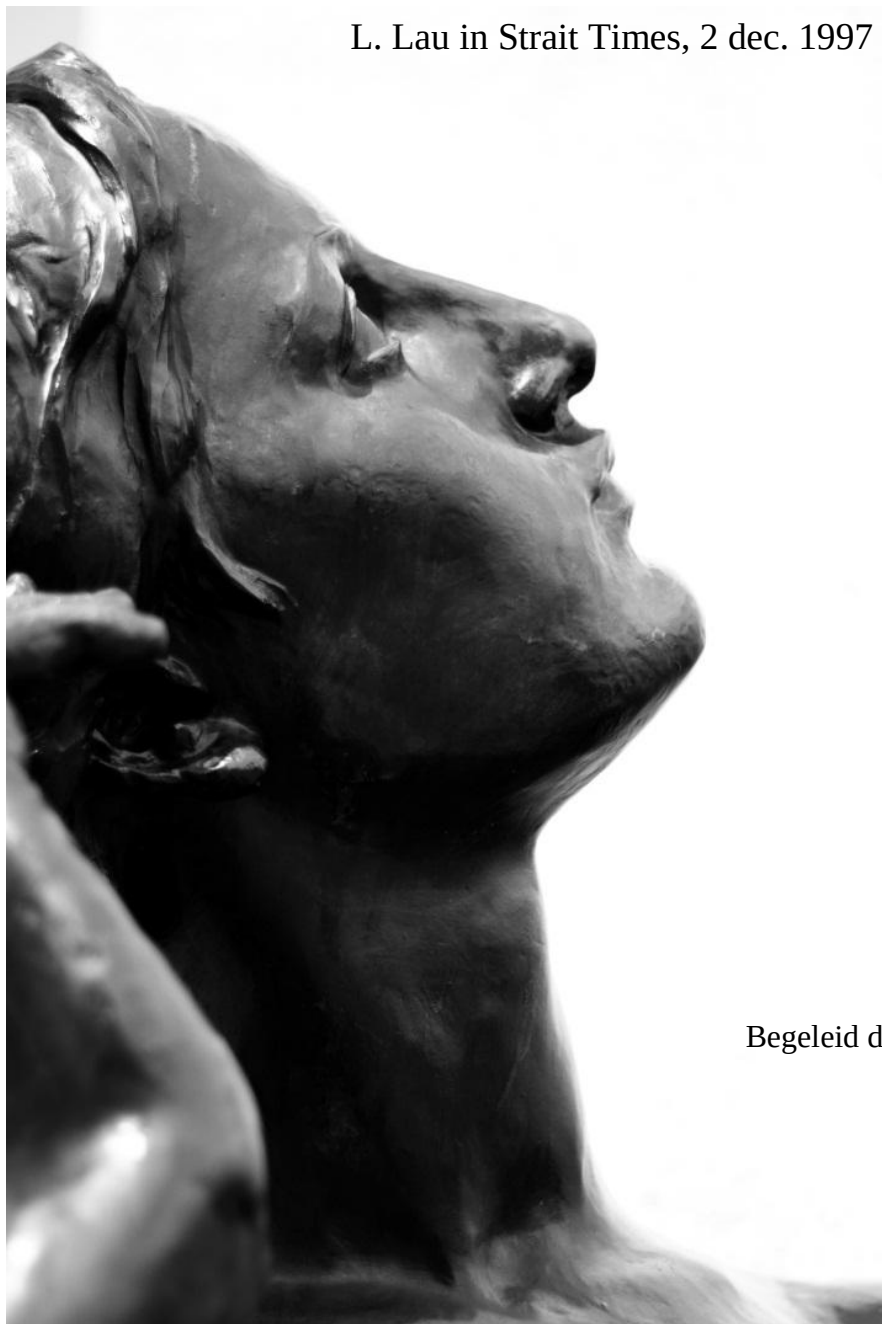

Voelen dat je gehoord wordt!

*‘ Children do not care how much a teacher knows,
until they know how much the teacher cares ’*

L. Lau in Strait Times, 2 dec. 1997

Kitty Bottelier

Studentnummer: 2150646

Lesplaats: Amsterdam

Begeleid door: Mevr. Drs. A. Emans

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master SEN
Gedragsspecialist. Module GS10 Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg. 2010 - 2011

INHOUD

Inhoud.....	2
Samenvatting.....	5
Voorwoord	7
1. Algemeen idee.....	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Huidige situatie waaruit mijn onderwerp is ontstaan.	10
1.3 Aanleiding voor het opzetten van het praktijkonderzoek.....	10
1.4 Onderzoeksvraag.....	11
1.4.1 Deelvragen	11
1.5 Doelstellingen van mijn onderzoek.....	11
1.5.1 Doel van mijn onderzoek	12
1.5.2 Doel in mijn onderzoek	12
1.6 Samenvatting.....	12
2. Verkenning van de theorie en van de praktijk.....	13
2.1 Inleiding	13
2.1.1 De houding van de volwassene in gesprek met een kind	13
2.1.2 Mentale leeftijd van een kind	13
2.1.3 De metacommunicatie.....	15
2.1.4 Gespreksvaardigheden per fase van het gesprek.....	15
2.1.5 Gespreksinterventies	16
2.1.6 Oplossingsgericht Werken	18
2.1.7 Handelingsgericht werken.....	21
2.2 Praktijk verkenning	22
2.3 Concretisering	24
2.4 Samenvatting.....	25
3. Plan van aanpak.....	26

3.1 Analyse van de praktijksituatie	26
3.2 Operationalisatie.....	27
3.3 De onderzoeksgroep	28
3.4 De onderzoeksmethode	29
3.5 Triangulatie	30
3.6 Ethische verantwoording.....	30
3.7 Schematische weergave van het onderzoek en/of tijdspad	32
3.8 Samenvatting.....	32
4. Uitvoering en resultaten	33
4.1 Inleiding en uitvoering	33
4.2 Meten van beginsituatie	33
4.3 Het logboek	33
4.4 Tussentijdse analyse door intern begeleider.....	34
4.4.1 Evaluatie op de gevoerde gesprekken.	34
4.4.2 Scoringslijst vraagtechnieken Martine Delfos	35
4.4.3 Oplossingsgerichte gespreksinterventies scorelijst	35
4.5 Eindanalyse door intern begeleider	35
4.5.1 Evaluatie op de gevoerde gesprekken	35
4.5.2 Scoringslijst vraagtechnieken Martine Delfos	36
4.5.3 Oplossingsgerichte gespreksinterventies scorelijst	36
4.6 Meten van eindsituatie	36
4.7 Vragenlijst ingevuld door onderzoeksgroep.....	37
4.8 Samenvatting.....	39
5. Conclusies en discussie	40
5.1 Conclusies uit het praktijkonderzoek	40
5.2 Aanbevelingen met betrekking tot mijn praktijk.....	41
5.3 Aanbevelingen met betrekking tot de theorie.....	41

5.4 Verdere discussie.....	42
5.5 Eindconclusie	43
6. Kritische reflectie	45
6.1 Reflectie op het onderzoek	45
6.2 Reflectie op eigen leerproces	45
Literatuurlijst.....	47

SAMENVATTING

“Voelen dat je gehoord wordt”, daar draaide het om in mijn onderzoek. Als kind heb ik ervaren hoe belangrijk dat is. Als je wilt weten waarom een leerling iets op een bepaalde manier ervaart is het belangrijk zijn/haar referentiekader te leren kennen. Door goed en zonder (voor) oordelen te luisteren naar een kind geef je hem/haar wat nodig is. Om dat te bereiken heb ik mijn gespreksvaardigheden/gesprekstechnieken verbeterd en ben ik me gaan bekwamen in het luisteren met ‘oplossingsgerichte oren’. Ik heb met drie verschillende leerlingen ieder vier gesprekken gevoerd. Daaraan voorafgaand heb ik middels een nulmeting mijn gespreksvaardigheden/gesprekstechnieken gescoord. In mijn logboek beschreef ik per leerling mijn beleving van het gesprek en het verhaal van de leerling. Door de opnames van de gesprekken heb ik mijn eigen ontwikkeling goed kunnen volgen. De tussen- en eindevaluatie van de Intern Begeleider gaven een overzichtelijk beeld van mijn vorderingen. Aan het eind van de gesprekkencyclus heb ik met de leerlingen een vragenlijst doorgenomen. De vragen waren gericht op hoe zij de gesprekken hebben ervaren.

De leerlingen hebben omschreven dat de grondhouding en een goede basiscommunicatie er voor hen toe hebben bijgedragen dat ze zich prettig en gewaardeerd voelden tijdens de gesprekken. Ze vertelden dat ze het prettig vonden dat ik hen aankeek tijdens de gesprekken en niet ondertussen iets anders aan het doen was. Ook mijn doorvragen werd ervaren als een vorm van luisteren: “Als ik iets zei, dan zei jij erna iets en dan merkte ik dat je goed had geluisterd naar wat ik zei.” Het antwoord op mijn onderzoeksvraag is dat een open houding en oprechte belangstelling de leerlingen het gevoel geven dat ze gehoord worden. Ik zorg voor goed oogcontact, een open luisterhouding zonder reserves en ik probeer de leerlingen te begrijpen. Uit het onderzoek is niet gebleken of de leerlingen hebben ervaren dat de gesprekstechnieken en -vaardigheden er toe bij hebben gedragen dat zij zich gehoord hebben gevoeld. Het herkennen en benoemen ervan was voor de leerlingen te moeilijk. Ik heb me dat vooraf niet voldoende gerealiseerd.

Het beheersen van de gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken, zoals onder andere beschreven door Martine Delfos (2005), geven voor mij de gesprekken een extra dimensie. Daarnaast is voor mij met name het oplossingsgericht werken van groot belang geweest voor de mate waarin ik de kinderen het gevoel heb kunnen geven dat zij zich gehoord voelen.

Beide aspecten samen zorgen ervoor dat ik het gevoel heb daadwerkelijk in gesprek te zijn met de leerlingen.

VOORWOORD

Voelen dat je gehoord wordt: *‘Wanneer onze cliënten niet het gevoel hebben dat zij in hun ervaring van de situatie bevestigd worden, is alles wat wij in onze gesprekken doen, verspilde moeite.’* Deze titel (uit “Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school” van Durant 2007, p. 77) sloot naadloos aan bij mijn onderzoek. De titel omschrijft wat ik wilde onderzoeken: Welke gespreksvaardigheden/technieken stellen mij het beste in staat om mijn leerlingen het gevoel te geven dat ze gehoord worden?

Er zijn veel mensen in mijn omgeving die ik wil bedanken voor het mogelijk maken van dit onderzoek. Door hen voelde ik me gehoord en daardoor gesteund!

Allereerst wil ik mijn directeur M. D., bedanken. Doordat jij mij stimuleerde deze opleiding te gaan doen, gaf jij mij zelfvertrouwen. Mijn collega’s wil ik bedanken voor de steun en begrip die ik kreeg tijdens de uitvoering van het onderzoek.

Mijn ‘critical friends’, Gea, Tineke en Sandra wil ik bedanken voor alle input die zij gegeven hebben tijdens de intervisie bijeenkomsten. Mede door jullie kon ik mezelf zijn en voelde ik me gewaardeerd voor wie ik ben. Ook wil ik Anita Emans, mijn intervisiebegeleidster, bedanken. Als mijn gedachtes weer eens in de knoop zaten, kon ik op jou rekenen. Met een paar gerichte opmerkingen en samenvattingen, werden mijn gedachtes ontrafeld en weer in goede banen geleid. Ook wil ik je bedanken voor de verschillende inzichten met betrekking tot mijn leerproces die je mij gegeven hebt.

Mijn speciale dank gaat uit naar E. K., intern begeleider van mijn school. Op de vraag of je mij wilde helpen bij het analyseren van de gesprekken, antwoordde je enthousiast dat je dat wel wilde doen. Maar jouw hulp werd meer dan alleen dat, je werd mijn ‘onderzoeksgoeroe’. Voor vragen met betrekking tot het onderzoek, kon ik altijd bij je terecht. Geschreven teksten werden door jou bekeken en waar nodig verbeterd. Je stond altijd klaar met een luisterend oor en pepete me weer op als ik het niet meer zag zitten met het onderzoek. Je werd enthousiast, wat mij nog meer motiveerde om het onderzoek goed af te ronden. Zonder jou had ik het onderzoek niet kunnen doen!

Mijnheer Donders, schrijver van ‘Praktische gespreksvoering’ (2007) wil ik bedanken voor

het kritisch bekijken van mijn onderzoek. Uw aan- en opmerkingen waren een aanvulling op mijn onderzoek!

Mijn man Peter heeft vele uitjes met de kinderen gemaakt, zodat ik rustig aan het werk kon gaan. Peet, bedankt voor jouw luisterend oor, je begrip en je geruststellingen. Jouw vertrouwen in mijn kunnen, gaf mij de energie om te werken aan mijn onderzoek!

Het werken aan mijn onderzoek, heb ik ervaren als een intensief, maar leerzaam proces. Met veel plezier heb ik gesprekken gevoerd met de leerlingen van mijn onderzoeksgroep. Het onderwerp ‘gesprekken voeren met kinderen’ interesseerde me al, maar is me nog meer gaan boeien naarmate het onderzoek vorderde. Het onderzoek zie ik dan ook niet als een eindpunt, het is voor mij een vertrekpunt naar meer.....!

Kitty Bottelier

1. ALGEMEEN IDEE

1.1 INLEIDING

Als leerkracht en gedragsspecialist ben ik werkzaam op een katholieke basisschool. Toen ik 15 jaar geleden afstudeerde (specialisatie onderbouw), stond ik parttime voor een groep 1/2. Naarmate de jaren vorderden kwam ik terecht in de groepen 6 en 8. Zo kwam ik erachter dat mijn affiniteit bij het oudere kind ligt. Ik werk momenteel dan ook met heel veel plezier in groep 8. Door de jaren heen heb ik ontdekt dat mijn kracht met name ligt op sociaal/emotioneel gebied. Dat werd ook gezien en benoemd door de directie en collega's. Waren er 'probleemgroepen' op het gebied van gedrag, dan werd ik gevraagd om deze groepen weer in het gareel te krijgen. Dat vond ik een uitdaging en uiteindelijk lukte mij dat iedere keer. Mijn expertise op het gebied van gedrag wilde ik uitbreiden en theoretisch onderbouwen. In een gesprek met de directeur, kwamen we gezamenlijk tot het besluit dat ik de opleiding 'Gedragsspecialist' zou gaan volgen.

Aan het begin van de opleiding 'Gedragsspecialist', kreeg ik, door een vraag van Jos Bergkamp, inzicht in mijn werkwijze als leerkracht. De vraag was: "Welke leerkracht is jou bijgebleven en waarom?" Deze vraag startte bij mij het denkproces over hoe het verleden mij beïnvloedt in mijn werk als leerkracht. De leerkracht die mij het meest bijgebleven is, is de leerkracht die zag wie ik was: een faalangstig kind. In de gesprekken die wij hadden, leerde ze mij dat ik meer was dan alleen de angst. Ik deed ertoe, ik mocht er zijn! Zij ging in gesprek met mij, luisterde naar mijn verhaal en probeerde mij te begrijpen. Ze zorgde ervoor dat ik mij geaccepteerd en veilig voelde. Ik voelde mij gehoord! Het denkproces ging langzamerhand over van het verleden naar het heden. Het werd mij duidelijk waar mijn kracht als leerkracht ligt. Ik handel zoals de leerkracht van vroeger, ik probeer door te geven wat ik als kind van haar heb meegekregen. Ik zie mijn leerlingen als individu, ik wil dat zij zichzelf kunnen zijn in de klas, ik wil dat zij zich veilig voelen. Ik wil de kinderen zien zoals ze zijn. En ik wil hun laten voelen dat ze gehoord worden. Ik zorg voor goed oogcontact, een open luisterhouding zonder reserves en ik probeer de leerlingen te begrijpen. Onderstaand citaat sluit aan op het uitgangspunt wat ik hiervoor besproken heb.

'We kunnen elkaar pas werkelijk zien als ik de moeite doe mijn ogen te sluiten en door die van jou de wereld te aanschouwen.'

J. Gerritsen (Google citaat)

1.2 HUIDIGE SITUATIE WAARUIT MIJN ONDERWERP IS ONTSTAAN.

Mijn interesse ligt op het gebied van het gedrag. Sinds vorig schooljaar werk ik een dag in de week als gedragsspecialiste en ben ik betrokken bij de zorgteambesprekingen. Momenteel is mijn begeleiding met name gericht op individuele kinderen. Deze kinderen begeleid ik op verzoek van de leerkracht van het kind. Ik observeer de leerling, ga in gesprek met de leerkracht, de ouders en het kind. Op basis van deze verzamelde gegevens stel ik een handelingsplan op en voer ik dat uit. Daarnaast richt ik me de laatste tijd meer op de ondersteuning van de leerkrachten. Door middel van de studie in combinatie met mijn werk als gedragsspecialist, kan ik mijn expertise, kennis en ervaring op dit gebied vergroten.

1.3 AANLEIDING VOOR HET OPZETTEN VAN HET PRAKTIJKONDERZOEK

In mijn werk als leerkracht en als gedragsspecialist ervaar ik dat het voeren van gesprekken met kinderen waardevol is. Met leerlingen voer ik hoofdzakelijk begeleidingsgesprekken. Het doel van zo een gesprek is om bij de leerling een bepaald veranderingsproces op gang te brengen.

Een begeleidingsgesprek is een gesprek met een leerling waarin uitdrukkelijk ondersteuning centraal staat op het gebied van studie, keuzen of persoonlijke ontwikkeling. Het gaat om 'formele' gesprekken, hoe kort ze soms ook kunnen zijn en hoe onverwacht ze vaak kunnen plaatsvinden, je spreekt op grond van je begeleidingsfunctie de leerling aan of wordt door de leerling aangesproken.

(Konig 1995, p. 18)

In het begin ging ik voornamelijk af op mijn intuïtie. Ik dacht daarbij vaak terug aan de leerkracht op de basisschool die mij zo is bijgebleven. Hoe meer gesprekken ik voerde hoe meer ik me begon af te vragen of en hoe ik een hoger rendement kon halen. Ik ben me daarom gaan verdiepen in de literatuur over het voeren van gesprekken met kinderen. Het is mij opgevallen dat er met name literatuur te vinden is die zich toespitst op de verschillen in communicatie tussen volwassenen en kinderen.

Martine Delfos: *“Er wordt weinig aandacht besteed aan hoe volwassen en kinderen met elkaar in gesprek zijn en hoe ze kunnen communiceren op basis van mogelijkheden en onmogelijkheden.”* (Delfos 2005, p. 21)

Een verklaring hiervoor kan zijn dat de aandacht pas sinds eind vorige eeuw op de kinderen gericht is. In 1989 zijn de Rechten van het Kind opgesteld. Toen ik zelf een kind was, bepaalden ouders en leerkrachten wat goed was voor kinderen. Kinderen hadden nog veel te leren, voordat ze een volwaardig lid van de samenleving konden zijn. Nu is het zo dat we kinderen aanmoedigen om een individu te worden, kinderen worden meer gezien als unieke wezentjes. Om hen te leren kennen is het van groot belang om goed en open met elkaar te kunnen communiceren.

Ik ben ervan overtuigd dat een kind beschikt over een wereld van gedachten en gevoelens die de moeite waard is ontdekt te worden. Een kind zal zich naar alle waarschijnlijkheid gehoord voelen, als je als volwassene aansluit op de gedachten en gevoelens van een kind. In mijn onderzoek ga ik op zoek naar diverse aspecten binnen verschillende theorieën die mij kunnen helpen om ervoor te zorgen dat kinderen zich gehoord voelen!

“Wat zou het antwoord zijn als niemand een vraag stelde?”

Gertrude Stein (Google citaat)

1.4 ONDERZOEKSVRAAG

Welke gespreksvaardigheden/technieken stellen mij het beste in staat om mijn leerlingen het gevoel te geven dat ze gehoord worden?

1.4.1 DEELVRAGEN

1. Welke aspecten van gespreksvaardigheden/technieken wil ik aanscherpen/ontwikkelen?
2. Welke gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken leiden er toe dat de leerlingen zich gehoord voelen?

1.5 DOELSTELLINGEN VAN MIJN ONDERZOEK.

“De vraag is niet of kinderen een mening hebben of over informatie beschikken, maar hoe we met kinderen kunnen communiceren om die mening te weten te komen, of de informatie te verkrijgen.”

(Delfos 2005, p.39)

Dit citaat omschrijft wat ik wil onderzoeken: Op welke manier kan ik ervoor zorgen dat leerlingen zich gehoord voelen!

1.5.1 DOEL VAN MIJN ONDERZOEK

Het ontwikkelen van een grotere deskundigheid in het voeren van begeleidingsgesprekken met leerlingen zodat zij zich beter gehoord voelen.

1.5.2 DOEL IN MIJN ONDERZOEK

Onderzoeken welke gespreksvaardigheden/technieken ervoor zorgen dat de leerlingen zich gehoord voelen.

1.6 SAMENVATTING

In dit eerste hoofdstuk is de aanleiding voor mijn onderzoek beschreven. Ook de verschillende doelstellingen zijn in dit hoofdstuk aan bod gekomen.

In hoofdstuk 2 beschrijf ik verschillende theorieën over het voeren van gesprekken met kinderen. Met name de theorie van Martine Delfos (2005) zal ik nader onderzoeken.

Daarnaast komen de theorie van Oplossingsgericht Werken (OGW) en Handelingsgericht werken (HGW) aan bod. Binnen deze twee kindgerichte theorieën ga ik op zoek naar handvatten die mij zullen helpen aan te sluiten bij het kind.

2. VERKENNING VAN DE THEORIE EN VAN DE PRAKTIJK

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk zal ik met behulp van literatuur een eerste onderbouwing geven voor mijn onderzoeksvraag en verband leggen met mijn huidige praktijk. In de literatuur ben ik op zoek gegaan naar algemene kenmerken van een goed begeleidingsgesprek. Ik heb mij verdiept in de theorie achter Oplossingsgericht Werken en Handelingsgericht werken. Voor deze twee theorieën heb ik gekozen omdat hierin het kind centraal staat.

2.1.1 DE HOUDING VAN DE VOLWASSENE IN GESPREK MET EEN KIND

Delfos (2005) noemt enkele algemene punten over de houding van de gespreksleider. Ten eerste geeft zij aan dat een warme en respectvolle houding ten opzichte van het kind ontzettend belangrijk is. Ten tweede is het belangrijk het kind te helpen het gesprek zo te voeren dat het voor beide betrokkenen op een bevredigende manier verloopt. En ten derde schrijft Delfos over de grondhouding. Deze zorgt ervoor dat een kind zich uit en zich weerbaar opstelt.

Konig (1995) spreekt over drie eigenschappen als voorwaarde voor het voeren van een goed begeleidingsgesprek. Net als Delfos schrijft hij over een respecterende houding van de volwassene naar het kind toe. ‘Echt zijn’ is volgens Konig ook een belangrijke eigenschap. De volwassene die echt is, laat zich zien zoals hij werkelijk is. De derde eigenschap is dat een volwassene zich kan inleven. *“Je inleven in de belevingswereld van de leerling betekent diens verdriet, teleurstelling, vreugde kunnen aanvoelen alsof het je eigen wereld en je eigen gevoelens waren.”* (Konig 1995, p.16) Wie zich kan identificeren met een leerling, kan de leerling begeleiden. Om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag ga ik kijken naar mijn houding tijdens de begeleidingsgesprekken. Een respectvolle houding en een oprechte interesse in kinderen zijn mij niet vreemd. Het bewust worden van de sociale codes waar Delfos (2005) over schrijft, is deel van mijn onderzoek.

2.1.2 MENTALE LEEFTIJD VAN EEN KIND

Bokhorst (2002) schrijft dat bij het voeren van een gesprek met een kind, de volwassene rekening moet houden met de (mentale) leeftijd van het kind. Op deze manier kan de volwassene goed aansluiten bij het denken en het voelen van het kind. De kinderen in mijn onderzoeksgroep zijn tussen de tien en twaalf jaar. Het vormen van een sociale identiteit is in

deze periode van de psychosociale ontwikkeling een belangrijk onderdeel. Delfos (2005) schrijft dat bij een sociale identiteit het onderzoeken van de mening van de omgeving centraal staat. Bij de psychologische identiteit staat het onderzoeken van de eigen mening over zichzelf in het middelpunt. Een positieve sociale identiteit is een beschermende bodem voor het zelfonderzoek dat de psychologische identiteit vormt. Ook geeft Delfos aan dat kinderen van deze leeftijdsgroep een steeds duidelijker beeld krijgen over verschillen tussen mensen. Een belangrijke rol is weggelegd voor het verschil tussen jongens en meisjes. De intellectuele mogelijkheden nemen toe, vooral tijdens de bovenbouw van de basisschool. Tijdens deze periode wordt de basis gelegd voor verder succes op school en in de maatschappij. Het kind krijgt meer inzicht in hoe anderen hem of haar ervaren. Effectieve communicatie betekent aansluiten bij degene met wie je spreekt. Op die manier kan het gesprek zo goed mogelijk worden afgestemd. Bij de gesprekken met kinderen van tien tot twaalf jaar onderscheidt Delfos (2005) enkele specifieke elementen van gespreksvoering, welke ik in eigen woorden zal omschrijven:

- De metacommunicatie: Belangrijk is dat de volwassene, de gesprekspartner, zijn/haar waardering uitspreekt voor de bijdrage van het kind aan het gesprek. De kinderen binnen deze leeftijdsgroep begrijpen inmiddels veel gesprekkaders. Het is voldoende wanneer je het doel van het gesprek aan het kind voorlegt.
- De gespreksvorm: Het is mogelijk om het gesprek te voeren in aanwezigheid van een leeftijdsgenootje.
- Het verbale aspect: Moeilijke woorden worden uitgelegd, er wordt gebruik gemaakt van abstract en concreet taalgebruik.
- Het non-verbale aspect: Tijdens het gesprek kan de lichaamstaal van het kind benoemd worden.
- De vraagtechnieken: Er wordt tijdens het gesprek gebruik gemaakt van open vragen. Gesloten vragen heb je alleen nodig in het begin en om de interpretatie te controleren. Samenvatten is belangrijk om de structuur van het gesprek vast te houden.
- De motivatie: Goedkeuring van een volwassene is voor kinderen van deze leeftijd erg belangrijk.

2.1.3 DE METACOMMUNICATIE

Metacommunicatie (communicatie over communicatie) vormt een fundamenteel onderdeel van een goede en vruchtbare gespreksvoering.

Delfos beschrijft de volgende voorwaarden van metacommunicatie; deze voorwaarden zal ik in mijn eigen woorden omschrijven:

- Maak het doel van het gesprek duidelijk. Door het doel van het gesprek aan te geven, zorg je voor gelijkwaardigheid binnen het gesprek.
- Laat het kind weten wat je intenties zijn; persoonlijke- en emotionele intenties. Dat kan het proces van gespreksvoering bevorderen.
- Laat een kind weten dat je feedback nodig hebt, zodat je weet dat het kind gehoord heeft wat er gezegd werd. Er is verbale en non-verbale feedback, een volwassene kan om deze feedback vragen aan het kind.
- Laat een kind weten dat het mag zwijgen; Stilte kan aangeven dat een kind aan het verwerken is wat er gezegd is, moeite heeft met het onderwerp of niet wil ingaan op de vraag.
- Probeer te benoemen wat je voelt en volg wat je voelt.
- Nodig het kind uit zijn of haar mening over het gesprek te geven; Deze mening kan een volwassene inzicht geven in hoe het kind het gesprek beleeft.
- Maak metacommunicatie een vast onderdeel van je communicatie.

Vanwege het belang van metacommunicatie, zal ik deze theorie vormgeven binnen mijn gesprekken met de leerlingen van mijn onderzoeksgroep.

2.1.4 GESPREKSVAAARDIGHEDEN PER FASE VAN HET GESPREK

Elk gesprek bestaat uit verschillende fasen. Pameijer, van Beukering en de Lange (2009) bespreken de gespreksvaardigheden per fase van het gesprek:

De voorbereiding; belangrijk is de mentale voorbereiding. Tijdens de voorbereiding formuleer je de vragen. Het kind informeer je over het gesprek dat gaat komen, zodat het kind ook goed voorbereid is.

De introductie; tijdens de introductie staan de regels van het gesprek centraal. Je kunt deze fase verdelen in drie stappen.

Stap 1. Je stelt jezelf voor in de rol van de ‘gesprekspartner’.

Stap 2. Je introduceert het kader van het gesprek en benadrukt de vertrouwelijkheid ervan.

Stap 3. Je geeft de aanzet tot het gespreksonderwerp: de startvraag.

De romp van het gesprek; In deze fase stel je je vriendelijk, ondersteunend en structurerend op. Je geeft het kind tijd en ruimte en complimenteert het kind als het iets vertelt. Stel oplossingsgerichte vragen om door te kunnen vragen. Laat merken dat het verhaal van het kind effect op je heeft. Je vat het verhaal van het kind samen en als je een fase binnen het gesprek wilt afsluiten.

De afronding; het is van groot belang dat kind het gesprek met een positief gevoel afsluit.

- Je geeft aan wanneer je het gesprek gaat afronden.
- Je hebt oog voor de verbale en non-verbale signalen.
- Je vat het gesprek kort samen.
- Je vraagt of het kind nog iets kwijt wil.
- Je komt terug op de vertrouwelijkheid van het gesprek.
- Je geeft het vervolg aan.
- Je vraagt naar de ervaring van het kind en complimenteert hem/haar voor zijn/haar bijdrage.
- Je bedankt het kind voor het gesprek.

2.1.5 GESPREKSINTERVENTIES

Een gespreksinterventie kun je omschrijven als alles wat een leerkracht tijdens een gesprek doet of zegt. Met behulp van interventies, probeer je je doel te bereiken.

Konig (1995) heeft op grond van onderzoek en publicaties enerzijds en eigen ervaringen met gespreksverslagen van mentoren anderzijds, een ordening van twaalf (groepen) vaardigheden gemaakt.

1.	zich openstellen:	De leerkracht laat merken bij het gesprek en de leerling te zijn
2.	luisteren:	Er wordt door de leerkracht actief geluisterd.
3.	terugkoppelen:	Wat de leerkracht uit het verhaal van de leerling heeft gehaald, wordt teruggegeven aan de leerling.
4.	verhelderen:	De leerkracht brengt ordening aan in wat de leerling verteld heeft.
5.	vragend aansluiten:	De leerkracht sluit met zijn vragen aan op wat de leerling vertelt.
6.	sturen:	Door de leerkracht worden enkele accenten gelegd in het verhaal van de leerling door een vraag of opmerking. Op deze manier kan de leerkracht de leerling voorzichtig sturen.
7.	stimuleren:	De leerling wordt ondersteund en aangemoedigd.
8.	vragend toevoegen:	Dit zijn vragen die betrekking hebben op iets waar de leerling waarschijnlijk niet gedacht heeft
9.	informatie geven:	De leerkracht geeft zelf informatie. Bijvoorbeeld over iets waar de leerling niet aan gedacht heeft.
10.	adviseren:	Een advies houdt heel bewust gekozen informatie in.
11.	oordelen:	Oordelen is het toekennen van waarde van iets dat gebeurd is of nu gebeurt.
12.	opleggen:	De leerkracht geeft aan wat de leerling moet doen.

“Interventies kunnen geplaatst worden op het continuüm waarmee wordt aangegeven hoe de gespreksruimte verdeeld is tussen de inbreng, gedachte en ervaring van de mentor en de leerling.” Konig (1995, p. 37).

“De concrete vorm waarin de leraar de interventies toepast, is afhankelijk van de leeftijd van de leerling.” Jeninga (2009, p. 98).

ruimte geven				Ruimte delen				Ruimte nemen			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
zich openstellen	luisteren	terugkoppelen	verhelderen	vragend aansluiten	sturen	stimuleren	vragend toevoegen	informeren	adviseren	oordelen	opleggen

De interventie van de ene gesprekspartner heeft dus gevolgen voor de ruimte van de ander. Het gebruik van de interventies heeft invloed op de communicatie en relatie tussen leerkracht en leerling. Dit inzicht is van groot belang voor de gespreksvaardigheid. Delfos (2005, p.21) schrijft dat in een gesprek met een kind de volwassene vaak degene is die het meest aan het woord is. In een goed gesprek tussen volwassene en kind krijgen beiden de ruimte. Er is sprake van tweerichtingsverkeer, waarbij de volwassene aansluit bij wat er in het kind omgaat.

2.1.6 OPLOSSINGSGERICHT WERKEN

De oplossingsgerichte benadering is ontwikkeld door Steve de Shazer, Insoo Kim Berg en hun collega's van het Brief Family Therapy Center in Milwaukee. De focus is anders dan bij de gebruikelijke benaderingen: het gesprek gaat voornamelijk richting de oplossingen in plaats van zoeken naar oorzaken. De leerling wordt als expert gezien. Dat wordt versterkt doordat de gespreksleider een “onwetende” houding aanneemt, zodat de expertrol van de leerling tot zijn recht komt. Een ander aspect is ‘leading from one step behind’. Daarbij zijn een positieve houding, gelijkwaardigheid en oprechte interesse voor de leerling noodzakelijk zodat de leerling zichzelf mag en kan zijn. Door oplossingsgerichte vragen te stellen nodigt de gespreksleider de leerling uit om zijn doel te bepalen en de mogelijke oplossingen te verkennen. Wolters (2011) noemt de belangrijkste richtingwijzers voor gedragsverandering: “Zoeken naar de kracht in de leerling, de aanwezige hulpbronnen opsporen en analyseren wat goed gaat.” De basis van deze werkwijze kan in het kort als volgt worden samengevat:

- Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
- Als iets werkt, doe er meer van.

- Als iets blijkt te werken, leer het (van/aan) iemand anders.

Bij OGW staat respect centraal. Er is respect voor het probleem en de oplossing die de leerling voor ogen heeft. Delfos (2005) geeft ook aan dat een respectvolle houding ten opzichte van het kind belangrijk is (zie paragraaf 2.1.1.). Ook de drie eigenschappen die Konig beschrijft; een respectvolle houding, het ‘echt zijn’ en inlevingsvermogen komen overeen met de uitgangspunten van een Oplossingsgericht gesprek.

Een oplossingsgericht gesprek bestaat uit een aantal stappen die de gespreksleider neemt om samen met het kind tot een oplossing te komen.

Contact leggen: De gespreksleider heeft aandacht voor de leerling. De motor voor verandering is een goede werkrelatie. De positieve houding die hierboven beschreven staat is uitgangspunt.

Probleembeschrijving: De gespreksleider luistert respectvol maar besteedt weinig aandacht aan details en vraagt niet naar de oorzaak. Het probleem wordt herkadert in een werkbare hulpvraag. Op die manier wordt er al richting oplossing gewerkt.

Formuleren van doelen: Het eerste en belangrijkste kenmerk is dat de doelen belangrijk zijn voor het kind. Het doel van de gespreksleider is irrelevant; het gaat om het doel wat de leerling zichzelf stelt. De betrokkenheid van de leerling en de kans op succes worden hierdoor vergroot.

Sterke punten benoemen: De gespreksleider achterhaalt middels vraagtechnieken wat de sterke punten zijn. Hierin komt de expertrol van de leerling naar voren.

Exploreren van uitzonderingen: De uitzondering is het begin van een verandering. Er zijn altijd uitzonderingen op het probleem. Deze vormen de sleutel tot het vinden van oplossingen.

Complimenteren: Een compliment stimuleert het zelfvertrouwen en bevordert een goed contact.

De wondervraag: Bij de “wondervraag” wordt de leerling uitgenodigd na te denken over de gewenste situatie.

De schaalvraag: Het gebruik van schalen is een middel om het kind zijn/haar eigen situaties te meten, te schatten en te evalueren.

Het besluit: Het kind wordt bedankt voor het gesprek en gecompimenteerd. Het doel van het kind is helder en er kan eventueel een vervolgopdracht gegeven worden.

Binnen OGW wordt er gesproken over samenwerkingsrelaties. Deze relatietypes geven aan in

welke relatie de leerling en de gespreksleider tot elkaar staan en welke interventies daarbij passen.

Relatietype	Interventies
1. De vrijblijvende relatie of voorbijganger. De leerling heeft geen hulpvraag of probleem. Vaak zijn dit leerlingen die gestuurd zijn.	- complimenten maken - positieve karaktereigenschappen benoemen - context creëren voor een hulpvraag.
2. De zoekende relatie of zoeker. De leerling heeft een vage hulpvraag maar geen inzicht in eigen mogelijkheden.	- complimenten maken - erkenning geven - werken aan heldere hulpvraag - wondervraag en schaalvraag - als taak een observatieopdracht meegeven.
3. De consulterende relatie of koper. De leerling heeft een duidelijke hulpvraag maar onvoldoende zicht op eigenmogelijkheden.	- uitzonderingen zoeken en uitdiepen. - doelstellingen aanpakken - schalen van vooruitgang - wondervraag
4. De mede-experts relatie of co-expert. De leerling heeft een duidelijke hulpvraag en voldoende zicht in eigen mogelijkheden om doelen te bereiken. Hij/zij wil hulp of begeleiding.	- complimenteren - doelstellingen aanpakken - schalen van vooruitgang - wondervraag - taak voor de komende tijd vaststellen.

Ik merk dat ik geneigd ben om me op te stellen als de deskundige: Daarmee ga ik onbewust en onbedoeld voorbij aan het vermogen van het kind, zijn/haar ideeën over de situatie en de mogelijke oplossingen van het kind zelf. Bij OGW wordt er gezocht naar wat werkt in plaats van te focussen op oorzaken. Sinds vorig jaar ben ik begonnen met de methode Kids Skills, een methode gebaseerd op de uitgangspunten van OGW. In de gesprekken die ik tot nu toe voerde zat ik teveel vast aan het patroon van antwoord geven en oplossingen aandragen. Ik wil mijn eigen vaardigheden in de praktijk ontwikkelen en aanscherpen waardoor ik de leerlingen het gevoel geef daadwerkelijk geïnteresseerd te zijn in wat hen beweegt en wat ze

ervaren. Ik hoop te kunnen bewerkstelligen dat ze zich veilig voelen bij mij en dat ze in een gesprek kunnen zeggen wat hen bezig houdt. Het toepassen van de gespreksvaardigheden en het bewust omgaan met de interventies moeten een vast ritme worden tijdens het voeren van de gesprekken, zonder dat het een kunstje of routine wordt. Ik heb het gevoel dat ik pas dan daadwerkelijk in gesprek zal zijn!

2.1.7 HANDELINGSGERICHT WERKEN

“Om gelijke kansen te krijgen om zich naar hun mogelijkheden en talenten te ontplooiën, hebben kinderen recht op ongelijke behandeling in opvoeding en onderwijs.”

(Diekstra 2003)

Bij handelingsgericht werken (HGW) werkt men volgens een systematische, overzichtelijke manier die gebaseerd is op de uitgangspunten van de handelingsgerichte diagnostiek (Pameijer en van Beukering, 2009). Gesprekken met leerlingen zijn een vast onderdeel van de HGW-cyclus. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal. Het gaat erom dat de leerkracht afstemt op deze onderwijsbehoeften door doelgericht te handelen. Bovenstaand citaat doet recht aan dit uitgangspunt.

Waar ik over begeleidend gesprek spreek, wordt er binnen HGW gesproken over het diagnostisch gesprek.

Het doel van deze gesprekken is niet zozeer te toetsen of een kind de instructie heeft begrepen of bepaalde kennis heeft verworven, maar om inzicht te krijgen op het denken en voelen van een kind, op diens beleving van verschillende situaties.

(Pameijer en van Beukering, 2007 p. 92).

Voor een diagnostisch gesprek zijn gespreksvaardigheden, sensitiviteit en inlevingsvermogen nodig. De attitude van de leerkracht is tijdens deze gesprekken van groot belang.

“Wees een OEN (open, eerlijk en nieuwsgierig), wees je bewust van je OMA (oordeel, mening en aanneme) en ga er kritisch mee om” (Pameijer, van Beukering en de Lange 2009 p. 34).

Een belangrijk aspect bij HGW is dat leerkracht en kind samen de onderwijsbehoeftes formuleren en een kindplan maken. Dit plan vertrekt vanuit wat het kind al kan. Bij doelen betreffende specifieke kennis of vaardigheden, kan de leerkracht een sturende rol hebben.

Verder heeft de leerkracht een meedenkende rol. Binnen mijn praktijk wordt er te weinig gebruik gemaakt van de samenwerking tussen leerkracht en leerling. Naar mijn mening moet het belang van de samenwerking meer belicht gaan worden. In tabel 1 zijn de overeenkomsten en verschillen tussen OGW en HGW overzichtelijk weergegeven.

Overeenkomsten OGW en HGW
Systematische werkwijze, gebruik stappenplan
Hechten aan positieve aspecten en zijn sterk doelgericht
Samenwerking tussen leerkracht en leerling
Verschillen OGW en HGW
Bij HGW wordt er in de aanpak vooral naar de factoren waar we invloed op hebben gekeken. OGW kijkt direct naar de oplossing.
Bij HGW kan het doel van een leerling bijgesteld worden, OGW werkt vanuit de doelen van een kind en stuurt deze hierin minder.
HGW werkt graag met instrumenten en inzichten. Bij OGW hoeft dit niet perse, elke oplossing is goed, als het maar werkt.

Tabel 1 (Pameijer en van Beukering,2007)

2.2 PRAKTIJK VERKENNING

In ons zorgplan staat het volgende over onze zorgstructuur:

Door onze leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden en zorg op maat te bieden, proberen we recht te doen aan het principe van Weer Samen Naar School (WSNS). Uitgangspunt van onze school is dat we proberen zo goed mogelijk om te gaan met de verschillen die er tussen kinderen bestaan. We staan open voor de eigenheid van elk kind, waarbij het bieden van veiligheid prioriteit heeft.

Onder goede begeleiding en het bieden van zorg op maat valt voor mij zeker het voeren van gesprekken met kinderen. Op de school voeren we verschillende soorten gesprekken met leerlingen; kringgesprekken, gesprek naar aanleiding van een incident, een gesprek over een reken- of spellingstrategie, een informeel gesprek of een toetsingsgesprek. Het voeren van begeleidingsgesprekken is een betrekkelijk nieuwe gespreksvorm bij ons op school. Sinds vorig jaar voer ik als gedragsspecialiste in opleiding deze gesprekken met leerlingen. Ook de intern begeleiders voeren begeleidingsgesprekken. Tijdens de faalangstreductietrainingen die gegeven worden op school zijn deze gesprekken een vast onderdeel. in het traject van Passend

onderwijs. Belangrijk is dat een leerkracht kan inspelen op de verschillende onderwijsbehoeften in een klas. Het voeren van begeleidingsgesprekken is daarbij een waardevol middel. Daarna kan een doel worden geformuleerd. Hiermee kun je als leerkracht inspelen op de specifieke onderwijsbehoeften van een kind.

In het kader van mijn onderzoek, ga ik mijn positie bepalen in het leerproces op het gebied van het voeren van begeleidingsgesprekken.

Konig beschrijft in zijn boek 'In gesprek met een leerling' (1995), het leerproces, gericht op vaardigheden. Het leerproces betreft de volgende vier fasen welke ook terug te vinden zijn in schema 2:

Bewustwording: Iedere leerkracht heeft een aanpak ontwikkeld in het voeren van gesprekken met leerlingen. Volgens Konig ben je in de fase van 'bewustwording, als je als het ware onbewust bedreven bent in datgene wat je gaat leren. Het is belangrijk tijdens deze fase je bewust te worden van deze gewoonten. Je gaat je eigen handelen kritisch bekijken.

Verwerving: In deze fase, ga je je eigen gedrag ontdekken. Je wilt bepaalde gewoontes afleren en je wilt je ander gedrag eigen maken. Je bent onbewust onbedreven. Het vraagt oefening om nieuw gedrag te verwerven.

Toepassen: Nieuwe verworven inzichten en vaardigheden worden toegepast in de praktijk. Je bent bewust bedreven, wat onnatuurlijk aan kan voelen.

Integratie: In de laatste fase ga je de verworven inzichten en vaardigheden vanzelfsprekend toepassen. In deze fase ben je onbewust bedreven geworden. Het nieuwe gedrag is eigen geworden. Konig raadt aan om te voorkomen dat je vervalt in het oude gedrag, je eigen gedrag naar verloop van tijd te checken door middel van jezelf een spiegel voor te houden.

Ik bevind mij momenteel in de fase van bewustwording en verwerving. Ik zal tijdens de uitvoering van mijn onderzoek vooral bezig zijn met het verder verwerven van kennis en vaardigheden en het toepassen ervan. Dat sluit goed aan bij mijn onderzoeksvraag over de ontwikkeling van mijn eigen vaardigheden t.a.v. het voeren van gesprekken. Gedurende het onderzoek zal ik reflecteren op mijn eigen handelen. In de conclusie zal ik opnieuw aangeven in welke fase ik mij dan bevind. De verwachting dat ik de fase van integratie voor het afronden van mijn onderzoek zal hebben bereikt is niet reëel.

door leerling en de leerkracht. Op welke manier de verschillende theorieën mijn eigen vaardigheden zal vergroten, kan ik niet alleen vanuit de theorie beantwoorden. Hiervoor doe ik verder onderzoek in de vorm van actieonderzoek. Voor de uitwerking van het onderzoek verwijs ik naar hoofdstuk 3: Plan van aanpak.

2.4 SAMENVATTING

In hoofdstuk 2 is zowel de theorie als de praktijk verkent. Er is een onderbouwing gegeven voor mijn onderzoeksvraag en ik ben in de literatuur op zoek gegaan naar algemene kenmerken van een goed begeleidingsgesprek. De theorie achter Oplossingsgericht Werken en Handelingsgericht werken is uitgebreid beschreven.

3. PLAN VAN AANPAK

In dit hoofdstuk begin ik met de analyse van mijn praktijksituatie, waarin het doel en *van* en *in* mijn onderzoek wordt benoemd. De keuze voor actieonderzoek zal ik toelichten, waarna ik de uitvoering van het onderzoek kort zal schetsen. Ik geef een omschrijving van de onderzoeksgroep en van de onderzoeksinstrumenten die ik gebruik om mijn onderzoeksvragen te beantwoorden. Triangulatie en de ethische overwegingen binnen dit onderzoek licht ik aan het einde van dit hoofdstuk toe. In de eerste stap binnen mijn onderzoek, zal ik antwoord geven op de eerste deelvraag. Welke aspecten van gespreksvaardigheden/technieken wil ik aanscherpen/ontwikkelen? Ik maak daarbij gebruik van zelf scan van Bokhorst, K., Vries, P. de, (Instrumenten voor interne begeleiders). Met deze scan breng ik mijn beginsituatie in kaart. Met het oplossingsgerichte motivatie interview (module 'Oplossingsgerichte gespreksvoering'), beschrijf ik mijn persoonlijke leerdoel t.a.v. oplossingsgerichte gespreksvoering. Het gebruiken van een kindplan (bijlage 9) en de afstemming en wisselwerking tussen leerling, leerkracht, ouders, groep en school, zijn twee aspecten van HGW waarin ik me wil verdiepen.

3.1 ANALYSE VAN DE PRAKTIJSITUATIE

Op mijn basisschool is nog geen sprake van het structureel inzetten van het voeren van gesprekken met kinderen. Zoals in Hoofdstuk 2 beschreven is, wordt er wel incidenteel met kinderen gesproken. Het betreft dan altijd een gesprek van de gedragsspecialiste of de intern begeleider en dus niet van de leerkracht van het kind. De gesprekspartners zijn ervaren in het voeren van gesprekken met voornamelijk volwassenen. Hun basishouding is goed, ze kunnen goed volgen en luisteren, ze vatten de gesprekken samen en geven vooraf het doel van het gesprek aan. De gesprekken worden niet volgens een bepaalde theorie gevoerd. Naar mijn mening zou het toepassen van OGW tijdens de gesprekken met kinderen een meerwaarde kunnen zijn.

Het doel van het onderzoek is:

Het ontwikkelen van een grotere deskundigheid in het voeren van begeleidingsgesprekken met leerlingen zodat zij zich beter gehoord voelen.

Doel in mijn onderzoek:

Onderzoeken welke gespreksvaardigheden/technieken ervoor zorgen dat de leerlingen zich

gehoord voelen.

3.2 OPERATIONALISATIE

Voor het praktijkdeel van mijn onderzoek heb ik gekozen voor actieonderzoek.

“Actieonderzoek is bij uitstek geschikt voor professionals die in de praktijk werken en aspecten van hun eigen werk willen verbeteren” (Harinck, 2010 p.65). Kern van actieonderzoek is dat de leerkracht zichzelf een vraag stelt ten aanzien van het eigen handelen. Actieonderzoek verloopt volgens een aantal opeenvolgende fases. Het gaat hier dus om een opeenvolging van kennis produceren en kennis toepassen (Harinck).

Wat als lastig beschouwd wordt bij deze vorm van onderzoek, is dat er geen afstand is tussen onderzoeker en onderzochte. Hierdoor is het mogelijk dat er te weinig transparantie in het onderzoeksproces is. Een transparant onderzoek is belangrijk, aangezien dit de betrouwbaarheid van het onderzoek waarborgt. Die transparantie wil ik bereiken door van ieder gesprek dat ik met een leerling voer, een gespreksverslag te maken. De waarde van het verslag zit hem in de reflectie op afstand. Al schrijvende zal ik het gesprek herbeleven en mij bewust worden van wat er tijdens het gesprek aan mijn waarneming ontsnapt. Daarnaast maak ik gebruik van filmopnamen van het gesprek waarmee ik kan reflecteren op mijn handelen. De intern begeleider zal deze beelden analyseren en met mij nabespreken. Op die manier monitor ik mijn ontwikkeling in gespreksvoering en kan ik het zo nodig bijstellen of aanpassen.

Voor het praktijkgedeelte heb ik een onderzoeksgroep van drie leerlingen uit de bovenbouw samengesteld. De verantwoording voor deze samenstelling is beschreven in paragraaf 3.3. Het onderzoek is van start gegaan met een intakegesprek met de ouders en leerkrachten van de leerlingen van mijn onderzoeksgroep. In dit gesprek hebben zij hun hulpvraag toegelicht. De volgende stap is een gesprekkencyclus van vier gesprekken per leerling, welke ik zal gebruiken voor mijn onderzoek. Tijdschnisch gezien is het haalbaar om de gesprekken in een periode van zes tot acht weken te voeren.

Mijn onderzoek start met een nulmeting (zelf scan gespreksvaardigheden en Oplossingsgericht motivatie interview). Tijdens de gesprekken maak ik gebruik van een oplossingsgericht stappenplan, verkregen tijdens de module ‘Oplossingsgerichte gespreksvoering’ (bijlage 2), waarop ik kernwoorden van de leerling kan noteren. In een

logboek noteer ik het gespreksverloop, de inbreng van de leerling en beschrijf ik het doel voor het volgende gesprek. De gesprekken zullen op video opgenomen worden. Halverwege het traject zal de intern begeleider de gesprekken analyseren. De focus ligt hierbij op mijn gesprekstechnieken, mijn gespreksvaardigheden en de mate waarin het OGW wordt ingezet. Van de analyse wordt een verslag geschreven en dit wordt met mij besproken. Ook bekijk ik de opnames, daarbij richt ik mij op de lichaamstaal van de leerling.

Aan het einde van het gesprekstraject zal de intern begeleider de gesprekken analyseren. Deze eindevaluatie wordt wederom met mij besproken. Ook vul ik de zelfscan nogmaals in voor een eindevaluatie betreffende mijn gesprekstechnieken en –vaardigheden. De leerlingen van mijn onderzoeksgroep zullen in een laatste gesprek met behulp van een vragenlijst, aangeven hoe zij de gesprekken hebben ervaren. Tot slot vindt er een evaluatiegesprek plaats met zowel de ouders als leerkrachten van deze leerlingen.

3.3 DE ONDERZOEKSGROEP

Aan dit onderzoek nemen drie bovenbouwleerlingen van mijn school deel. De keuze voor deze leerlingen is gebaseerd op de volgende aspecten:

- De hulpvraag van ouders en leerkrachten.
- Mijn ervaring en affiniteit met leerlingen in deze leeftijdsgroep.
- De relatie tussen de leerlingen en mij. Ik heb ervoor gekozen geen leerlingen uit mijn eigen groep in de onderzoeksgroep op te nemen. Dit komt de objectiviteit en een open houding ten goede.

Binnen de tijd die ik heb om het onderzoek uit te voeren, is het realiseerbaar om met drie leerlingen een gesprekscyclus in te gaan. Het voeren van meerdere gesprekken met meerdere leerlingen geeft mijn onderzoek een meerwaarde. Hoe breder de onderzoeksbasis, hoe waardevoller het onderzoeksresultaat. De eigenheid van de leerlingen noopt mij tot het aanspreken en ontwikkelen van al mijn mogelijkheden op het gebied van gespreksvoering.

In volgend onderstaand schema geef ik een korte beschrijving van de onderzoeksgroep. Voor een uitgebreidere toelichting, met daarin vermeld de hulpvraag van ouders en leerkracht, verwijs ik naar bijlage 1.

X.	X. is een meisje van 11 jaar. Zij zit in groep 7 van de Leonardoschool.
Y.	Y. is een jongen van 12 jaar. Hij zit in groep 8.
Z.	Z. is een jongen van 10 jaar. Hij zit in groep 6 van de Leonardoschool.

3.4 DE ONDERZOEKSMETHODE

Om de deelvragen binnen mijn onderzoeken te kunnen beantwoorden, omschrijf ik per deelvraag de bijhorende onderzoeksinstrumenten.

Deelvraag 1: Welke aspecten van gespreksvaardigheden wil ik aanscherpen/ontwikkelen?

Onderzoeksinstrumenten:

- Zelfscan van Bokhorst, & De Vries, uit het boek ‘Instrumenten voor interne begeleiders’ (bijlage 3). Met deze scan breng ik mijn de beginsituatie in kaart.
- Het oplossingsgerichte motivatie interview uit module ‘Oplossingsgerichte gespreksvoering (bijlage 4), Hiermee beschrijf ik mijn persoonlijke leerdoel t.a.v. oplossingsgerichte gespreksvoering.
- Video-opnames van de gesprekken.
- Tussenevaluatie intern begeleider.

De intern begeleider maakt een tussenevaluatie en een eindevaluatie van mijn gesprekken. In een verslag zal zij reflecteren op de gesprekken die ik gevoerd heb met de leerlingen. Inzet van een objectieve evaluatie verhoogt de validiteit van het onderzoek.

- Scoringslijst vraagtechnieken Martine Delfos (2005). (bijlage 6)
De intern begeleider vult tijdens de tussenevaluatie en eindevaluatie de lijst in .
- Screeningslijst oplossingsgerichte interventies. (bijlage 7A en bijlage 7B)
De IB-er scoort tijdens de tussenevaluatie en eindevaluatie in hoeverre ik oplossingsgerichte interventies heb toegepast tijdens de gesprekken. Dit zal zij doen met behulp van een door mij ontwikkelde oplossingsgerichte interventielijst.
- Logboek. (bijlage 5)
Tijdens het onderzoek maak ik gebruik van een logboek. In het logboek worden alle stappen die ik neem, de interventies en de reflecties gedocumenteerd. Op deze manier maak ik mijn werkwijze transparant en navolgbaar. Het logboek heeft een vaste indeling, waardoor data eenduidig verzameld worden en vergelijkbaar zijn.
- Eindevaluatie IB-er
- Eindmeting m.b.v. Zelfscan van Bokhorst, & De Vries, uit het boek ‘Instrumenten voor interne begeleiders’

Deelvraag 2: Welke gesprekstechnieken en gespreksvaardigheden leiden er toe dat de leerlingen zich gehoord voelen?

- Onderzoeksinstrumenten:
- Video-opnames.
- Vragenlijst voor de leerlingen.

De leerlingen vullen naar aanleiding van de vier gevoerde gesprekken een vragenlijst in. Deze vragenlijst, gebaseerd op de drie verschillende theorieën (OGW, HGW en de theorie van Martine Delfos) heb ik zelf ontworpen. (bijlage 8) Het doel van deze vragenlijst is te onderzoeken op welke manier de leerlingen de gesprekken beleefd hebben. De vragenlijst bestaat met name uit open vragen. De twee schaalvragen in deze lijst zijn gesloten vragen.

- Logboek

Ik beschrijf mijn eigen beleving van de invloed van de verschillende technieken en vaardigheden op de mate waarin de leerlingen zich gehoord voelen.

3.5 TRIANGULATIE

De gedachte achter triangulatie is dat je een rijker beeld krijgt van de onderwijspraktijk als je gebruik maakt van data uit verschillende bronnen (meerdere perspectieven), deze data op verschillende manier verzamelt en deze data laat verzamelen door meerdere personen. (Donk v. d. en Laan v. 2010) Om er voor te zorgen dat er sprake is van triangulatie binnen mijn onderzoek, verzamel ik data met behulp van verschillende bronnen (brontriangulatie). Daarnaast maak ik gebruik van verschillende respondenten: de leerlingen, de ouders, de leerkrachten, de intern begeleider en ikzelf. Voor het analyseren van de videobeelden, heb ik specifiek de intern begeleider gevraagd. Zij is een professional op het gebied van SVIB (School Video Interactie Begeleiding). Ook baseer ik mijn onderzoek op meerdere bronnen binnen de theorie. Aangezien ik gebruik maak van verschillende onderzoeksmethoden, is er ook sprake van methodische triangulatie. De IB'-er observeert mij in de opgenomen gesprekken die ik met de leerlingen voer. Hierbij kijkt zij met name naar mijn gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken. Mijn ervaringen met betrekking tot de gesprekken die ik heb gevoerd, zal ik in een logboek bijhouden. De leerlingen zullen in een gesprek een vragenlijst beantwoorden waarin zij aangeven op welke manier zij zich gehoord voelen.

3.6 ETHISCHE VERANTWOORDING

Aangezien ik praktijkonderzoek doe in onderwijscontext, zal ik zowel als onderzoeker, als leraar en als collega ethisch moeten handelen. Het ethisch handelen houdt betreffende dit

onderzoek in:

- Directie.

In een gesprek met de directie heb ik mijn onderzoek besproken. Wanneer mijn plannen binnen het onderzoek veranderen, breng ik de directie hiervan op de hoogte.

- Intern begeleider.

De IB'-er van de school heb ik mijn onderzoek voorgelegd. Ook heb ik de keuze voor de leerlingen van de onderzoeksgroep met haar besproken. Daarnaast heb ik haar gevraagd om de videobeelden van de gesprekken te bekijken en te analyseren.

- Vaste ruimte.

De gesprekken zullen plaatsvinden op een maandag waarbij steeds gebruik wordt gemaakt van dezelfde ruimte.

-Toestemming ouders.

Voorafgaande mijn onderzoek vraag ik de ouders van de desbetreffende leerlingen toestemming om de gesprekken op te nemen.

- De leerlingen.

De leerlingen zal toestemming gevraagd worden voor het maken van opnames van het gesprek. Er wordt met nadruk verteld dat de videobeelden bedoeld zijn voor mijn studie en dat de beelden niet voor andere doeleinden zullen worden gebruikt.

-Persoonsgegevens.

De persoonlijke gegevens van de leerlingen zijn beschermd. Daarom wordt er gebruik gemaakt van gefingeerde initialen.

- Databescherming.

De data uit het onderzoek zullen niet zonder toestemming met derden besproken worden.

- Videobeelden.

De gemaakte opnamen zullen niet aan anderen dan de IB'-er getoond worden en na afloop van het onderzoek worden vernietigd.

3.7 SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN HET ONDERZOEK EN/OF TIJDSPAD

Januari	- Nulmeting/ Zelfscan uitvoeren - Gesprekslijsten samenvoegen - Gesprekken voeren met ouders en leerkrachten.
Februari	- Voeren van gesprekken met de leerlingen uit de onderzoeksgroep - Gespreksverslagen analyseren - Doelen (bij) stellen voor volgende gesprekken
Maart	- Voeren van gesprekken met de leerlingen uit de onderzoeksgroep. - Video opnames analyseren en bespreken met intern begeleider - Gespreksverslagen analyseren - Doelen (bij) stellen voor volgende gesprekken
April	- Eventuele uitloop van de gesprekken. - Informatie n.a.v. de gesprekken analyseren en ordenen.
Mei	- Video opnames analyseren en bespreken met intern begeleider - Resultaten verwerken - Praktijkonderzoek afronden

3.8 SAMENVATTING

In hoofdstuk drie heb ik mijn onderzoeksopzet verantwoord. De keuze voor actieonderzoek heb ik toegelicht en de uitvoering van het onderzoek in het kort weergegeven. Ik heb een omschrijving van de onderzoeksgroep en van de onderzoeksinstrumenten gegeven. Tot slot heb ik triangulatie en de ethische overwegingen binnen dit onderzoek toegelicht. In het volgend hoofdstuk zal ik de uitvoering en resultaten van mijn onderzoek beschrijven.

4. UITVOERING EN RESULTATEN

4.1 INLEIDING EN UITVOERING

In dit hoofdstuk beschrijf ik de uitvoering van het onderzoek. Ik geef een overzicht van het door mij verzamelde materiaal, uitgesplitst per onderzoeksinstrument en beschrijf de nulmeting (gesprektechnieken, gespreksvaardigheden en het oplossingsgerichte motivatie interview). In de derde en vierde paragraaf beschrijf ik mijn ervaringen met behulp van het logboek en staan de gespreksanalyses van de intern begeleider beschreven. In de laatste paragraaf beschrijf ik de vragenlijsten en uitkomsten van de scorelijsten van de kinderen. Deze lijsten zijn gebaseerd op hun ervaringen met het werken volgens OGW en HGW.

4.2 METEN VAN BEGINSITUATIE

Uit de ingevulde zelfscan (bijlage 10) is gebleken dat ik een aantal vaardigheden voldoende beheers. Deze vaardigheden wil ik bijhouden en zo mogelijk aanscherpen. Mijn persoonlijke leerdoelen zijn echter specifiek gericht op het verder ontwikkelen van de volgende vaardigheden:

- Ik kan mij richten op de behoeften van de ander.
- Ik kan wachten met het geven van een advies.
- Ik kan mijn plan loslaten als dat wenselijk is.
- In het kort kun je zeggen dat ik me meer wil bekwamen in het volgen van de leerling tijdens het voeren van het gesprek.

Uit het oplossingsgerichte motivatie interview (bijlage 11) is gebleken is dat ik de neiging heb om antwoorden en oplossingen in te vullen voor de leerling.

Mijn doel is daarom: Leren om met *oplossingsgerichte oren te luisteren* naar een leerling.

Na het invullen van beide scans werd mij duidelijk ze hetzelfde beeld geven; de doelen komen namelijk met elkaar overeen.

4.3 HET LOGBOEK

Het logboek (bijlage 12) heb ik per gesprek per leerling op dezelfde manier geschreven. Per gesprek heb ik gekeken naar het verhaal van de leerling en naar mijn beleving tijdens de gesprekken. Ook heb na het bekijken van de video-opnames gekeken naar de lichaamstaal van de leerling tijdens het gesprek.

- Het verhaal van de leerling wilde ik noteren, zodat voor een volgend gesprek ik gemakkelijk kon teruggrijpen op wat de leerling in het vorig gesprek verteld had. Op deze manier ontstond er een verhaallijn binnen de gesprekken.
- Ik hield bij welke interventies ik gebruikte en waarbij ik me prettig en onprettig voelde. Ik was op een bewuste manier bezig met de fases binnen mijn leerproces (Konig, 1995).
- Het bekijken van de video-opnames zorgde ervoor dat ik de lichaamstaal van de leerling en van mijzelf kon bekijken tijdens het gesprek. Ook daar valt veel uit af te lezen, ook al zijn het mijn interpretaties van het gedrag van de leerling.

4.4 TUSSENTIJDSE ANALYSE DOOR INTERN BEGELEIDER

4.4.1 EVALUATIE OP DE GEVOERDE GESPREKKEN.

Hieronder beschrijf ik de tips die zij heeft gegeven, gericht op mijn eigen leerdoelen:

Tips:

Durf stiltes te laten vallen en ervaar wat er dan gebeurt.

Wees voorzichtig met het geven van je eigen mening. Het kan een vorm van inleven zijn, maar in principe – en dat klinkt onaardiger dan ik het bedoel – is het niet van belang wat jouw mening of ervaring is. Het gaat om de leerling. Zoals gezegd: in sommige situaties kan de herkenning de leerling een vertrouwd gevoel geven, maar moet het geven van een eigen mening zorgvuldig worden afgewogen.

Probeer geen gesloten, meervoudige of suggestieve vragen te stellen.

Let op de non-verbale communicatie van de leerling en reageer daar op: Ik zie dat je lacht!

Tips:

Vergroot complimenten uit. Dat zijn de kapstokken waaraan Y. zijn zelfvertrouwen kan ophangen. Blijf letten op het gebruiken van stiltes en het stellen van meervoudige of gesloten vragen.

Ga door op deze ingeslagen weg. Wees kritisch als het nodig is ,maar ook blij met alle goede ontwikkelingen! Creëer op die manier je eigen kapstok!

Tips:

Probeer te letten op de “vragen na de komma” Meestal zijn die overbodig, vaak zelfs doen ze afbreuk aan de kracht van de vraag ervoor. Het schrijven tijdens een gesprek is lastig, maar soms noodzakelijk. Het kan ten koste gaan van het contact. Kijk in ieder geval tijdens het stellen van de vraag en het reageren op het antwoord van de leerling het kind aan. Op die manier weet hij/zij dat je luistert. Je kunt het ook benoemen: ik schrijf af en toe iets op, maar ik luister zo goed mogelijk naar wat je zegt.

Voor uitgebreidere reflectie verwijs ik naar bijlage 13A.

4.4.2 SCORINGSLIJST VRAAGTECHNIEKEN MARTINE DELFOS

Uit deze scoringslijsten is gebleken dat ik een aantal vraagtechnieken beheers. De aandachtspunten vanuit deze lijst komen overeen met de evaluatie die door de IB'-er is geschreven, namelijk het stellen van open vragen, het doorvragen en het gebruiken van de stiltes die in het gesprek vallen. Voor de ingevulde lijst verwijs ik naar bijlage 13B.

4.4.3 OPLOSSINGSGERICHTE GESPREKSINTERVENTIES SCORELIJST

Sterke punten verkregen uit de oplossingsgerichte gespreksinterventies scorelijst zal ik blijven oefenen en bijschaven waar nodig. Mijn aandacht gaat uit naar de interventies waarbij ik gemiddeld gescoord heb.

- Aansluiten bij de leerling
- Herkaderen
- Gebruik van stilte
- Relatievragen
- Yes-set
- sleutelwoorden echoën
- Pellen van de te leren vaardigheid

Voor de ingevulde lijst verwijs ik naar bijlage 13C.

4.5 EINDANALYSE DOOR INTERN BEGELEIDER

4.5.1 EVALUATIE OP DE GEVOERDE GESPREKKEN

Hieronder beschrijf ik de tips die zij heeft gegeven, gericht op mijn eigen leerdoelen:

Tips: “De tips zijn gericht op de vaardigheden die je centraal hebt gezet voor jezelf. De neiging tot het invullen van een vraag of het geven van een richting is misschien wel een

onderwijzerskwaal, net als het geven van oplossingen. Ik zie dat je ermee aan de slag bent en dat er steeds vaker momenten zijn waarop je je realiseert dat je bijna in de valkuil stapt. Dat is een goed proces en ook het begin van een gedragsverandering. Het gaat om een bewustwordingsproces wat daarna kan overgaan in het bewust toepassen van de vaardigheid. Als je het maar vaak genoeg oefent word je op den duur onbewust bekwaam. Daar ben je nog niet, maar je bent zeker op de goede weg. Blijf jezelf trainen in het bewust toepassen van de vaardigheden en reflecteer regelmatig, bijvoorbeeld aan de hand van je opnames- je eigen ontwikkeling.” Voor de uitgebreide reflectie verwijs in naar bijlage 14A.

4.5.2 SCORINGSLIJST VRAAGTECHNIEKEN MARTINE DELFOS

De technieken die ik al beheerste zitten er nog steeds goed in. Er is meer ontspanning bij het toepassen van deze technieken. Voor wat betreft het laten vallen van stiltes, het verduidelijken van de vragen en het stellen van meervoudige of suggestieve vragen zit ik in de fase van bewust bekwaam worden (Konig 1995). Voor de ingevulde lijst verwijs ik naar bijlage 14B.

4.5.3 OPLOSSINGSGERICHTE GESPREKSINTERVENTIES SCORELIJST

De interventies welke tijdens de tussenevaluatie met een gemiddeld beoordeeld werden, zijn tijdens de eindevaluatie beoordeeld met een voldoende. (bijlage 14C)

4.6 METEN VAN EINDSITUATIE

Door nogmaals de zelfscan in te vullen wilde ik in kaart brengen of ik mijn vaardigheden, verkregen uit de nulmeting, verder ontwikkeld heb. Bij elke van deze vaardigheid is er vooruitgang geboekt. Voor de ingevulde lijst verwijs ik naar bijlage 15.

4.7 VRAGENLIJST INGEVULD DOOR ONDERZOEKSGROEP

In een gesprek met de leerlingen zijn de vragenlijsten (bijlage 16) ingevuld. De resultaten van deze vragenlijsten zijn:

Hoe heb je de gesprekken ervaren?
Ik voelde me opgelucht tijdens de gesprekken. Ik vind het fijn dat iemand mij kan helpen. Ik kon gewoon lekker praten.
Wat vond je fijn aan de gesprekken?
Ik vond de spelletjes die we deden leuk en ik kon met je lachen. Dat ik heb geleerd om te gaan met mijn verlegenheid. Ik vond het fijn om met je te praten.
Heb je in de gesprekken kunnen praten over wat je kwijt wilde?
Ja ik kon alles zeggen. Ja, dat heb ik. Ja, dat kon ik.
Zijn er onderwerpen geweest die je wel wilde bespreken maar die niet aan bod gekomen zijn?
Er is maar een klein beetje wat niet besproken is. Wat dat kleine beetje is kan ik niet uitleggen. Nee ik heb alles kunnen zeggen wat ik wilde. Ik kon alles bespreken wat ik wilde.
Wat deed ik zodat jij merkte dat ik luisterde?
Ik zie aan je wanneer je luistert. Je keek me aan als ik wat zei. En als ik wat zei, zei jij iets waardoor ik merkte dat niet iets anders aan het doen was. Het is een gevoel dat me zegt dat je luistert. Je kijkt me aan en dan zie ik dat je luistert.
Wat vind je ervan dat ik overlegd heb met je ouders en leerkracht?
Dat vind ik goed, maar weet ik niet zeker . Want zij vertellen dingen anders. Mijn moeder vertelt dingen over mij die niet kloppen. Goed, dan kunnen zij er ook rekening mee houden. Maakt mij niets uit.
Hoe heb je de wondervraag ervaren?
Met deze vraag werd het duidelijk voor me. Het gaf me een goed gevoel. Dat vond ik wel leuk om te doen. Ik vind het leuk om te zien hoe het eruit kan zien als mijn verlegenheid minder is. Dat vond ik wel leuk, ik kon bedenken hoe het zou zijn zonder dat ik veel boos en geïrriteerd ben.

Hoe heb je de schaalvraag ervaren?
Met deze vraag werd het duidelijk voor me. Het gaf me een goed gevoel. Ik vond dat handig. De stapjes maakten het duidelijk voor mij. Zo kon ik zien dat ik niet in één keer naar de tien hoeft te gaan. Dat vond ik wel goed hoor.
Welke vaardigheden heb je geleerd ?
Ik ben bezig met iets langer volhouden en niet meteen opgeven. Ik kan sneller naar iemand toe gaan als er iets is of als ik iets moet doen. In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen? In de klas en ook volgend jaar. Als ik dan huiswerk niet snap, moet ik het gaan vragen. Doe ik dat niet, kan ik zo een niveau lager komen. Ik leer beter omgaan met mijn boosheid. In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen? In de klas als ik ruzie heb met andere kinderen.
In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen?
Het liefst bij alle vakken op school. In de klas en ook volgend jaar. Als ik dan huiswerk niet snap, moet ik het gaan vragen. Doe ik dat niet, kan ik zo een niveau lager komen. In de klas als ik ruzie heb met andere kinderen.
Welke tips zou jij mij nog kunnen geven?
Ik heb geen idee. Ik heb geen tips. Nou, je mag de gesprekken ook op een ander tijdstip doen, niet onder projecttijd.
Schaalvraag 1: Kun je op de schaal aangeven in hoeverre de gesprekken hebben geholpen?
Een zes; Ik denk veel meer over mijn gevoel na dan dat ik eerst deed. Een negen; een tien geef ik alleen als het echt niet beter kan. Een vijf; de gesprekken voer ik met jou, in de klas is er nog niks veranderd.
Schaalvraag 2: Kun je op de schaal aangeven in hoeverre je betrokken bent bij het bedenken van oplossingen?
Een vijf; die staat in het midden van de lijn. De ene helft is voor jou en de andere helft is voor mij. Een negen; Ik heb zelf het meeste gedaan, uiteindelijk moet ik het ook zelf doen. De gesprekken hebben mij geholpen om het ook echt te doen. Een zeven; Ik ben best wel goed in bedenken van oplossingen.

Leerling: X

Leerling: Y

Leerling: Z

4.8 SAMENVATTING

Dit hoofdstuk bevat de beschrijving van de uitvoering van het onderzoek. In verschillende overzichten staan onderzoeksinstrumenten en de nulmetingen. Er is een beschrijving van mijn ervaringen en van de analyses van de IB'-er. De uitkomsten van de vragenlijsten zijn ook in dit hoofdstuk opgenomen.

5. CONCLUSIES EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken op basis van de gevonden resultaten.

5.1 CONCLUSIES UIT HET PRAKTIJKONDERZOEK

Ik beantwoord daarvoor eerst de deelvragen. Het antwoord op de onderzoeksvraag is opgenomen in mijn eindconclusie (5.5).

Deelvraag 1. Welke gesprekstechnieken en gespreksvaardigheden leiden ertoe dat de leerlingen zich gehoord voelen?

De leerlingen uit de onderzoeksgroep hebben aangegeven dat een actieve houding, oogcontact en oprechte belangstelling hun het gevoel heeft gegeven dat ze gehoord werden. Dat komt overeen met de theorie van Delfos (2005) en –deels- met König (1995). Ik heb geleerd bewuster om te gaan met de stiltes in een gesprek en te letten op het stellen van open vragen. Dit zorgt voor meer gespreksruimte voor de kinderen. Waar ik voorheen niet echt luisterde, maar meer bezig was met de volgende vraag, lukt het me nu om door te vragen. Dat zorgt ervoor dat ik meer en meer mijn eigen gedachten en oplossingen opzij kan zetten. Ik leerde de kinderen volgen en ging hen steeds meer als expert beschouwen. Dat heeft geleid tot een ontspannen sfeer, waarin de kinderen zich serieus genomen hebben gevoeld. Geconcludeerd kan worden dat deze aspecten er voor de kinderen toe hebben geleid dat zij zich gehoord hebben gevoeld.

Deelvraag 2. Welke aspecten van gespreksvaardigheden wil ik aanscherpen/ontwikkelen?

Het speerpunt van mijn leerproces lag op het doorvragen, het gebruik maken van de stiltes en het stellen van open vragen. Ik heb geleerd bewuster om te gaan met de stiltes in een gesprek en goed door te vragen. Het stellen van open vragen is duidelijk verbeterd, maar blijft voorlopig een aandachtspunt. Ik kan concluderen dat ik mijn doel t.a.v. het aanscherpen van mijn vaardigheden heb gehaald. Mijn bevindingen worden onderschreven door de eindevaluatie van de IB'-er. Hiervoor verwijs ik naar bijlagen 14A, 14B en 14C. Daarin staan ook de nul- en eindmeting van de zelfscan. Een aantal van de gespreksvaardigheden die König beschrijft is in tegenspraak met de uitgangspunten van OGW. Het betreft: sturen, vragend toevoegen, adviseren, oordelen en opleggen. De andere gespreksvaardigheden (zich

openstellen, luisteren, terugkoppelen, verhelderen, vragend aansluiten, stimuleren en informatie geven) passen wel in het oplossingsgerichte gesprek. Dat zijn ook de vaardigheden die ik me steeds meer eigen heb gemaakt en waarin ik een duidelijke vooruitgang heb geboekt.

5.2 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT MIJN PRAKTIJK

Communiceren met kinderen blijkt beslist niet eenvoudig. Dit zie ik terug in mijn eigen praktijk. Tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek ben ik meerdere malen benaderd door collega's met specifieke vragen over het voeren van gesprekken. Ook gaven zij aan, dat het hen aan theoretische kennis ontbreekt. Mijn aanbeveling met betrekking tot mijn praktijk is dat mijn collega's inzicht verkrijgen in de basishouding die nodig is voor het voeren van een gesprek met een leerling. Daarnaast wil ik mijn collega's kennis laten maken met oplossingsgerichte gespreksvoering. Tijdens een studiedag, begin komend schooljaar, zal ik mijn onderzoeksresultaten toelichten. Ik wil mijn collega's laten ervaren dat, door het voeren van oplossingsgerichte gesprekken, het mogelijk is de leerlingen zich meer betrokken te laten voelen bij hun eigen leerproces.

5.3 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT DE THEORIE

Volgens Delfos (2005) is de warme, respectvolle houding van de gespreksleider van belang. Deze houding wordt bereikt als de volwassene ervan overtuigd is dat het kind deskundig is over zichzelf. Daarbij zorgt de grondhouding van de gespreksleider ervoor dat een kind zich weerbaar kan opstellen en dat het gesprek voor beide betrokken prettig verloopt. Dit komt overeen met wat König (1995) beschrijft; drie eigenschappen waar een gespreksleider aan moet voldoen; respect, 'echt zijn' en inlevingsvermogen. Respecteren is waarde hechten aan de persoon van de leerling. Je staat open voor de leerling dus ook als het gaat om negatieve gevoelens of opvattingen waar je het misschien niet mee eens bent. 'Echt zijn' betekent dat je in het gesprek met de leerling jezelf durft te zijn. Je speelt geen spel en zegt geen dingen die je niet meent. Inlevingsvermogen is je inleven in de belevingswereld van het kind. Verdriet, teleurstelling of vreugde moet je kunnen aanvoelen alsof het jouw gevoelens zijn. Uit mijn onderzoek is gebleken dat deze belangrijke sociale codes ervoor zorgen dat de leerlingen zich gehoord voelen. Kennis van gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken zijn weliswaar een meerwaarde voor de gespreksleider, maar dragen er naar mijn ervaring niet toe bij dat een leerling zich beter gehoord voelt. Mijn aanbeveling is dan ook de kennis overdracht aan collega's binnen- en later ook buiten- de school in eerste instantie toe te spitsen op de

basishouding gericht op communicatie. Daarna komt de theorie over gespreksvaardigheden en -technieken aan bod. Ik ben ervan overtuigd dat een goede basishouding één van de belangrijkste voorwaarden is voor het voeren van een gesprek.

5.4 VERDERE DISCUSSIE

Na uitvoering van mijn onderzoek kan ik vaststellen dat het onderwijs meer kennis nodig heeft over gespreksvoering met kinderen. Uit het weinige onderzoek wat er gedaan is omtrent gespreksvoering met kinderen, kwam naar voren dat kinderen zich vaak niet gehoord voelen door volwassenen. J. Meerdink van onderzoeksbureau Wesp zegt in een artikel in de krant Trouw (4 mei 2001) over gespreksvoering met kinderen het volgende:

Leerkrachten zijn niet gewend kinderen open naar hun mening te vragen, en hulpverleners raken in paniek als ze geen ellenlange checklisten bij zich hebben. Maar voor dit werk heb je alleen een blocnote en een pen nodig. Toch is een gesprek voeren met een kind moeilijker dan dat het lijkt.

In de literatuur en binnen de praktijk is men het erover eens dat een gesprek voeren met een kind, makkelijker lijkt dan dat het is. Des te opvallender is het dat er zo weinig bekend over dit onderwerp. Binnen mijn onderzoek werd mij ook duidelijk dat er weinig informatie is over op welke manier kinderen zich gehoord voelen en dat er weinig tot geen onderzoeksinstrumenten ontwikkeld zijn om dit te meten. Diverse deskundigen, waaronder Patricia Meijer (Svib-deskundige Onderwijs Begeleidingsdienst), Corry Wolters (schrijfster ‘Oplossingsgericht aan het werk met kinderen en jongeren’), Wim Donders (schrijver ‘Praktische gespreksvoering’) en Christine Brons (Video Interactie Begeleiding) heb ik aangeschreven met de vraag of zij hiervoor een meetinstrument hadden. Geen van de deskundigen kon mij hierbij helpen. Voor de mailwisseling verwijs ik naar bijlage 19. Ook een zoektocht in de literatuur en op het internet, liep op niks uit. Ik wil ervoor zorgen dat de deskundigheid op dit gebied binnen mijn school en de stichting waaronder de school valt vergroot wordt.

Via het I.B.- netwerk van de stichting wil ik kennisoverdracht bespreekbaar gaan maken over dit onderwerp. Door middel van deze bespreking wil ik anderen ervan overtuigen dat het belangrijk is om gesprekken te voeren met kinderen. Daarnaast wil ik de mensen op de hoogte

brengen van de meerwaarde van Oplossingsgericht Werken. Het is mijn wens om de kennis welke ik heb opgedaan, met collega's op de scholen binnen het bestuur te delen.

5.5 EINDCONCLUSIE

Doel van het onderzoek is:

Het ontwikkelen van een grotere deskundigheid in het voeren van gesprekken met leerlingen zodat zij zich beter gehoord voelen.

Het onderzoek heeft mij een grotere deskundigheid in het voeren van gesprekken opgeleverd. Ik heb ervaren dat de kracht van het handelingsgericht werken (Pameijer en van Beukering, 2007) voor mij zit in het kijken naar de kansen en mogelijkheden van leerlingen. De theorie van Handelingsgericht Werken gaf mij de handvatten rondom het gesprek aan; de ouders en leerkrachten kregen een belangrijke rol binnen het onderzoek en ik maakte gebruik van het kindplan (bijlage 17). Samenvattend kan ik concluderen dat de basishouding van Martine Delfos voor mij uitgangspunt is geworden bij het voeren van gesprekken met kinderen.

Daarnaast stelt met name het Oplossingsgericht werken mij in staat betere gesprekken met kinderen te voeren. De winst van mijn onderzoek voor wat betreft mijn eigen ontwikkeling zit hem in het feit dat ik de theoretische achtergrond ken. Ik ben mij daardoor veel meer bewust van mijn rol tijdens het voeren van gesprekken en kan bewuster de gesprekstechnieken en het OGW toepassen. Een meer concrete beschrijving heb ik beschreven in paragraaf 5.3.

Bovendien heeft het voeren van veel gesprekken in een relatief korte periode ervoor gezorgd dat ik deze technieken veelvuldig heb kunnen trainen. Het is opvallend dat zowel de leerlingen als ik de basishouding noemen als voorwaarde voor een goed gesprek waarin de leerlingen zich gehoord voelen en waarin ik het gevoel heb daadwerkelijk met hen gesproken te hebben.

Doel in mijn onderzoek:

Onderzoeken welke gespreksvaardigheden/technieken mij het beste in staat stellen om mijn leerlingen het gevoel geven dat ze gehoord worden.

Uit mijn onderzoek is gebleken dat een goede basishouding voor mij een voorwaarde is voor het kunnen inzetten van oplossingsgerichte gespreksvoering. Goed oogcontact, een open luisterhouding zonder reserves en begrip voor de leerlingen zijn voor mij uitgangspunt geworden. Daarnaast heeft met name OGW mij in staat gesteld mijn leerlingen het gevoel te

geven dat ze gehoord worden. Dat oplossingsgerichte interventies gericht zijn op de samenwerking met de leerlingen maakt ze effectief en zorgt voor betrokkenheid van de leerlingen. Mijn conclusie is dat zowel de basishouding als het OGW mij in staat stellen de leerlingen het gevoel te geven dat ze gehoord worden.

6. KRITISCHE REFLECTIE

6.1 REFLECTIE OP HET ONDERZOEK

In het begin was dit onderzoek voor mij een groot niet afgebakend gebied waarin ik het moeilijk vond om mijn onderwerp concreet te maken. Het vinden van de juiste onderzoeksvraag heeft mij veel tijd gekost. Daarna is er veel tijd gaan zitten in het vinden van theorie rondom mijn onderzoeksvraag. Dat er niet veel informatie over mijn onderwerp te vinden was, hield mij niet tegen. Het tegenovergestelde gebeurde juist; mijn passie voor het onderwerp werd groter.

Met tevredenheid kijk ik terug op de uitvoering van mijn onderzoek. Tijdens het onderzoek liep ik niet tegen praktische beperkingen aan. Dit kwam onder andere doordat het tijdspad, ruim genomen was. Ieder gesprek vond plaats op dezelfde dag in dezelfde ruimte binnen school. Collega's waren hierover ingelicht en hielden daar rekening mee. Helaas is het mij niet gelukt om een eindgesprek te voeren met de leerkrachten en ouders van de leerlingen. Wel is er tussentijds intensief contact geweest met de leerkrachten van de leerlingen.

Het doen van praktijkgericht onderzoek heeft mij afgelopen periode veel onzekerheid en twijfel bezorgd, maar de opbrengst is omgekeerd evenredig gebleken. Gesprekken voeren heb ik kunnen oefenen met drie totaal verschillende leerlingen. Praktijkonderzoek heeft mij nieuwe inzichten en denkwijzen verschaft, wat goed bruikbaar is in mijn werkveld als leerkracht en gedragsspecialist.

Het onderzoek heeft niet alleen voor mij een meerwaarde gehad, maar ook voor de Intern Begeleider met wie ik nauw samengewerkt heb. Zij zegt hierover in een reflectie (bijlage 19) op mijn onderzoek: *“Het lezen ervan heeft mij opnieuw doen beseffen dat we als school verder moeten met wat jij in gang hebt gezet.”* Dit citaat uit haar reflectie onderstreept het belang van mijn onderzoek!

6.2 REFLECTIE OP EIGEN LEERPROCES

Het onderzoek is voor mij een ontdekkingsreis waarin ik op zoek ben gegaan naar mijn eigen kwaliteiten en mijn verbeterpunten. Door dit onderzoek ben ik me meer bewust geworden van mijn valkuilen en mijn sterke punten op het gebied van gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken. Door veelvuldig zelfreflectie toe te passen ontstond bewustwording van

mijn eigen gedrag, kreeg ik een groter inzicht in mijn eigen handelen en kon ik mezelf meer ontplooien. Maar de reis bracht meer met zich mee dan ik voor ogen had. Zo ontdekte ik bij mijzelf een denkomslag. Ik ben altijd geneigd geweest me op te stellen als deskundige; ik draag oplossingen aan, ik geef tips en ik vertel op welke manier een kind zich moet gaan gedragen. Door meer oplossingsgericht aan het werk te gaan, ben ik steeds weer op zoek naar de samenwerkende relatie met het kind. Ik zie het kind niet meer uitsluitend als onderwerp, maar het kind praat over het probleem en denkt mee over de oplossing. Dit bereikte ik door gebruik te maken van oplossingsgerichte interventies. Deze zijn gericht op de samenwerking met het kind en het vergroten van zijn/haar motivatie. Daarnaast is er een omslag gemaakt in mijn kijken naar het gedrag van een kind. In plaats van te kijken naar problemen, ben ik steeds meer gaan kijken naar wat werkt in plaats van te focussen op oorzaken. Dit lukte mij door te kijken naar de kracht van het kind en hem te beschouwen als eigenaar van de oplossing. De gesprekken op een oplossingsgerichte manier voeren was een grote uitdaging tijdens mijn ontdekkingsreis. Ik ontdekte dat ik het lastig vind mijn eigen referentiekader achterwege te laten. Na een gesprek realiseerde ik me pas hoe sterk mijn eigen agenda is. Door te luisteren met de bedoeling de leerling te begrijpen, kon ik mijn eigen agenda los laten. Dus niet meer denken ‘wat zal ik straks gaan zeggen’, maar mijn gedachten los laten en met een ‘leeg’ hoofd naar de leerling te luisteren. Ik merkte tijdens de gesprekken dat de leerlingen het prettig vonden dat zij de expertrol toebedeeld kregen. De “onwetende” houding die ik aannam tijdens de gesprekken, was een houding die steeds beter paste. Een mooie ontdekking is dat kinderen heel goed bij machte zijn om zelf oplossingen te bedenken. Zij hebben allemaal de kracht in zich om deze oplossingen ook te bewerkstelligen. Ik zou kunnen zeggen dat aan de ontdekkingsreis binnen mijn onderzoek een einde is gekomen, maar niets is minder waar. Ik zal mijn gespreksvaardigheden en technieken willen blijven ontwikkelen. Ook wil ik mij de oplossingsgerichte gespreksvoering nog meer eigen gaan maken. Daarbij is mijn doel door dit onderzoek groter geworden. Ik wil binnen mijn school en andere scholen van onze stichting mijn collega’s bewust maken van het belang van goede gesprekken voeren met kinderen. Door deze kennis te delen, ben ik ervan overtuigd dat, meer kinderen zich gehoord zullen gaan voelen!

LITERATUURLIJST

- Bokhorst, K., (2002) Praktijkboek Interne Begeleiding, Baarn: HBuitgevers
- Delfos, M.F., (2005) Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar, Amsterdam: SWP
- Donders, W., (2007) Praktische gespreksvoering, Den Haag: Boom Lemma uitgevers
- Donk, C. van der, Lanen, B. van, (2010) Praktijkonderzoek in de school, Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Durrant, M., (2007) Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school, Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Furman, B., (2004) Kids' Skills Op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen, Soest: Nelissen
- Harinck, F., (2010) Basisprincipes praktijkonderzoek, Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Jeninga, J., (2009) Professioneel omgaan met gedragsproblemen, Baarn: HBuitgevers
- Jong, P. de, Berg, I.K., (2004) De kracht van oplossingen, Amersfoort: Drukkerij Wilco
- Konig, A., (1995) In gesprek met de leerling, Houten: EPN
- Lakmaker, H.,(vrijdag 4 mei 2001) 'De leerling blijkt te kunnen praten'. Trouw
- Meer, K van, Neijenhof, J van, Bouwens, M. (2006) Elementaire sociale vaardigheden, Houten: BohnStafleu van Loghum
- Molen, H.T. van der & Kluijtmans F., (2005) Gespreksvoering, Groningen: Wolters/Noordhoff

Pameijer N., Beukering, T. van, (2007) Handelingsgericht werken: een handreiking voor de interne begeleider, Leuven/ Den Haag: Acco

Pameijer N., Beukering, T. van, Lange S. de, (2009) Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam, Leuven/ Den Haag: Acco

Revel, G., (1998) Lichaamstaal, België: Deltas

Wertzema, K. & Jansen, P., (2005) Basisprincipes van communicatie, Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Wolters, C. (2011). Oplossingsgericht aan het werk met kinderen en jongeren. Amersfoort: Drukkerij Wilco

INHOUDSOPGAVE BIJLAGEN

Inhoudsopgave bijlagen.....	49
Bijlage 1: Beschrijving onderzoeksgroep	50
Bijlage 2: Stappenplan oplossingsgerichte gespreksvoering.....	52
Bijlage 3: Zelfscan 'De interne begeleider als coach en gesprekspartner'	53
Bijlage 6: Vraagtechnieken Martine Delfos	58
Bijlage 7A: Oplossingsgerichte interventies	60
Bijlage 7B: Toelichting oplossingsgerichte interventies.....	61
Bijlage 8: Vragenlijst leerlingen	62
Bijlage 9: Het kindplan	64
Bijlage 10: Zelfscan 'De interne begeleider als coach en gesprekspartner'	65
Bijlage 11: Het oplossingsgerichte motivatie interview.....	67
Bijlage 12: Logboek gesprekken.....	69
Bijlage 13A: Tussenevaluatie.....	85
Bijlage 13B: Analyse vraagtechnieken door Intern Begeleider	91
Bijlage 13C: Oplossingsgerichte interventies (tussenevaluatie)	94
Bijlage 14A: Eindreflectie.....	95
Bijlage 14B: Analyse vragentechnieken eindevaluatie	99
Bijlage 14C: Oplossingsgerichte interventies (eindevaluatie)	102
Bijlage 15: Zelfscan 'De interne begeleider als coach en gesprekspartner' eindmeting.....	103
Bijlage 16: Inge vulde vragenlijsten door onderzoeksgroep.	105
Bijlage 17: Kindplan ingevuld door onderzoeksgroep.....	111
Bijlage 18: Reflectie op het onderzoek door Intern Begeleider	119
Bijlage 19: Mailwisselingen.....	121

BIJLAGE 1: BESCHRIJVING ONDERZOEKSGROEP

Leerling: X. X is een meisje van 11 jaar. Zij zit in groep 7 van de Leonardoschool.		
	Ouders	Leerkracht
Hulpvraag	Ouders hebben aangegeven dat X. weinig hulp vraagt aan de mensen om haar heen. X. heeft last van woedebuien. Zij hebben het idee dat X. geholpen zou zijn als zij om leert gaan met haar faalangst. Haar gedragingen zijn volgens ouders een gevolg van de faalangst.	De leerkracht heeft het idee dat X. niet om kan gaan met haar dyslexie in combinatie met haar hoogbegaafdheid. Bij het maken van opdrachten geeft zij snel op. Ook uit zij zich negatief over van alles om haar heen. De leerkracht denkt dat X. gebaat is bij het leren verwoorden van wat zij denkt en voelt.
Positieve aspecten van de leerling	X. is gevoelig. Ze is ontzettend creatief, houdt van knutselen en tekenen.	X. is een lieve meid, de leerkracht heeft een goede band met haar. X. is creatief, kan goed tekenen.

Leerling: Y. Y. is een jongen van 12 jaar. Hij zit in groep 8.		
	Ouders	Leerkracht
Hulpvraag	Moeder denkt dat Y. faalangst heeft. Ze heeft het idee dat hij door zijn faalangst bepaalde dingen in de klas niet durft te vragen. Als moeder thuis vraagt aan Y. of Y. gedaan heeft wat hij moet doen, geeft hij aan dat hij dat vergeten is. Moeder wil graag dat Y. leert om te gaan met zijn faalangst,	Leerkracht wil dat hij naar de leerkracht komt als hij wat te vragen heeft, of extra instructie komt vragen wanneer dat nodig is. Zij heeft het idee dat hij dat niet altijd durft.

	zodat hij zichzelf ook kan redden op het voortgezet onderwijs.	
Positieve aspecten van de leerling	Y. is serieus, lief voor anderen, heeft humor.	Y. kan goed toneelspelen, heeft erg veel humor. Is een harde werker in de klas.
Leerling: Z. Z. is een jongen van 10 jaar. Hij zit in groep 6 van de Leonardoschool.		
	Ouders	Leerkracht
Hulpvraag	Z. kan moeilijk met zijn boosheid omgaan. Volgens moeder krypt de Z. zijn emoties op, hij heeft veel hoofdpijn en is gespannen. Moeder wil dat hij zijn emoties leert te verwoorden.	Z. kan niet omgaan met zijn gevoelens. Hij is vaak boos en uit het dan of te explosief of hij krypt het op en praat er juist niet over. Z. is tevens van de gerechtigheid, alles moet eerlijk verlopen. Maar hij realiseert zich onvoldoende dat zijn 'bril' misschien niet de 'bril' van een ander is. Hulpvragen: -Leren omgaan met zijn boosheid. -Leren praten over zijn gevoelens. -Leren dat niet altijd alles even eerlijk kan verlopen (accepteren) .
Positieve aspecten van de leerling	Denkt veel na over van alles en nog wat. Hij heeft een brede interesse.	Z. is gedreven, hij weet wat hij wil.

BIJLAGE 2: STAPPENPLAN OPLOSSINGSGERICHTE GESPREKSVOERING

1. Contact leggen	
2. Probleemomschrijving/context verhelderen	
3. Doelen formuleren	
4. Sterke punten	
5. Uitzonderingen zoeken mbt het probleem	
6. Uitzonderingen zoeken mbt het doel	
7. Complimenteren	
8. Toekomstprojecties wondervraag	
9. Schalen	
10. Besluit	

BIJLAGE 3: ZELFSCAN ‘DE INTERNE BEGELEIDER ALS COACH EN GESPREKSPARTNER

Geef jezelf een cijfer van 0 tot 10 op elke dimensie.

Ik kan goed luisteren	...
Ik kan me goed inleven in de beleving van een ander	...
Ik kan goed inschatten waar het voor de ander werkelijk om gaat	...
Ik kan, als dat nodig is, mijn eigen emoties en behoeften goed uitschakelen	...
Ik kan mij richten op de behoeften van de ander	...
Ik kan tijdens een gesprek goed mijn eigen aandeel in de gaten houden	...
Ik kan tijdens een gesprek mij eigen rol bijsturen	...
Ik kan na een gesprek goed reflecteren op mijn eigen rol in het gesprek	...
Ik kan wachten met het geven van een advies	...
Ik kan als dat nodig is een advies geven	...
Ik kan voldoende veiligheid bieden voor de ander	...
Ik kan een contact afbreken, als blijkt dat er geen effectieve “klik” is tussen mij en de gecoachte	...
Ik heb geduld	...
Ik ben kritisch op mijn eigen beelden en overtuigingen	...
Ik kan mij goed aan gemaakte procedureafspraken houden	...
Ik kan mijzelf ook laten coachen	...
Ik ken mijn eigen valkuilen in communicatie	...
Ik kan mijn plan loslaten als dat wenselijk is	...
Ik kan confronteren zonder in een conflict te komen	...
Ik durf een conflict wel aan	...
Ik kan gevoelens bij de ander goed spiegelen	...
Ik ben verbaal sterk	...
Ik kan tegen boosheid, angst, verdriet, onzekerheid	...
Ik heb het door als de ander mij beïnvloedt	...

Ik heb het door als ik de ander beïnvloed	...
Ik beheers verschillende coachingstechnieken	...
Ik ken mijn eigen voorkeursstijl	...
Ik ben discreet	...

BIJLAGE 4: HET OPLOSSINGSGERICHTE MOTIVATIE INTERVIEW

Mijn doel is:

Wat voor voordelen zou dat jezelf opleveren. Wat nog meer?	
Voordelen voor anderen Wat nog meer?	
Waar zou je jezelf nu plaatsen op een schaal van 1 tot 10?	1__2__3__4__5__6__7__8__9__10
Wat heb je al gedaan om daar te komen? Wat nog meer?	
Wie heeft je geholpen? Op wat voor manier? Wie nog meer?	
Hoe zou je weten dat je een stapje vooruit bent gegaan op de schaal?	
Hoe zou je weten dat je twee stapjes vooruit bent gegaan op de schaal?	
Waarom geloof je dat je het doel kunt bereiken?	

Wie gelooft het nog meer? Hoezo?	
Wie zou je vertellen over je vooruitgang? Op wat voor manier?	
Wie zou je erkentelijk zijn als je je doel hebt bereikt? Voor wat? Wie nog meer?	

BIJLAGE 5: HET LOGBOEK

Logboek			
Leerling:		Datum:	
Verhaal van de leerling:			
Mijn beleving tijdens het gesprek:			
Observatie van het gesprek:			
Volgend gesprek:			

BIJLAGE 6: VRAAGTECHNIEKEN MARTINE DELFOS

Vraagtechnieken	Omschrijving
Open vragen	Vragen waar een onbeperkt aantal antwoorden op mogelijk zijn.
Gesloten vragen	Vragen waar een beperkt aantal antwoorden op mogelijk is.
Toonvragen	Vragen waarop de vrager het antwoord weet en niet zeker is of de bevraagde dat ook weet en vraagt de kennis te tonen.
Retorische vragen	Vragen waarop het antwoord voor de vrager en bevraagde duidelijk is en ze dat van elkaar weten.
Doorvragen	Vragen die op een opmerking, een zinsdeel doorgaan.
Suggestief vragen	Vragen die een antwoord suggereren.
Meervoudig vragen	Vragen die meer dan één vraag behelzen.
Vraag herhalen	Herhalen van een vraag.
Vraag verduidelijken	Uitleg geven over een vraag.
Tegendeelvragen	Een vraag stellen om een tegenreactie uit te lokken.
Waarom-vragen	Een vraag stellen om naar verantwoording en

Antwoord herhalen	motivatie te vragen.
Antwoord samenvatten	Antwoord herhalen.
Samenvattend vragen	Antwoord samenvatten.
	Vraag waarin een samenvatting van wat de ander gezegd heeft besloten ligt.

BIJLAGE 7A: OPLOSSINGSGERICHTE INTERVENTIES

Gespreksvaardigheden		Score
Aansluiten		
Complimenten als feedback		
Concretiseren		
Copingvragen stellen		
Herkaderen		
Luisteren		
Gebruik van stilte		
Oogcontact		
Non-verbale technieken		
Relatievragen		
Samenvatten		
Vertrouwen vergroten		
Yes-set		
Sleutelwoorden echoën		
Positieve uitzonderingen		
Pellen van de te leren vaardigheid		
Wondervraag		
Schaalvraag		

BIJLAGE 7B: TOELICHTING OPLOSSINGSGERICHTE INTERVENTIES

Gespreksvaardigheden	Uitleg
Aansluiten	Een goede timing van interventies.
Complimenteren als feedback	Positieve bekrachtigers
Concretiseren	Concretiseren van informatie welke vaag is. Dit kan gebeuren door open vragen te stellen.
Copingvragen stellen	Vragen stellen waarmee je het kind bemoedigt.
Herkaderen	Kijken naar de goede kant van bepaald gedrag.
Luisteren	Luisteren betekent hier luisteren naar wat er niet gezegd ;bijv. positieve uitzonderingen, helpende eigenschappen van het kind.
Gebruik van stilte	Pauzes binnen een gesprek
Oogcontact	
Non-verbale technieken	Intonatie of gezichtsuitdrukking
Relatievragen	Vragen naar de beleving of reacties van de ander uit de directe omgeving van het kind.
Samenvatten	Hoofdpijnen binnen het gesprek weergeven.
Vertrouwen vergroten	Geloofwaardig vertrouwen uitspreken naar het kind.
Yes-set	Vragen welke achter elkaar gesteld worden waarop het kind achter elkaar ja kan antwoorden.
Sleutelwoorden echoën	Belangrijke woorden herhalen
Positieve uitzondering zoeken	Vragen stellen aan het kind waardoor hij zich bewust wordt van wat hij doet om het probleem te hanteren.
Pellen van de te leren vaardigheid	Binnen een complex probleem, de deeltaalvaardigheden zoeken.
Wondervraag	Voorstellen van de gewenste toekomst, een situatie zonder het probleem.
Schaalvraag	Een manier om een groot doel onder te verdelen in subdoelen.

BIJLAGE 8: VRAGENLIJST LEERLINGEN

Hoe heb je de gesprekken ervaren?

Wat vond je fijn aan de gesprekken?

Heb je in de gesprekken kunnen praten over wat je kwijt wilde?

Wat heeft je daarbij geholpen?

Zijn er onderwerpen geweest die je wel wilde bespreken, maar die niet aan bod gekomen zijn?

Hoe komt dat denk je?

Wat deed ik zodat jij merkte dat ik luisterde? (Denk bijvoorbeeld aan....manier van vragen, oogcontact, sfeer)

Wat vind je ervan dat ik overlegd heb met je ouders en leerkracht?

Hoe heb je de wondervraag ervaren?

Hoe heb je de schaalvraag ervaren?

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre de gesprekken hebben geholpen?

--

1 = Deze gesprekken hebben niet geholpen.

10 = Deze gesprekken hebben goed geholpen.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre je betrokken bent geweest bij het bedenken van een oplossing?

--

Welke vaardigheden heb je geleerd ?

In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen?

Welke tips zou jij mij nog kunnen geven?

BIJLAGE 9: HET KINDPLAN

Mijn plan

Naam leerling:	Groep en leerkracht:
Ingevuld samen met:	Datum:

Nu weet/kan ik al:	Om dat te bereiken ga ik:	De leerkracht helpt mij door:	Mijn ouders helpen me door:	Materialen en andere hulpmiddelen die mij helpen:
Doel: straks wil ik weten/kunnen:				Een vriendje of iemand anders die mij kan helpen:

Evaluatiedatum::	Wie evalueert:
Hoe weten we dat het doel bereikt is? Wat merken, zien of horen we dan?	
Uitkomst van de evaluatie: is ons doel bereikt? ja/nee	
Hoe verder?	

BIJLAGE 10: ZELFSCAN 'DE INTERNE BEGELEIDER ALS COACH EN GESPREKSPARTNER

Geef jezelf een cijfer van 0 tot 10 op elke dimensie.

Ik kan goed luisteren	8
Ik kan me goed inleven in de beleving van een ander	8
Ik kan goed inschatten waar het voor de ander werkelijk om gaat	8
Ik kan, als dat nodig is, mijn eigen emoties en behoeften goed uitschakelen	7
Ik kan mij richten op de behoeften van de ander	6
Ik kan tijdens een gesprek goed mijn eigen aandeel in de gaten houden	7
Ik kan tijdens een gesprek mij eigen rol bijsturen	7
Ik kan na een gesprek goed reflecteren op mijn eigen rol in het gesprek	7
Ik kan wachten met het geven van een advies	6
Ik kan als dat nodig is een advies geven	7
Ik kan voldoende veiligheid bieden voor de ander	8
Ik kan een contact afbreken, als blijkt dat er geen effectieve “klik” is tussen mij en de gecoachte	8
Ik heb geduld	7
Ik ben kritisch op mijn eigen beelden en overtuigingen	9
Ik kan mij goed aan gemaakte procedureafspraken houden	7
Ik kan mijzelf ook laten coachen	9
Ik ken mijn eigen valkuilen in communicatie	7
Ik kan mijn plan loslaten als dat wenselijk is	6
Ik kan confronteren zonder in een conflict te komen	7
Ik durf een conflict wel aan	8
Ik kan gevoelens bij de ander goed spiegelen	7
Ik ben verbaal sterk	8

Ik kan tegen boosheid, angst, verdriet, onzekerheid	8
Ik heb het door als de ander mij beïnvloedt	8
Ik heb het door als ik de ander beïnvloed	8
Ik beheers verschillende coachingstechnieken	6
Ik ken mijn eigen voorkeursstijl	8
Ik ben discreet	9

BIJLAGE 11: HET OPLOSSINGSGERICHTE MOTIVATIE INTERVIEW

Mijn doel is: Leren om met *oplossingsgerichte oren te luisteren* naar een leerling. Ik heb de neiging om antwoorden en oplossingen in te vullen voor mijn gesprekspartner.

Deze neiging wil ik minimaliseren en juist de antwoorden en oplossingen vanuit mijn gesprekspartner laten komen.

Wat voor voordelen zou dat jezelf opleveren. Wat nog meer?	Ik weet dan dat de oplossingen die er bedacht worden, de oplossingen zijn die mijn gesprekspartner zelfbedacht heeft. Wanneer ik de oplossingen ‘ingevuld’ heb bij mijn gesprekspartner, heb ik het gevoel dat ik deze oplossingen mijn gesprekspartner opdring. Dit gevoel zal dus verkleind worden. Door oplossingsgericht aan de slag te gaan, worden mijn gespreksvaardigheden vergroot.
Voordelen voor anderen Wat nog meer?	Mijn gesprekspartner zal het gevoel hebben dat hij/zij diegene is die weet wat goed voor hem/haar is. Oplossingen worden zelfbedacht, waardoor de kans van slagen groter is.
Waar zou je jezelf nu plaatsen op een schaal van 1 tot 10?	1__2__3__4__5__6_x_7__8__9__10
Wat heb je al gedaan om daar te komen? Wat nog meer?	In mijn functie als leerkracht voer ik vele gesprekken waarbij ik let op mijn valkuil. Door de studie en mijn werk als gedragsspecialist ben ik gericht gaan oefenen tijdens gesprekken met deze vaardigheid.
Wie heeft je geholpen? Op wat voor manier? Wie nog meer?	De studie en met name de module oplossingsgerichte gespreksvoering, hebben me bewuster gemaakt van mijn valkuil. Hierdoor ben ik gericht gaan kijken naar hoe ik deze vaardigheid kan oefenen.
Hoe zou je weten dat je een stapje vooruit bent	Doordat ik aan de slag ga met oplossingsgerichte gespreksvoering, zal ik meer bezig zijn met de oplossingen van

gegaan op de schaal?	de leerling dan met de oplossingen die ik zou kunnen bedenken voor de leerling. Ik maak de leerling tot expert, ik probeer de leerling zijn eigen oplossingen en hulpbronnen te activeren.
Hoe zou je weten dat je twee stapjes vooruit bent gegaan op de schaal?	Door middel van gebruik te maken van video-opnames. Door middel van het terugkijken van het gesprek, kan ik zien of ik daadwerkelijk luister naar de leerling en deze leerling volg; <i>ik leid dan één stap achter.</i>
Waarom geloof je dat je het doel kunt bereiken? Wie gelooft het nog meer? Hoezo?	Ik geloof erin dat wanneer je echt iets wilt, je het kunt gaan oefenen en dan kun je die vaardigheid ontwikkelen. Mijn intern begeleider, met wie ik nauw samenwerkt, heeft geloof in mijn kunnen. Met haar werk ik nauw samen voor mijn onderzoek ‘ Voelen dat je gehoord wordt ‘. Zij ziet mijn kwaliteiten en weet dat wanneer ik iets wil gaan leren kunnen, ik er ook helemaal voor ga. Mijn collega’s zien de meerwaarde van mijn gesprekken die ik reeds voer met de leerlingen op school. Daardoor geven zij mij het gevoel dat ik op de goede weg zit en dat ik de meerwaarde van de gesprekken vergroot, door mijn eigen expertise te vergroten door middel van het ontwikkelen van mijn gespreksvaardigheden.
Wie zou je vertellen over je vooruitgang? Op wat voor manier?	Mijn studiegenoten, mijn collega’s en de intern begeleider van de school die mij ook begeleidt tijdens mijn onderzoek.
Wie zou je erkentelijk zijn als je je doel hebt bereikt? Voor wat? Wie nog meer?	Wanneer de oplossingsgerichte gesprekken die ik voer, als prettig ervaren worden door kinderen, ouders en collega’s, zal dat mede komen doordat ik die gesprekken op een ‘juiste’ manier gevoerd heb.

BIJLAGE 12: LOGBOEK GESPREKKEN

Logboek gesprekken met X.

Logboek			
Leerling:	X.	Datum:	21 maart
Verhaal van de leerling:			
X. heeft een passie en dat is tekenen en knutselen. Zo is ze de laatste tijd bezig met het maken van instrumenten. X. geeft aan dat ze niet helemaal weet waar ze aan wil werken. Ze vertelt dat ze geen faalangst heeft, maar dat ze perfectionistisch is. Ze wordt boos op zichzelf als iets niet lukt. Dan stopt ze ermee en gaat iets anders doen. Hulp aan een ander vraagt ze niet. Op school heeft ze last van haar perfectionisme. Maar ze vindt het vervelender als ze boos wordt. Dat vindt ze zinloos. Ze doet alleen maar dingen waar ze het nut van inziet. Ze vindt het niet leuk in de klas. Alleen maar jongens en een meisje die jonger is dan dat zij is. Voorheen is ze bij een faalangst-reductie training geweest wat ze maar niks vond. Ze zag er het nut niet van in en wist eigenlijk niet waarom ze erheen moest.			
Mijn beleving tijdens het gesprek:			
Dit is het eerste gesprek met X. De druk die ik mezelf opleg is hoog. Aangezien de moeder van X. en de leerkracht van X. hebben aangegeven dat X. een moeilijke prater is, is het voor mij een uitdaging om haar te laten praten. Het gesprek verliep voor mijn gevoel ontzettend moeizaam. De informatie moest ik uit haar trekken en op veel vragen antwoordde zij met een 'ik weet het niet', of 'de vragen zijn zo moeilijk'. Veel vragen die ik stelde, probeerde ik te verhelderen, verduidelijken. Maar ik kreeg niet echt het idee dat het werkte. Ik had het gevoel dat er niks bereikt was, totdat ik de videobeelden van het gesprek ging bekijken en het gesprek ging uitschrijven. Toch was er al een heleboel bereikt tijdens het gesprek. Het gesprek heb ik Oplossingsgericht kunnen voeren. X. had zelf over het gesprek een goed gevoel. Ze gaf aan dat zelf iets zou kunnen bereiken met behulp van de gesprekken. Wel vond ik dat ik me te star vasthield aan het stappenplan van oplossingsgerichte gespreksvoering. Ik moest stap voor stap toepassen en kon daar niet vanaf wijken. Dit zorgde bij mij voor een gevoel dat ik niet meer Kitty was binnen het gesprek, het voelde onnatuurlijk aan. Volgens Konig zit ik de fase van <i>bewust bedreven</i>. De stappen heb ik niet helemaal door kunnen lopen. De tijd was hier te kort voor en de aandacht van de leerling verslapte op een bepaald moment. Een gesprek is best intensief en dat merkte ik ook aan X. ik heb toen de keuze gemaakt dat ik volgende week het vervolg van de stappen uitvoer. De relatietype is er één van een zoeker. X. heeft een vage hulpvraag maar geen zicht in haar eigen mogelijkheden. Ik geef X. de opdracht mee om in de klas te kijken waar zij tegenaan loopt met haar perfectionisme in de klas. Wanneer wordt zij boos op zichzelf en			

wanneer niet. En hoe komt dat dan?

Observatie van het gesprek:

X. kijkt me aan, dat is telkens van korte duur. Ze kijkt dan snel weer weg en kijkt naar van alles om haar heen. Ze ziet er redelijk ontspannen uit. Wrijft veel in haar handen als ze aan het praten is. Als ik ergens om lach, kijkt ze wat afkeurend of niet begrijpend. Als ik een complimentje geef, verandert haar gezichtsuitdrukking minimaal. Als ik vragen stel met betrekking tot haar vermeende faalangst, verandert haar houding. Ze zakt wat ineem en haar mond krijgt een afkeurende uitdrukking. Als ze iets niet weet, bijt ze aan de binnenkant van haar wang. Ook tuit ze dan haar lippen. Als ze zegt dat ze het niet weet, lacht ze er wat ongemakkelijk bij. Als ze over haar ervaringen vertelt met betrekking tot haar faalangstreductie training, verheft ze haar stem en vertelt ze op een bozige manier haar verhaal. Als ik mijn vragen probeer te verduidelijken, kijkt ze me niet begrijpend aan. Aan het einde van het gesprek wordt ze wat wiebeliger.

Volgend gesprek:

Volgende week is het de bedoeling dat ik met X. samen tot een kindplan kan komen. Het doel is vastgesteld in dit gesprek en volgende week zal ik hiermee verder gaan. Zo wil ik volgende week meer de uitzonderingen op haar gedrag ingaan. Wanneer heeft zij het idee dat zij haar frustraties opzij kan zetten en lukt het wat ze aan het doen is. Wanneer zijn die uitzonderingen er? Ook wil ik volgende week de wondervraag toepassen. Ik ga volgende keer meer gebruik maken van de interventies: - complimenten maken - positieve karaktereigenschappen benoemen - context creëren voor een hulpvraag.

Logboek

Leerling:	X.	Datum:	28-03-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Ze vertelt hoe het in de klas gaat. Het gaat goed want er is niks vervelends. Ze heeft geen last meer van perfectionisme, ze wordt niet meer boos op zichzelf. Ze kan niet vertellen hoe dat komt.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Dit gesprek ben ik begonnen met terug te kijken op het vorige gesprek. Ik vatte het gesprek even kort samen. Ook vroeg ik of X. de opdracht 'bekijken waar X. tegenaan loopt in de klas, bekijken waar ze graag mee geholpen wordt' uitgevoerd heeft. X. gaf aan dat ze dat vergeten was. Voor mij een signaal dat X. niet weet wat ze daarmee moest. Ze gaf aan dat de laatste week zij geen last heeft van haar perfectionisme en frustraties. Ze kon niet aangeven hoe het komt dat het de laatste weken beter gaat. Ik heb het idee dat zij zich moeilijk kan verwoorden. Ze vindt dat ik veel lastige vragen stel. Ik had het idee dat ik veel ruimte binnen het gesprek voor mijn rekening nam. Op een één of andere manier

gaf ik haar de kans niet om te praten. Ik ging maar door en ging maar door. Tot een kern van het gesprek kwam het maar niet. Om het praten te vergemakkelijken, stelde ik haar dan ook voor om een spel te gaan doen. Het kwaliteitspel wilde ze niet doen, omdat ze dat al eerder had gedaan. Ik stelde voor om iets anders te gaan doen, 'The Emotion game'. Ook dat had ze al eerder gedaan, maar vond het prima om dit spel met mij te doen. Dit bordspel met vragen is ontwikkeld om spelenderwijs in te gaan op gevoelens van kinderen. Terwijl we aan het spelen waren, merkte ik direct dat de sfeer tussen ons veranderde. Zij praatte veel meer, was wat losser, lachte meer en luisterde naar wat mijn antwoorden op vragen waren. Ik bemerkte bij mezelf ook een verandering. Ook ik was losser tijdens de gesprekken die we voerden rondom het spel. Ik merkte dat bij beiden de druk van de ketel af was. Dit zorgde voor een prettige sfeer, een prettig gesprek rondom de vragen van het spel.

Doordat ik voor dit gesprek gekozen heb voor een andere manier van gespreksvoering, zorgde ervoor dat er iets doorbroken werd. Ik kreeg tijdens het gesprek meer het gevoel dat ik haar ging begrijpen, ik leerde haar middels het spel beter kennen. Het vorige gesprek verliep redelijk moeizaam. Als iemand op de meeste vragen 'Ik weet het niet' antwoordt, dan leer je iemand niet kennen en er ontstond bij mij een soort van frustratie. Door rekening te houden met het feit dat N. zeer veel moeite had met de vragen die ik stelde omdat naar mijn idee zij onvoldoende vermogen bezit om gevoelens te verwoorden, volg ik het kind door hier rekening mee te houden.

Een 'moeilijke' of 'directe' vraag, zorgt er bij haar voor dat ze dichtslaat. Zelf geeft ze aan dat wanneer ze iets niet weet, ze zegt dat het een gevoel is. Ze kan dat gevoel niet omschrijven. Dus wanneer ze iets niet weet, geeft ze aan dat het haar gevoel is. En ze weet iets niet, als de vraag betrekking heeft op wie ze is, wat ze moeilijk vindt, waar ze goed in is, wat ze leuk en niet leuk vindt. Vertellen over 'waarom iets is, waarom ze zoiets voelt, kan ze niet vertellen. Daar heeft ze grote moeite mee. Ik vroeg haar of dat dan niet iets waar ze aan zou kunnen werken. Ik zag bij haar een grote opluchting ontstaan en ze zei: Ja.....dat is misschien wel een goed idee! Ik heb haar gevraagd om dat idee even te laten bezinken voor volgende week.

Observatie van het gesprek:

Ze kijkt wat dromerig. Als ik een moeilijke vraag stel, dan zegt ze lachend dat ik te lastige vragen stel. Als ik een complimentje geef, dan zie ik heel minimaal een klein lachje op haar gezicht. Maar ze zegt: 'Het zal wel'. Je ziet haar bijna uitschakelen als ik heel veel vragen stel. Bijt veel op haar wang. Als ik lach om iets wat ze vertelt, lacht ze niet mee. Ik kom met een spel, dat wil ze niet doen. Ik zie nu ook aan haar gezicht dat ze er totaal geen zin in heeft. In eerste instantie zegt ze nog, maakt niet uit. Door haar een keuze aan te bieden kiest ze ervoor om het niet te doen. Ze kijkt opgelucht. Het volgend spel vindt ze leuker, zegt ze. Maar ze kijkt wat ontevreden. Zodra we met het spel begonnen waren, verandert hij zithouding. Ze zit rechtop en lijkt actiever. Ze praat meer tijdens het spel, lacht meer. Luistert geïnteresseerd naar mijn antwoorden en reageert hier ook op. Ik zie veel meer een lach op haar gezicht. Ze zegt ook aan het einde van het spel: Ik praat meer omdat ik lol heb. Met lol bereik

je van alles.

Volgend gesprek: Werkvorm ‘op pad’ van Wolters.

Logboek

Leerling: X. Datum: 04-04-2011

Verhaal van de leerling:

X. vertelt over haar verjaardag. Ook vertelt ze iets over haar boekverslag. Tijdens de oefening praat ze veel over van alles wat ze heeft meegemaakt in het vorige huis. Ze heeft het veel gehad over geesten of gebeurtenissen waarbij er iets gebeurde wat onverklaarbaar was.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Na de tussenevaluatie ben ik me meer bewust van de gesprekstechnieken en vaardigheden waar ik aan moet werken. Als ik de videobeelden terugkijk, zie ik dat ik teveel de leiding in de gesprekken heb genomen. Het luisteren met *oplossingsgerichte oren* moet nog aan gewerkt worden. In dit gesprek heb ik me sterk toegelegd op het gebruik maken van stiltes. Dat heb ik voor mezelf vergemakkelijkt door tijdens het gesprek meer notities te maken. Op die manier kon ik de stiltes binnen het gesprek gericht inpassen. De stiltes voelde in dit gesprek nog wat onwennig en onnatuurlijk aan. Tijdens het gesprek zijn we de oefening ‘Op pad’ gaan doen. Deze oefening staat in het boek van Wolters. Een werkvorm waarbij de beschreven gebeurtenissen ervoor zorgen dat de leerling zicht krijgt op haar eigen kwaliteiten. De oefening ging goed en ik kon haar bij diverse gebeurtenissen vragen naar haar kwaliteiten of haar op die kwaliteiten te wijzen. Doordat ik hierbij kon schrijven, werden de stiltes beter ingepast. Voor mij gevoel kon ik de leerling beter volgen in haar verhaal. Zij vertelde en ik kon vragen stellen zonder dat ik mijn eigen verhaal hier een rol in liet spelen.

Observatie van het gesprek:

Als ik wat vertel, reageert ze niet of nauwelijks. Ze geeft geen reactie en van haar gezicht is niks af te lezen. Ze ziet er wat vermoeid uit. Ik zie dat het gesprek een moeizame start heeft. Ik geef aan dat haar leerkracht een voorbeeld heeft gegeven over iets wat X. goede gedaan heeft in de klas. Het lijkt alsof ze het compliment niet aanneemt door wat ze zegt, maar je ziet op de videobeelden dat er een klein glimlachje op haar gezicht verschijnt. Op een vraag over complimentjes krijgen draait ze met haar ogen. Het ziet er wat verveeld uit. Terwijl zij de tijdslijn invult, werkt ze heel precies. Haar volle aandacht gaat hier naar uit.

Volgend gesprek: Volgend gesprek ga ik aan de slag met werkvorm 19 ‘Wel of niet’ (Wolters). Deze oefening leek mij geschikt voor N., aangezien deze oefening geschikt is voor leerlingen die het lastig vinden om antwoord te geven op vragen die gesteld

	worden. Vanuit ‘het Kwaliteitspel’ heb ik kaartjes gehaald waar bepaalde vaardigheden ontstaan. X. kan per vaardigheid aangeven of ze die vaardigheid bezit, of dat ze een vaardigheid niet heeft. Wanneer de kaarten neergelegd zijn, kan ze kiezen welke vaardigheid ze wilt gaan oefenen. De vaardigheden kies ik bewust. Ik maak een mengelmoes van vaardigheden waarvan ik zeker weet dat zij inziet dat ze die vaardigheid beheerst en van vaardigheden die zij waarschijnlijk niet beheerst. De gekozen vaardigheden zijn: oplossingen bedenken, keuzes maken, argumenten geven, volhouden, luisteren, voor mezelf opkomen, organiseren, samenwerken, plannen maken. Bij elke vaardigheid zal ik het onderbouwende verhaal dat zij erbij geeft opschrijven.
--	---

Logboek

Leerling:	X.	Datum:	11-04-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Tijdens het gesprek over de kaarten gaf zij aan dat de vaardigheden volhouden en plannen maken noemde zij als vaardigheden die zij niet beheerst. Samenwerken en organiseren kan ze niet altijd en de overgebleven vaardigheden beheerst ze. Deze keuze verbaasde me niet.

Ze kiest ervoor om te werken aan de vaardigheid ‘volhouden’, ze geeft aan dat ze wanneer het te moeilijk is, ze ermee ophoudt. Ze wil juist aan die vaardigheid werken, omdat ze dan het gevoel heeft dat ze, wanneer ze de vaardigheid onder de knie heeft, de andere vaardigheden wel volgen.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Ik blijf de gesprekken met X. lastig vinden. Om erachter te komen wat haar ‘probleem’ is, welk doel zij heeft, neemt veel tijd in beslag. (relatie bespreken).

N. is geen makkelijke prater, zeker niet over wat haar aangaat. Doordat nog steeds lastig is, vind ik het moeilijk om de juiste ingang bij haar te vinden. Wel heb ik het idee dat dat zij eerst iemand moet vertrouwen. Ook heeft ze veel complimenten nodig. Door de gesprekken die ik voer met X. krijg ik het idee dat zij vast zit in haar gedrag; ze heeft een negatief zelfbeeld. Op het moment dat ze ergens mee aan de slag zou moeten gaan, dat vertoont ze naar mijn idee vermijdingsgedrag. Complimenten neemt ze dan ook wel aan, maar ze zegt er ook bij dat ze het er niet mee eens is.

Veel wordt als nutteloos gezien. Heeft iets geen duidelijke functie, dan is het voor X. nutteloos, niet nuttig, stom enz.

Tijdens dit gesprek let ik op ;

Gebruik maken van stiltes

- Vermijden van meervoudige vragen

- goede open vragen stellen, daarmee wil ik bereiken dat N. na gaat denken en zelf de antwoorden kan bedenken zonder dat ik de vragen hoeft te verduidelijken.

Tijdens dit gesprek was ik me bewust van de stiltes die ik liet vallen. Ik vond het moeilijk om in te schatten wanneer de stiltes lang genoeg geduurd hebben. Naar mijn idee heb ik meer stiltes laten vallen en deze stiltes ook langer laten duren. Wat het voor mij lastig maakt, is dat ik het idee heb, dat X. bijna gekweld wordt door zichzelf als ze na moet denken. Wat mij het gevoel weer geeft dat ik te moeilijke vragen stel en niet goed genoeg op haar inspeel.

De stiltes laat ik 'natuurlijk' vallen tijdens dit gesprek als ik aan het schrijven ben. Op dat moment ervaar ik de stiltes als minder zwaar en gaat het vanzelf.

De meervoudige vragen heb ik niet geheel los kunnen laten. Maar op het moment dat ik zo een meervoudige vraag stelde, merkte ik al dat dat niet goed binnenkwam bij X. Ze raakte het overzicht op het verhaal kwijt en ik raakte haar kwijt.

Tijdens het gesprek heb ik ervaren dat ik vragen stel, die direct verbeter omdat de vragen in eerste instantie nog teveel sturend zijn. Op het moment besef ik me hoe ik de vraag beter kan stellen. Ik zit dus in de fase van bewust toepassen van de geleerde vaardigheden. Ik had veel complimenten gemaakt in dit gesprek, ik kreeg het idee dat de complimenten wel aankwamen en dat ze er voorzichtig blij van werd. Wel haalde ze vaak de complimenten naar beneden door bijvoorbeeld te zeggen dat ze het er niet mee eens was of dat zij dat zo nog niet zag. De stiltes die er tijdens dit gesprek vielen, waren niet onnatuurlijk wat het gesprek ten goede kwam. Ze kwam veel beter tot haar recht en vertelde redelijk makkelijk wat zij als een vaardigheid zag waar ze aan wilde werken.

Naar aanleiding van deze oefening, hadden we samen het kindplan ingevuld. Het gesprek eindigde positief, doordat ze aangaf dat ze dit gesprek als nuttig ervaren had. 'Nu weet ik waar ik aan wil werken.' Een gesprek waarin ik duidelijk de ruimtes binnen het gesprek heb kunnen verdelen, zodat ieders inbreng evenredig was.

Observatie van het gesprek:

Tijdens de uitleg van de oefening zegt ze het te begrijpen. Ze kijkt als of ze iets raars ziet en benoemt ze het daarna ook. Haar hoofd verstoopt ze tijdens de oefening achter haar hand. Tijdens het kiezen van de vaardigheden reageert ze positief op de complimentjes die ik haar geef. Ze houdt alles scherp in de gaten. Ze probeert als ze zelf iets positiefs zegt het direct naar beneden te halen met een opmerking. Haar houding toont een actieve deelname. Ze is behoorlijk open en praat best makkelijk. Ik merk doordat ik meer rust in het gesprek breng, zij die rust neemt om te praten. Sommige complimenten wimpelt ze weg en geeft ze aan dat ze het er niet mee eens is. Aan het einde van het gesprek zie je dat ze moe is geworden, het is ook een behoorlijk intensief gesprek geweest. Ze geeft meer 'ik weet het niet antwoorden'. Het plan vult ze ijverig in, daarna zakt ze in en is het genoeg

geweest. Ik eindig met een compliment, ze reageert met 'oke'. Ze heeft het gesprek als nuttig ervaren, vooral het einde. Ze kijkt blij.

Volgend gesprek:	Met X. bespreken of ze de oefening met betrekking tot haar vaardigheid heeft geoefend. Op welke momenten ging het goed? Wat heeft deze oefening je gebracht? Ziet ze de meerwaarde van deze oefening in? Op welk moment zou je deze vaardigheid nog meer willen oefenen? Als dit het geval is wil ik deze oefening uitbreiden. Is het niet het geval, dan zal er ene andere oefening moeten komen aangezien zijn daar dan niks mee kon. hoe zouden we deze vaardigheid kunnen oefenen zodat je het jou brengt wat je wil dat het je brengt?
-------------------------	---

Logboek gesprekken met Y.

Logboek

Leerling:	Y.	Datum:	21-03-11
-----------	----	--------	----------

Verhaal van de leerling:

Y. kwam opgewekt binnen en leek zin te hebben in het gesprek. Het leuke van dit gesprek was dat Y. in het begin van het gesprek niet de mening van zijn moeder deelde over zijn vermeende faalangst, hij gaf duidelijk aan dat het geen faalangst was. Hij ziet zijn gedrag meer als een vorm van verlegenheid. Later in het gesprek gaf hij aan dat zijn verlegenheid vroeger veel meer aanwezig is dan nu. Hij vindt dit verbeterd en kon aangeven waarom hij vond dat dit verbeterd is. Wel wil hij er nog aan werken zodat hij een persoon wordt die meer durf heeft.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Ook voor dit gesprek had ik me voorbereid met behulp van het stappenplan van Oplossingsgerichte gespreksvoering. Ik ging dit gesprek met meer zelfvertrouwen in. Het gesprek voelde ongedwongen aan en ik kon de stappen meer loslaten dan dat ik bij X. kon. Ik vertrouwde meer op mezelf. Naar mijn idee zorgde dat ervoor dat het gesprek ook daadwerkelijk goed verliep. Y. gaf makkelijk antwoord op de vragen die ik stelde. Het was een gesprek wat natuurlijk aanvoelde, waarin ik mezelf kon zijn in combinatie met OG-gespreksvoering. Ik merkte dat in het begin van het gesprek het accent lag op zijn verhaal; ik gaf hem de ruimte. Aan het eind van het gesprek deelde we de gespreksruimte meer. Ik maakte meer gebruik van de interventies vragend aansluiten en vragend toevoegen. Ook tijdens dit gesprek zijn niet alle stappen aan bod gekomen. Wel heeft B. tijdens dit gesprek zijn doel vast kunnen stellen. Wel maak ik nog geen gebruik van de stiltes en stel

meervoudige vragen. Dit schepte meer onduidelijkheid dan duidelijkheid. In de relatie die B. met mij heeft, is Y. co-expert. Hij wist goed te omschrijven wat zijn hulpvraag is en hij heeft voldoende zicht op zijn mogelijkheden. Door deze relatie was het gesprek makkelijker oplossingsgericht te voeren.

Observatie van het gesprek:

In het begin let Y. op de camera. Als ik uitleg wat de bedoeling is van de gesprekken, kijkt hij me aan. Als ik het verhaal wat hij vertelt samenvat, beaamt hij door bevestigende antwoorden te geven. Op de momenten dat ik schrijf, kijkt hij naar wat ik opschrijf en af en toe kijkt hij naar mij. Hij zit met zijn armen op de tafel. Op het moment dat we bespreken wat zijn moeder over hem had gezegd, verandert zijn houding en gaat met zijn rug tegen de stoelleuning zitten. Ik denk te zien dat dit onderwerp wat lastig voor hem is. Het lijkt lastig voor hem om zijn mening hierover te geven, maar hij doet het wel. Ik complimenteer hem hierom en hij lijkt opgelucht. Gaat ook weer in zijn vorige houding zitten. Hij kijkt veel naar mij, maar ook af en toe naar de camera, misschien wat onwennig. Als ik zijn vertelde verhaal samenvat, knikt hij en maakt instemmende geluiden.

Volgend gesprek:

Voor dat gesprek ga ik de stappen van het OG-gespreksvoering verder uitvoeren en een kindplan samen met Y. maken.

Logboek

Leerling:

Y.

Datum:

28-03-2011

Verhaal van de leerling:

Y. kon duidelijk vertellen op welke manier hij zijn vaardigheid kan gaan oefenen.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Het begin van het gesprek verloopt wat moeizaam. Hij weet niet zoveel meer van wat er vorige keer gezegd is. Ik begin met veel vragen te stellen, waardoor het voor hem misschien wat onduidelijk wordt.

Ik leg hem de wondervraag voor. Hoe ziet jouw dag eruit als die dag voor jou een tien is. Dit lijkt lastig voor hem. Ik probeer hem te helpen door mijn vragen te verduidelijken. Ik merk dat hij het moeilijk vindt om hiermee om te gaan. Ik vertelde teveel waardoor het misschien wat warrig werd voor hem.

Ik stel een schaalvraag, waar sta je nu? Hij staat op een acht en wil naar een negen. Wat is dan het eerste stapje wat je gaat doen? Waar ga je jezelf in oefenen? Met name op school wil hij gaan oefenen. Hij wil naar de leerkracht gaan wanneer er iets is.

De stappen die hij gaat maken, zijn we gaan invullen op een kindplan.

Tijdens het invullen van het kindplan was ik in de gelegenheid de leerling te volgen. Meer dan het

begin van het gesprek. In het begin van het gesprek had ik de neiging om antwoorden te gaan invullen voor de leerling. Dit deed ik omdat de leerling het lastig vond om antwoord te geven op mijn vragen. Ik voel me dan onzeker en ga een heleboel vragen afvuren op de leerling en denk dan dat ik mijn vragen aan het verduidelijken ben. In dit gedeelte van het gesprek ligt met name de gespreksruimte bij mij in plaats van bij de leerling. Stiltes liet ik bijna niet vallen. Met behulp van het kindplan ontstond er een lijn in het verhaal van de leerling. Er is duidelijk een doel omschreven door de leerling. De leerling geeft aan dat hij het doel helemaal zelf wil bereiken en dat hij geen hulp nodig heeft. De gespreksruimte is nu zo verdeeld dat de leerling met name aan het woord is. Toch blijf ik meerdere malen gesloten vragen stellen, waardoor het gesprek niet helemaal van de grond komt zoals ik zou willen. Het gesprek geeft me niet een volledig bevredigend gevoel.

Observatie tijdens het gesprek:

Ik begin met complimenteren. Y. kijkt me aandachtig aan. Ik geef hem te weinig tijd om hem te laten genieten van het compliment doordat ik maar blijf praten. De kracht van het compliment wordt op deze manier te niet gedaan. Als ik vraag of hij zijn verlegenheid tegen is gekomen, hij is dit niet tegengekomen. Daarna ga ik door met mijn verhaal en je ziet aan hem dat hij niet weet wat er van hem verwacht wordt. Ik vul veel in, hij beaamt het. Ik praat veel en op het moment dat ik wel een stilte laat vallen, zie je hem nadenken. De stilte is te kort en hij komt er niet uit. Ik praat zelfs door zijn verhaal heen, hij komt niet tot een antwoord. Je ziet hem nadenken, als hij dat doet, kijkt hij telkens omhoog en zegt..mmmmm... Tijdens invullen van kindplan, ben ik aan het schrijven. Hij kijkt naar de camera of naar mij. Na het bekijken van de video zie ik dat ik het meeste gespreksruimte in beslag neem en hij niet tot zijn recht komt. Bij het invullen van het kindplan, gaat dat beter en komt hij meer tot zijn recht.

Volgend gesprek:

Bekijken of het gelukt is om zijn vaardigheid te oefenen. Zo ja, dan op weg naar het laatste stapje?

Logboek

Leerling:

Y.

Datum:

04-04-2011

Verhaal van de leerling:

De leerling heeft aangegeven dat hij nog niet in de gelegenheid is geweest om te oefenen met zijn doel. Met behulp van de werkvorm oefening 'Blik op later' kon hij vertellen hoe zijn toekomst eruit gaat zien. Hij vertelde duidelijk wat hij graag wil in de toekomst en welke plannen hij heeft. De oefening heeft hij als leuk ervaren. Vooral toen ik zei dat ik het zou bewaren en als hij langs zou komen over tien jaar, ik hem deze lijn zou laten zien. Dan zouden we er samen bekijken over de

toekomstlijn overeenkwam met de werkelijkheid. Daar reageerde hij erg enthousiast op en gaf als reactie dat hem dat erg leuk leek.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Y. vertelt meteen dat hij geen situatie tegen gekomen was waarbij hij zijn vaardigheid kon oefenen. Ik weet van mezelf dat ik voorheen daar al mijn oordeel over klaar had gehad. Nu volgde ik de leerling en zei dat ik dat begreep en bood hem de gelegenheid om te oefenen en dan de komende week er mee aan de slag te gaan. Het leek mij een goed idee om werkvorm 22 'Blik op later' (Wolters 2011) uit te proberen. Een oefening waarbij de leerling leert zicht te krijgen op wat hij wil veranderen of beter in wil worden. Doordat hij dit al had vastgesteld, was het voor mij een oefening waarin ik een verkapte vorm van de wondervraag kon leren toepassen. Ik heb de oefening als overzichtelijk ervaren. Door de toekomstlijn op papier te tekenen, kon de leerling makkelijk praten over diverse stappen die hij wilde gaan zetten. Bij verschillende situaties legde ik de link naar zijn verlegenheid. Daarbij gaf hij veel aan dat hij dat wel zou durven omdat hij vindt dat het zelf moet doen. Daarvoor complimenteerde ik hem.

Observatie van het gesprek:

Ik vat samen met Y. wat er vorige keer is besproken. We bespreken het kindplan en hij kijkt met me mee. Hij geeft aan dat hij niet heeft kunnen oefenen. Wel bespreek ik een situatie die ik tegenkwam toen ik kwam halen uit de klas. In die situatie zag ik duidelijk dat hij aan het oefenen (onbewust) was met zijn vaardigheid. Hij lacht trots als ik dit met hem bespreek. Daarna geeft hij aan dat het onbewust ging. We gaan de toekomstlijn maken, hij werkt en denkt actief mee. We lachen veel en je ziet dat hij plezier heeft. Vrolijk vertrekt hij uit het kamertje.

Volgend gesprek:	Bespreken of Y. de vaardigheid heeft kunnen oefenen.
-------------------------	--

Logboek

Leerling:	Y.	Datum:	11-04-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Het gesprek begon met de vraag of Y. het stapje heeft gemaakt naar 8 naar 9. Hij noemt een voorbeeld; is naar de juf gegaan op het moment dat er iets gebeurd tussen hem en een andere leerling. Hij gaf zelf aan dat hij nu op een negen zit en verder wil naar de tien. Om naar de tien te komen wil hij gaan oefenen. Hij wil gaan oefenen door naar de leerkracht te gaan op de momenten dat hij iets niet begrijpt van de leerstof. Hij legt uit dat hij dat nu niet durft omdat hij bang is dat hij niet goed opgelet heeft en dit te horen krijgt van de juf. Hij heeft aangegeven het te willen vieren als hij op de tien komt door stroopwafels te gaan eten met mij.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Dit gesprek verliep makkelijk en natuurlijk. De leerling kon zelf de laatste stap omschrijven. De interventies waar ik bewust opgelet heb, dat ik gebruik maakte van stiltes. Het gebruik maken van meervoudig vragen stellen heb ik bewust op gelet. Voor zover ik heb ervaren, heb ik er geen gebruik van gemaakt. Ook complimenteerde ik Y. meerdere malen.

Observatie van het gesprek:

Ik vat het verhaal van de vorige gesprekken samen. Hij vertelt op welke manier hij heeft geoefend. Hij vertelt duidelijk zijn mening en ik kan hem laten vertellen doordat ik enkelvoudige vragen stel, minder aan het verduidelijken ben en stiltes laat vallen. Als ik iets uitleg, kijkt hij me aan. Ook knikt hij met zijn hoofd, een teken dat hij begrijpt wat ik zeg. Hij wil een stap naar de tien zetten binnen zijn vaardigheid 'leren omgaan met mijn verlegenheid'. Door de stiltes komt hij tot een antwoord. Hij lacht wanneer we bespreken op welke manier we de gehaalde tien gaan vieren. Het valt me op dat in de gesprekken die ik met Y. gevoerd heb, dat hij altijd in dezelfde houding zit, als hij iets lastig vindt, gaat hij tegen zijn stoelleuning zitten met zijn handen op zijn schoot!

Volgend gesprek:	Bespreken of het laatste stapje genomen is.
-------------------------	---

Logboek gesprekken met Z.

Logboek

Leerling:	Z.	Datum:	21-03-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Z. geeft in het eerste gesprek aan dat hij last heeft van irritatie. Hij herkent zichzelf niet zo zeer in het verhaal van de leerkracht en ouder. Wel herkent hij het niet kunnen omgaan met zijn boosheid. Hij vindt niet dat hij zijn boosheid binnen houdt. Hij noemt het zelf prikkelbaar zijn. Dat heeft hij met name naar de kinderen in de klas toe. Als kinderen in de klas boos op hem worden, wordt hij ook snel boos op hen.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Z. was een makkelijke prater tijdens het gesprek. Dat zorgde ervoor dat hij veel te vertellen had maar af en toe leiding nodig had om tot de kern van het verhaal te komen. Ik moest hem af en toe sturen omdat hij de neiging had af te dwalen van zijn verhaal. Dat lukte me niet altijd en ik heb het als best lastig ervaren. Want wat laat je hem wel vertellen en waar moet je ingrijpen? Ik wilde niet het gesprek afkappen, maar het in goede banen leiden. Dus ik maakte veel gebruik van de interventie samenvatten van zijn verhaal om zo een rode draad te creëren in zijn verhaal. De relatie van Z. in verhouding tot mij, was die van een zoekende relatie. Hij heeft een vage hulpvraag, maar niet voldoende inzicht in zijn eigen mogelijkheden.

Observatie van het gesprek:

Z. heeft een open houding en kijkt me meestal aan als ik wat zeg of hij wat vertelt. Als ik de bedoeling uitleg van het gesprek, kijkt hij me nieuwsgierig aan en lacht er vriendelijk bij. Hij zit vaak met zijn hand onder zijn hoofd.

Volgend gesprek:	Met behulp van oplossingsgericht stappenplan het gesprek voeren . Door de stappen te volgen, wil ik bereiken dat Z. komt tot het vaststellen van zijn hulpvraag en het stellen van een doel met behulp van het inzicht krijgen uitzonderingen en in eigen krachten. Deze kunnen hem helpen zijn doel te bereiken.
-------------------------	---

Logboek

Leerling:	Z.	Datum:	28-03-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Z. heeft in het kennismakingsgesprek aangegeven dat hij het moeilijk vindt om te gaan met zijn boosheid. Tijdens dit gesprek omschrijft hij zijn boosheid als prikkelbaarheid. Hij reageert prikkelbaar als andere leerlingen boos op hem zijn. Op de vraag of hij last heeft van zijn prikkelbaarheid, antwoordt hij dat hij er geen last van heeft, maar leuk is anders! Op een bepaald moment vertelt hij over een incident in de klas waarbij hij ruzie had met een andere leerling uit de klas. Hij vertelt dat hij geprobeerd heeft het uit te praten met deze leerling, maar die leerling houdt niet op en hij raakt geïrriteerd. Z. gaat naar de juf en de juf helpt hen deze ruzie op te lossen. Maar de andere leerling houdt maar niet op en vertoont nog steeds irritant gedrag. Hij mijdt deze leerling dan ook nu en negeert hem. Ik complimenteer hem meerdere malen om de stappen die hij gezet heeft. Als het niet verandert wordt Z. geïrriteerder en geïrriteerder geeft hij aan. Ik vraag hem wat hij nog kan doen om die geïrriteerdheid te kunnen verminderen naar de andere leerling toe. Hij komt zelf met een aantal oplossingen die gerealiseerd kunnen worden in de klas. Afspraak wordt gemaakt dat Z. met de leerkracht zijn oplossingen m.b.t. het contact met de andere leerling in de klas, voorlegt. Hij vraagt zelf om een papiertje zodat hij de afspraken op papier kan zetten.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Het gesprek begon met een terugblik op het kennismakingsgesprek. Daarna stel ik naar mijn idee een open vraag: Waar kan ik jou mee helpen? Z. weet dat eigenlijk niet, hij vindt het moeilijk om dat te zeggen. Voorheen zou ik in paniek raken en druk zijn gaan praten om informatie uit de leerling te krijgen. Ik blijf rustig en vat kort samen wat we de vorige keer besproken hebben. Op dit moment maak ik gebruik van de interventie 'zwijgen'. Deze interventie kan ik makkelijker hanteren door tijdens dat Z. praat, wat kernwoorden op te schrijven. Deze handeling dwingt me om de stiltes langer te laten duren. Ik merk dat Z. deze stiltes gebruikt om na te denken en zijn verhaal te vervolgen. Ik probeer het verhaal van de leerkracht en ouders van Z. los te laten en de leerling in zijn verhaal te

volgen. Ik onderdruk de neiging om sturend te werk te gaan.

Tijdens het gesprek heb ik het idee dat Z. meer wil vertellen dan dat ik hem vraag. Hij geeft niet altijd direct antwoord op mijn vraag, maar maakt zijn eigen verhaal. Ik probeer dan terug te koppelen naar mijn vraag. Maar wil ook niet zijn verhaal afkappen en hem het idee geven dat ik zijn verhaal wil horen. Zo vertelt hij dat hij vaak last heeft van zijn buik. Hij vertelt dat hij daar pillen voor krijgt en gaat dan uitgebreid vertellen hoe hij de pillen slikt en hoe lastig hij dat vindt. Toch wil ik terug naar het antwoord op mijn vraag. Die heeft hij dan nog niet gegeven. Ik heb het idee dat doordat ik hem complimenteer met zijn keuzes, dat ik zijn sterke kanten belicht, hij het makkelijker vindt om oplossingen aan te dienen. Met deze oplossingen complimenteer ik hem nogmaals. Voor mijn gevoel is dit een gesprek wat goed gaat doordat er sprake is van een samenwerking tussen hem en mij. Het lijkt voor mij een natuurlijk proces, daarmee bedoel ik dat ik op een natuurlijke manier hem kan volgen, ik luister naar zijn verhaal, geef hem complimenten en hij komt zelf tot een oplossing. Veel van de oplossingen die Z. bedacht, ligt in het gebied waarin hij die oplossingen zelf kan uitvoeren. Maar de oplossingen liggen uiteindelijk ook bij een ander. Het gaf mij het gevoel dat hij wel in staat is om oplossingen te bedenken, maar het zijn geen oplossingen waarin hij vertrouwt op zijn eigen persoon. Naarmate het gesprek vordert, lijkt Z. steeds meer energie te krijgen en enthousiaster te worden. Zo enthousiast dat het voor mij lastig is om het gesprek af te ronden. Hij geeft nog even aan dat hij verbaasd is over zichzelf; ik praat nooit hierover en nu opeens wel! Ik heb echt plezier beleefd aan dit gesprek.

Observatie van het gesprek:

Z. gaat zo zitten dat hij mij kan zien. Hij zit veel met zijn hand onder zijn hoofd. Dat oogt niet moe, eerder relaxed. Tijdens het praten verandert deze hand van positie, hij tikt met zijn vingers op de tafel. Als ik hem een complimentje geef, glimlacht hij. Na het gegeven compliment zie ik hem nagenieten. Als ik op een gegeven moment zijn verhaal samenvat, zit hij met open mond me aan te kijken. Daarna vervolgt hij mijn samenvatting. Je ziet hem rechter op gaan zitten als hij gecompimenteerd wordt met de oplossingen die hij bedacht heeft. Daarna komen er nog meer oplossingen. Ik krijg het gevoel dat de complimenten hem goed op weg helpen.

Volgend gesprek:

In het volgend gesprek wil ik bespreken of de stappen genomen zijn die in het gesprek besproken zijn. Vervolgens kunnen we misschien komen tot het invullen van het kindplan.

Logboek

Leerling:	Z.	Datum:	04-04-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Hij geeft aan dat hij het briefje heeft gegeven aan de juf met zijn vragen daarop. Wat er besproken was, was goed wat hem betreft, maar het resultaat is niet goed genoeg. Hij geeft aan dat hij nog steeds last heeft van de leerlingen om hem heen als hij aan het werk is.

Z. vertelt over een ruzie afgelopen week met een leerling.

We praten door over hoe hij zich voelt bij zo een ruzie. Op een gegeven moment vertelt Z. over dat hij de ene keer wel boos wordt en de andere keer niet. Ik vraag hem naar zijn krachten; hoe komt het dat het hem wel kan lukken om niet boos te worden op die momenten. Na lang nadenken komt Z. met zijn eigen bedachte oplossing; hij gaat in discussie met desbetreffende leerling en stop daar al zijn energie in zodat hij geen energie meer over heeft voor zijn boosheid. Ik complimenteer hem hiermee, hij heeft zelf een oplossing bedacht. Vervolgens geeft hij voorbeelden van discussies die hij gevoerd heeft.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Ik ga het gesprek positief in, vorige gesprek was goed gegaan en ga er vanuit dat het dit keer weer zo goed kan gaan. Op een gegeven moment krijg ik het gevoel dat ik de lijn van het verhaal kwijt aan het raken ben. En ik merk aan mezelf dat ik deze lijn probeer terug te vinden door gebruik te maken van mijn eigen verhaal. Ik mis een bepaalde vorm van vastigheid van het gesprek en door hem te sturen, hoop ik deze lijn weer terug te vinden en daardoor handvatten in mijn gesprek te krijgen. Ik verval in oude gewoontes en probeer de leerling weer te volgen in het verhaal. Het gesprek moet ik eindigen en wat vooral in het gesprek naar voren is gekomen, is dat ik zijn sterke kanten benadrukt heb. Ik heb hem wederom gecompimenteerd met zijn oplossingsvermogen.

Na het gesprek heb ik het gevoel dat we niet tot de kern van de oplossingen zijn gekomen. Tenslotte gaf hij in het begin van het gesprek aan dat hij nog niet tevreden is met het resultaat van het gesprek met zijn leerkracht. Hij ervaart last van andere leerlingen in zijn groep. Toch kan hij er naar mijn mening wel goed mee omgaan en heeft hij minder last van zijn geïrriteerdheid als dat zijn omgeving heeft. Hij heeft er een oplossing voor gevonden; met kinderen in discussie gaan. Als hij een discussie wint, krijgt hij een goed gevoel. Hij komt op mij over als een jongetje met een sterk karakter, hij weet wat hij wil en hij weet hoe hij dat voor elkaar moet krijgen. Dus is zijn geïrriteerdheid voor hem een last? Moet ik hier volgend gesprek mee verder gaan?

Observatie van het gesprek:

Ik vraag hoe het gaat in de klas. Hij schudt een beetje met zijn hoofd. Ik vraag wat dat betekent en hij legt uit dat het soms leuk is en soms niet. Hij kan moeilijk uitleggen wat hij leuk vindt en je ziet hem

nadenken. Hij zit weer met zijn hand onder zijn hoofd, nu maakt het een meer vermoeiende indruk. Hij zit meer onderuitgezakt. Als hij vertelt dat iets niet leuk vindt, lacht hij erbij. Maar dat ziet er niet vrolijk uit, het lijkt meer een soort van reactie. Hij kijkt veel om zich heen. Als ik het heb over iets wat hem toch lukt op een bepaald moment, vertelt hij steeds meer over wat hem dan op dat moment bezig houdt. Zijn houding verandert, gaat recht zitten en als ik het verteld samenvat, zegt hij enthousiast ja. Als hij denkt, kijkt hij naar boven, als hij iets niet weet, houdt hij zijn handen in de lucht. Dat doet hij ook als ik vragen stel die hij als moeilijk ervaart. Ik vertel wat over discussiëren en je ziet hem erover nadenken. Daarna beaamt hij wat ik vertelde. Als ik hem een compliment geef, lacht hij weer. Hij zit weer met zijn hand onder zijn hoofd, maar je ziet dat hij luistert. Vertelt daarna een verhaal over het discussiëren waarin hij mij het een en ander wil uitleggen over wat er hem toe beweegt om te gaan discussiëren. Aan het einde van het gesprek zit hij rechter op en vertelt duidelijk wat hem bezighoudt. Daarna krijgt hij de slappe lach omdat hij me iets grappigs niet wil vertellen. Dan begint hij een verhaal over de kapper en lacht hier de hele tijd bij.

Volgend gesprek:	Volgend gesprek ga ik aan de gang met de vaardigheidskaartjes. Dit hiep X. ook om te ontdekken wat hetgeen is waar ze aan wilde werken.
-------------------------	---

Logboek

Leerling:	Z.	Datum:	11-04-2011
-----------	----	--------	------------

Verhaal van de leerling:

Z. vertelt over zijn geïrriteerdheid naar de andere leerlingen. Hij vertelt over zijn eigenaandeel, maar uit de verhalen blijkt dat hij vindt dat de anderen zich niet kunnen gedragen. Daar kan hij redelijk mee omgaan, maar legt de schuld bij de ander. Echt inzicht in zijn eigen aandeel komt niet naar voren.

Mijn beleving tijdens het gesprek:

Met behulp van de vaardigheidskaartjes wilde ik Z. laten uitzoeken wat hetgeen is waar hij zelf aan wil werken. De kaartjes had ik van tevoren uitgekozen. Bewust gekozen voor een aantal vaardigheden waarvan ik wist dat hij die bij hemzelf vindt passen. Daarbij ook gekozen voor een aantal vaardigheden waarvan hij zou zeggen dat hij die nog moest leren. Bij elke vaardigheid vroeg ik om uitleg, deze kon hij duidelijk omschrijven. De vaardigheid 'omgaan met gevoelens' kwam toch naar voren als een vaardigheid die hij nog moest leren. Daarop hebben we toen een kindplan gemaakt. Het gesprek verliep verder prima. Ik maakte gebruik van de stiltes zodat hij de tijd kreeg om na te denken. Ik moest er wel opletten dat ik de vragen niet teveel ging verduidelijken, dit blijft lastig voor mij.

Observatie van het gesprek:

Op het moment dat we aan de slag gingen met de kaartjes, zie je een verandering in houding. Hij ging meteen rechtop zitten en luisterde geïnteresseerd naar mijn uitleg. Vol nieuwsgierigheid keek hij naar de kaartjes. Ik bemerkte ook een soort van opluchting dat hij met de kaartjes aan de slag kon gaan. Hij was erg vrolijk en lachte heel veel. Toen we tot de vaardigheid kwamen waar hij aan wilde werken, hield hij dat kaartje steeds in zijn hand. Alsof het een belangrijk iets is, wat hij niet los wilde laten. Aan het eind van het gesprek kreeg hij weerde slappe lach omdat hij in zijn hoofd een rare voorstelling had gemaakt. Ik interpreteer het meer als een soort ontlading van emoties.

Volgend gesprek:

We gaan bekijken of Z. gewerkt heeft aan het oefenen van de vaardigheid.
Wederom kindplan bespreken, misschien moet het nog bijgesteld worden.

BIJLAGE 13A: TUSSENEVALUATIE

Gesprekken t.b.v. het onderzoek “Voelen dat je gehoord wordt “

Onderzoeker: Kitty Bottelier

Reflectant: Intern Begeleider I SVIB

Tussenevaluatie maart 2011

Leerling X.

1^e opname X.

Tijd 0.19 Jij vraagt of X. last heeft van angst om te falen. Zij zegt: nee. Jouw volgende vraag, direct over haar antwoord heen, is op welk gebied ze dan last heeft van faalangst. Hier volg je niet. Je merkt het ook aan de reactie van X.: ze kijkt weg, trekt een weifelend gezicht en begint over een andere vraag.

Tijd 0.38 X. begint te vertellen. Jij laat hier mooie stiltes vallen en geeft haar zo de tijd die ze nodig heeft om te zeggen wat ze wil. Je knikt instemmend en moedigt haar op deze manier aan door te praten. Er is sprake van goed oogcontact. Je non-verbale gedrag is goed. Je sluit af met een compliment. Je herhaalt sleutelwoorden, je vat in eigen woorden samen wat N. heeft gezegd en je betreft haar daar bij door bij haar te checken of je het goed zegt. Je stemt heel goed op X. af.

Tijd 1.34 Je vraagt of X. een voorbeeld kan geven. Dat is in feite een gesloten vraag: als ze nee zegt kun je eigenlijk niet verder met deze vraag. Beter is misschien: In welke situatie heb je dit wel eens meegemaakt? Na je vraag ga je hem een paar keer verduidelijken. Laat stiltes vallen, zodat X. kan nadenken. Less is more! “Alles wat na een komma komt ondermijnt de kracht van de vraag”.

Tijd 2.22 Durf na de vraag een stilte te laten vallen. Vul de stilte niet op met een aanvulling op je vraag, maar geef n. de tijd een antwoord te geven. Goed dat je X. bevestigt en haar woorden herhaalt. Op die manier geef je aan dat je naar haar luistert.

2^e opname X.

Tijd 3.25 Je vraagt naar een wonderdag. X. geeft aan dat ze graag een 10 zou willen halen voor een taaltoets. Jij antwoordt met een gesloten vraag (denk je dat het er voor jou in zou kunnen zitten?) Daarna vraag je: wat is er voor nodig? Voordat X. een antwoord kan geven stel je een volgende vraag. Door de vraag: zou je met minder ook tevreden kunnen zijn plaats je de wens wel in een reëler perspectief (een voldoende is nu ook goed) Wat is je bedoeling met deze vraag? Op zich is de overgang naar de realiteit niet slecht, maar misschien een beetje abrupt. Goed dat je met een compliment afsluit.

Tijd 4.08 Je pakt terug naar de angst om te presteren/ alles goed te doen. Jammer dat je de stilte invult; ik krijg uit de beelden de indruk dat X. wat wil gaan zeggen. Je herhaalt de vraag, legt de verantwoordelijkheid bij X. (het is jouw dag, jij bepaalt) en vraagt nogmaals of ze dan de angst nog steeds zou hebben. Ik vind het te suggestief. X. kan denken dat ze een gewenst antwoord moet geven. Ze lijkt te zoeken naar het antwoord waarvan ze denkt dat jij het wilt horen.

Tijd 4.43 “Wil je dat die angst er bij blijft”? Ik krijg hier een beetje: “dan is het je eigen schuld”-gevoel. Ik snap denk ik in welke richting je wilt, maar deze formulering vind ik niet zo gelukkig gekozen.

Tijd 5.00 Laat de stilte vallen, niet de vraag gaan uitbreiden of verduidelijken. X. geeft overigens wel een prachtig antwoord!

Goed dat je hier haar woorden herhaalt en er op door vraagt!

Tijd 5.30 Twee vragen achter elkaar. Daarna de schaalvraag: goed!

3^e opname X.

Tijd 6.01 Je hebt nu gekozen voor het praten via een spel. In de houding en de mimiek van N. zie ik dat ze meer alert en betrokken is. Je laat jouw antwoord op de vraag van het kaartje mooi overlopen in de vraag naar wat X. vindt van haar klas.

Tijd 6.28 N. vindt niet veel leuk aan haar klasgenoten. Jij stelt direct een vervolgvraag. Probeer langer te wachten en te zien of dat iets oplevert. Vaak gaan kinderen iets toelichten of uitdiepen als de stilte niet wordt opgevuld.

Tijd 6.50 Over het spelen in de voetbalkooi. X. geeft aan dat het voor haar niet de manier van contact met elkaar hebben is die ze leuk vindt. Hier zou je kunnen doorvragen wat voor haar belangrijk is in het maken van contact. Hoe zou ze het willen, welke mogelijkheden ziet ze daarvoor, welke stappen moeten er dan gezet worden?

Goed dat je afsluit met een vraag naar haar beleving. Nog sterker zou hier een open vraag geweest zijn.

Tijd 7.30 Over de grappige woorden die ze bedenken: je ziet dat X. zich nu veel meer open stelt. Ze krijgt de kans om iets te vertellen omdat jij mooie stiltes laat vallen! Ook goed vind ik de vanzelfsprekendheid waarmee je de draad van het spel weer oppakt. Zo wordt het gesprek ook niet te zwaar.

Tijd 8.08 De wensvraag. X. vertelt enthousiast dat ze graag zou willen kunnen toveren en geeft ook een uitleg, wellicht aangemoedigd door jouw enthousiasme. Wees voorzichtig met het geven van je eigen mening; het kan worden uitgelegd als goed en fout. Goed dat je doorvraagt naar wat X. dan zou gaan toveren. Na haar antwoord geef jij aan wat jij zou toveren. Doorvragen en verdiepen was hier goed mogelijk geweest.

Tops:

Je maakt goed oogcontact met de leerling. De zithoek tov elkaar is goed, zou nog iets meer een hoek van 90 graden mogen zijn.

Je non verbale communicatie is goed. Je geeft instemmende reacties en hebt een Vriendelijke, toegankelijke uitstraling.

Je vat goed samen en gebruikt regelmatig sleutelwoorden van de leerling. Je complimenteert de leerling herhaaldelijk.

Je hebt een goede luisterhouding en je straalt empathie uit.

Het doorvragen pas je regelmatig toe.

Goed dat je voor een andere werkvorm kiest als je merkt dat het gesprek wat moeizaam loopt.

Tips:

Durf stiltes te laten vallen en ervaar wat er dan gebeurt.

Wees voorzichtig met het geven van je eigen mening. Het kan een vorm van inleven zijn, maar in principe – en dat klinkt onaardiger dan ik het bedoel – is het niet van belang wat jouw mening of ervaring is. Het gaat om de leerling. Zoals gezegd: in sommige situaties kan de

herkenning de leerling een vertrouwd gevoel geven, maar m.i. moet het geven van een eigen mening zorgvuldig worden afgewogen.

Probeer geen gesloten, meervoudige of suggestieve vragen te stellen.

Let op de non verbale communicatie van de leerling en reageer daar op: Ik zie dat je lacht!

Vertel eens.

Leerling Y.

1^e opname Y.

Tijd 8.53 Hier volg je goed! Y. geeft aan dat hij er nog nooit bij stil heeft gestaan en jij vraagt naar zijn gevoel hierbij.

Tijd 9.40 Je vat het gevoel van Y. mooi samen en checkt bij hem of je het goed verwoord hebt. Hij merkt daardoor dat je goed naar hem luistert en hij houdt de regie omdat je hem vraagt of het klopt wat je zegt. Mooi oogcontact!

Tijd 9.48 Mooie vervolgvraag: weet je ook hoe het komt dat het beter gaat? Sluit prima aan op de voorgaande opmerking van Y.

Tijd 10.20 Ontspannen sfeer, goed af te lezen ook aan beide gezichten. Goed dat je zegt: “leg eens uit.” Hiermee nodig je Y. uit te vertellen en geef je aan dat je belangstelling hebt voor zijn verhaal.

Tijd 10.35 Opnieuw een samenvatting van wat Y. vertelt.

Tijd 10.51 Je vraagt goed door: Wat heeft er voor gezorgd dat je het in dat jaar geleerd hebt. Eigenlijk wil je de vraag al gaan toelichten of uitbreiden, maar je wordt hier “gered” door B: hij begint al te praten! Goed dat je hem die ruimte meteen biedt. Je had de stilte hier langer kunnen laten duren; ik denk dat Y. wel zou zijn gaan praten. Nu ga je toch je vraag toelichten.

Tijd 11.27 “En voel je je dan meer op je gemak” = suggestieve vraag. Sterker zou zijn geweest: Hoe voel je je in zo’n situatie? Waar merk je dat aan?

Tijd 11.43 Je laat hier goed de stilte vallen. Mooi voorbeeld van een goede basiscommunicatie! Je merkt ook dat je aanmoedigende non verbale communicatie werkt! Y. vertelt veel.

Tijd 12.03 Mooi dat je Y. een compliment geeft. Dat kan nog groter gemaakt worden. Dit is een zogenaamd “viermoment”. Hij vertelt je dat hij eigenlijk zelf een manier heeft gevonden om om te gaan met zijn verlegenheid. Vergroot zo’n moment uit; daar groeit zijn zelfvertrouwen enorm van!

Tijd 12.15 Jullie spiegelen in houding en mimiek. Teken van een ontspannen situatie en een goed gesprek. Goed dat je hier ook de sleutelwoorden van Y. hanteert. Hij reageert er meteen op door te vertellen over zijn verlegenheid in groep 1-2.

Goed dat je – na een ontspannen stukje over Y. en jou in groep 2 – het gesprek terug brengt op de verlegenheid die hij toen voelde. Jammer dat ik het laatste stukje niet heb gezien. Ik vond het een boeiend gesprek!

Tops:

De ontspannen sfeer is heel duidelijk voelbaar. Jij slaagt er goed in Y. zich op zijn gemak te laten voelen. Soms maak je gebruik van het spiegelen. Je hebt een empathische houding. Zithoek is goed. Goed oogcontact.

Goede basiscommunicatie. Veel non verbale communicatie die mooie interactie oplevert. Het gebruiken van de stiltes is in dit gesprek beter uit de verf gekomen.

Je complimenteert Y. veelvuldig.

Goede vervolgvragen gericht op de beleving van Y. Je volgt hem goed in zijn emotie. Dat zijn ook de momenten waardoor hij zich gehoord zal voelen!

Je vat regelmatig samen wat Y. zegt en checkt hierbij of het klopt. Zo houdt hij de regie en dat vergroot zijn zelfvertrouwen én het vertrouwen in jou als gesprekspartner!

Tips:

Probeer het spiegelen eens bewust toe te passen en ervaar wat er gebeurt.

Vergroot complimenten uit. Dat zijn de kapstokken waaraan Y. zijn zelfvertrouwen kan ophangen.

Blijf letten op het gebruiken van stiltes en het stellen van meervoudige of gesloten vragen.

Ga door op deze ingeslagen weg. Wees kritisch als het nodig is, maar ook blij met alle goede ontwikkelingen! Creëer op die manier je eigen kapstok!

Leerling Z.

1^e opname Z.

Tijd 17.45 Goed samengevat en afgesloten met een compliment.

Tijd 18.00 “Wat vind je lastig aan die boosheid?” Mooie open vraag!

Tijd 18.06 “Wat is nodig voor jou?” Prima!

Tijd 18.44 “Wat zou je zelf kunnen doen”? Goed! Vergroot de betrokkenheid!

Tijd 19.02 Probeer goed te luisteren naar wat Z. vertelt. Wacht even met het stellen van een vraag, maar geef hem wat meer non-verbale bevestiging. Door je vraag ”Heb je er met juf over gesproken” geef je zelf een richting aan.

Tijd 19.54 Mooie samenvatting in de woorden die Z. ook heeft gebruikt! Dat maakt dat hij zich gehoord voelt!!

Tops:

Je slaagt er in een ontspannen sfeer te creëren. Z. voelt zich duidelijk op zijn gemak. Dat is voorwaarde 1 om tot een gesprek te komen!

Mooie complimenten!

Goede samenvatting in de woorden van Z.

Tips:

Probeer te letten op de “vragen na de komma” Meestal zijn die overbodig, vaak zelfs doen ze afbreuk aan de kracht van de vraag ervoor.

Het schrijven tijdens een gesprek is lastig, maar soms noodzakelijk. Het kan ten koste gaan van het contact. Kijk in ieder geval tijdens het stellen van de vraag en het reageren op het antwoord van de leerling het kind aan. Op die manier weet hij/zij dat je luistert. Je kunt het ook benoemen: ik schrijf af en toe iets op, maar ik luister zo goed mogelijk naar wat je zegt>

BIJLAGE 13B: ANALYSE VRAAGTECHNIEKEN DOOR INTERN BEGELEIDER

Analyse vraagtechnieken Martine Delfos t.b.v. nulmeting onderzoek Kitty Bottelier	Maart 2011
Open vragen	Je stelt regelmatig een open vraag. Pas op met het verduidelijken van de vraag. Vaak draait het uit op het invullen van het antwoord.
Gesloten vragen	Probeer zo min mogelijk gesloten vragen te stellen. Omdat er vaak maar een antwoord mogelijk is komt er geen gesprek op gang.
Toonvragen	Je stelt niet vaak toonvragen. Dat is prettig voor het kind want zo laat je hem/haar eigenaar van het gesprek. Toonvragen hebben vaak lading van een overhoring.
Retorische vragen	Het lijkt erop dat je van nature niet de neiging hebt toonvragen te gebruiken in gesprekken met kinderen. Prima!
Doorvragen	Heb ik je niet horen gebruiken.
Suggestief vragen	Deze techniek kun je sterker maken. Probeer goed te luisteren naar wat de leerling zegt en vraag daarop door. Op die manier volg je het kind en maak je je eigen mening ondergeschikt. Het gaat tenslotte om wat de leerling jou te vertellen heeft.
Meervoudig vragen	Gebeurt af en toe. Wees er met name alert op als je een vraag gaat verduidelijken. Suggestieve vragen stellen ligt dan op de loer. Vaak geef je in de extra toelichting op de vraag namelijk al een richting voor een antwoord aan.

Vraag herhalen	Aandachtspunt. Laat de leerling de ruimte om een vraag per keer te beantwoorden. Ook dit hangt sterk samen met wat onder punt 1 is aangegeven: het verduidelijken van de vragen.
Vraag verduidelijken	Doe je soms, meestal als er na de vraag een stilte valt. Vaak heeft de leerling even de tijd nodig om een antwoord te formuleren. Wees niet bang voor de stilte. Vaak komt er na iets moois!
Tegendeelvragen	Zie ook “vraag herhalen” en “open vragen stellen”. Slechts in een incidenteel geval is het echt nodig de vraag te verduidelijken. Je stelt goede en goed te begrijpen vragen aan de leerlingen.
Waaromvragen	Heb je een keer toegepast. Probeer eens uit hoe het werkt als je het bewuster toepast. Voel eerst aan of het in de sfeer van het gesprek past. Het kan ook ervaren worden als niet goed luisteren van jouw kant. Goed dat je voorzichtig bent met de term waarom. Ik heb je regelmatig : wat maakt dat jij vindt dat.... en hoe komt het dat je denkt dat... horen gebruiken. De waarom vraag kan als aanvallend ervaren worden en het gevoel oproepen dat de leerling zich moet verantwoorden. Goed dat je daar alert op bent!
Herhalen en samenvatten	Regelmatig toegepast! De leerling ervaart daarmee dat je luistert naar wat hij/zij je vertelt.
Samenvattend vragen	Sterk aspect van je vraagtechniek! Je past dit regelmatig toe en daarmee richt je je op de

	kern van wat de leerling je heeft verteld. Je checkt als het ware of je goed begrepen hebt wat hij /zij bedoelt. Van daaruit kun je weer verder met het gesprek.
--	--

Kitty,

Veel van de technieken pas je al toe. Er zijn heel mooie fragmenten waarin je bijvoorbeeld laat zien de technieken van het samenvattend vragen, het herhalen en het samenvatten van een antwoord al behoorlijk in de vingers begint te krijgen.

De aandachtspunten liggen eigenlijk in het verlengde van elkaar: gebruik de stiltes die vallen om het gesprek sterker te maken. Probeer de stiltes niet in te vullen, verduidelijk de vraag niet en stel geen suggestieve vragen. Stel ook maar een vraag tegelijk. Probeer op deze aspecten te letten in de volgende periode. Waarschijnlijk voelt het in het begin heel ongemakkelijk, maar bedenk dat het een proces is. Er zijn veel waardevolle aanknopingspunten, er gaat al heel veel goed!

E. K.

BIJLAGE 13C: OPLOSSINGSGERICHTE INTERVENTIES (TUSSENEVALUATIE)

Gespreksvaardigheden		Score
Aansluiten		+/-
Complimenten als feedback		++
Concretiseren		+
Copingvragen stellen		++
Herkaderen		+/-
Luisteren		+
Gebruik van stilte		+/-
Oogcontact		+
Non-verbale technieken		+
Relatievragen		+/-
Samenvatten		+
Vertrouwen vergroten		++
Yes-set		+/-
Sleutelwoorden echoën		+/-
Positieve uitzonderingen		+
Pellen van de te leren vaardigheid		+/-
Wondervraag		+
Schaalvraag		+

BIJLAGE 14A: EINDREFLECTIE

Gesprekken t.b.v. het onderzoek “Voelen dat je gehoord wordt “

Onderzoeker: Kitty Bottelier

Reflectant: Intern Begeleider I SVIB

Eindevaluatie mei 2011

Leerling X.

1^e opname X.

Tijd 0.20 Pas op met de vraag: “Wil je dat doen?” Het lijkt een open vraag maar is het niet. Als X. nee zegt kun je niet verder met deze opdracht.

Tijd 0.40 Je gebruikt heel veel woorden voorafgaand aan de opdracht. Je begint met : “Dan mag jij”, maar daarna komt een heleboel extra informatie die niet nodig is en zelfs vertroebelend kan werken. De uiteindelijke opdracht geef je om 1.08. Geef X. de tijd om de opdracht te laten indalen; ze moet echt even de opdracht destilleren. Nu vul je in: het kan natuurlijk van alles zijn.

Tijd 1.21 “Heb je het idee?” en “Heb je het gevoel?” zijn redelijk suggestieve en gesloten vragen. X. vertelt over een nare herinnering aan haar oude huis. Beter was geweest naar haar gevoel te vragen: Hoe voelde je je op dat moment? Wat betekende dat voor jou? Hoe ging je daarmee om?

Tijd 2.35 Goed dat je X. volgt als zij de kaartjes andersom wil leggen omdat het voor haar logischer is.

Tijd 4.26 Een mooie en knappe stilte van bijna 20 seconden!

Tijd 5.10 Een goed voorbeeld van het terugkoppelen naar X. en een prachtig compliment.

Tijd 6.12 Je vraagt of X. het tegen juf gaat zeggen als ze het wil opgeven. Gesloten vraag. Vraag naar wat er met haar gebeurt op zo’n moment. Voelt ze het aankomen? Bij welke vakken speelt het probleem? Op welke momenten lukt het wel? Hoe komt dat? Wat doet ze dan?

2^e opname X.

Tijd 12.36 Jij complimenteert X. Je praat met haar over een gesprek over pesten en geeft aan dat je het heel goed vindt dat ze in de klas zo goed gezegd heeft hoe ze daar over denkt. X. vindt het allemaal nogal vanzelfsprekend en het lijkt alsof je compliment niet echt binnen komt. Mooi zou zijn geweest als je hier had gevraagd op welke eigenschap zij trots is en welk compliment daarbij zou kunnen horen.

Goed dat je vertelt dat er veel mensen zijn die moeite hebben met het praten over wat ze voelen. Op die manier maak je het compliment bijzonder.

Algemeen:

X. is een lastige gesprekspartner. Ze laat weinig van zich horen en dwingt jou als het ware tot het stellen van gesloten vragen. Als je een open vraag stelt zegt ze al gauw dat ze het niet weet. Toch zie ik vooruitgang ten opzichte van de eerste analyse. Er is meer contact, X. probeert af en toe een grapje te maken (bijv. over het kunnen kiezen: Het zijn er teveel; ik kan dus niet kiezen)

Je hebt zeker een stap gemaakt in het benutten van de stilte! Blijf alert op meervoudige vragen en gesloten vragen die wel open lijken (denk je dat....., vind je dat....., heb je het gevoel dat....)

Leerling Y.

1^e opname Y.

Tijd 8.05 Sterk compliment! Het is nog sterker als je het niet gaat herhalen, maar Y. de kans geeft van het compliment te genieten.

Tijd 9.47 Jullie vullen samen het plan in. Je geeft aan dat Y. de vorige keer heel veel heeft verteld en vraagt hem dat nu op te noemen. Dit is een beetje een toonvraag: Ik weet het nog, kijken wat jij nog weet. Natuurlijk bedoel je dat niet zo, maar Y. slaat wel een beetje dicht. Neem hem aan de hand en vraag bijvoorbeeld waarvan hij zelf vindt dat hij er goed in is.

Tijd 10.21 Hier doe je dat goed: Wat deed je nog meer? Mooi! Je maakt het sterker door instemmend te reageren als Y. iets noemt. Dat motiveert hem en versterkt zijn zelfvertrouwen.

2^e opname Y.

Tijd 14.20 “Heb je je doel bereikt”= gesloten vraag. Mooier is het benoemen van het doel en B. daarop te laten reageren.

Tijd 14.48 Goed! ” Wat wil je bereiken?” “Waar denk je aan?” Sterke open vragen!

Tijd 15.09 “Wat is er voor nodig om daar te komen?” Goed.

Leerling Z.

1^e opname Z.

Tijd 20.51 “Geeft je dat een goed gevoel?” Beter is: “Hoe voel jij je daarbij?”

Tijd 21.50 Goed dat je stopt met de “vraag na de komma!”

Tijd 21.55 Z. krijgt van jou alle ruimte om zijn verhaal te doen. Je knikt instemmend en zendt non verbale aanmoedigingen uit. Prima!

Tops:

Ik zie in al deze fragmenten prachtige stukjes gespreksvoering! Je complimenteert de kinderen, je basishouding is goed en je hebt oprecht interesse voor wat ze vertellen. Je maakt goed oogcontact en de sfeer is prettig en ontspannen. Er is sprake van veel en goede interactie. Je past de gesprekstechnieken steeds beter toe. Het gebruik maken van de stiltes lukt nu beter. Op die manier krijgen de kinderen meer ruimte om te reageren of na te denken.

Tips:

De tips zijn gericht op de vaardigheden die je centraal hebt gezet voor jezelf. De neiging tot het invullen van een vraag of het geven van een richting is misschien wel een onderwijzerskwaal, net als het geven van oplossingen. Ik zie dat je ermee aan de slag bent en dat er steeds vaker momenten zijn waarop je je realiseert dat je bijna in de valkuil stapt. Dat is een goed proces en ook het begin van een gedragsverandering. Het gaat om een bewustwordingsproces wat daarna kan overgaan in het bewust toepassen van de vaardigheid. Als je het maar vaak genoeg oefent wordt je op den duur onbewust bekwaam. Daar ben je nog

niet, maar je bent zeker op de goede weg. Blijf jezelf trainen in het bewust toepassen van de vaardigheden en reflecteer regelmatig – bijv. a.d.h.v. opnames- je eigen ontwikkeling.

Ik vind dat je een grote stap gezet hebt in je bewustwording. Dat is knap, zeker in zo'n korte periode. Realiseer je dat afleren van een gewoonte veel lastiger en tijdrovender is dan het aanleren van een nieuwe. Gun jezelf de tijd en ga door op deze weg! Ik weet zeker dat je nog meer stappen zult zetten!

E. K.

BIJLAGE 14B: ANALYSE VRAGENTECHNIEKEN EINDEVALUATIE

Analyse vraagtechnieken Martine Delfos tbv eindmeting onderzoek Kitty Bottelier	Mei 2011
1. Open vragen	Let op de valkuil van de look-a-like open vraag: Vind je dan ook dat... Denk je dat... heb je het gevoel dat...? Ook de klassieke “fout” Kun je een voorbeeld geven is een riskante. Als de leerling nee zegt ben je uitgepraat
2. Gesloten vragen	Zie opmerkingen bij “Open vragen”
3. Toonvragen	Je stelt niet vaak toonvragen. Ik heb het je een keer horen doen in een gesprek met B. Je open houding zorgt ervoor dat je niet snel een toonvraag zult stellen.!
4. Retorische vragen	Heb ik je niet horen gebruiken.
5. Doorvragen	Het doorvragen lukt steeds beter. Probeer het echt te houden bij 1 vraag en geef geen toelichting. Als je merkt dat een leerling de vraag echt niet heeft begrepen kun je hem verduidelijken of op een andere manier stellen.
6. Suggestief vragen	Gebeurt soms . Blijft een aandachtspunt, maar is de winst is dat je je eigen suggestieve vragen gaat herkennen. Dat betekent het begin van de omslag!
7. Meervoudig vragen	Gaat beter! Je hebt hierin wel een stap gezet! Het blijft een valkuil, met name als je de neiging tot het verduidelijken niet op tijd hebt herkent..
8. Vraag herhalen	Heb ik niet meer gehoord. Je let er goed op.
9. Vraag verduidelijken	Dit gebeurt nog wel eens. Wees niet bang dat de vraag niet begrepen wordt. Vaak moeten

10. Tegendeelvragen	de kinderen eerst even nadenken. Met verduidelijken geef je eerder een richting aan.
11. Waaromvragen	Is niet echt aan de orde geweest. Geeft niets!
12. Antwoord herhalen	De waaromvraag omzeil je prima! Heel goed dat je daar zo nauwkeurig in bent!
13. Samenvatten	Dat doe je goed en regelmatig! Je gebruikt de woorden van de leerling en checkt daarmee of je hem/haar goed begrepen hebt!
14. Samenvattend vragen	Sterk aspect van je vraagtechniek! Je past dit regelmatig toe en daarmee richt je je op de kern van wat de leerling je heeft verteld. Zie ook tussenevaluatie.
	Dit pas je goed en heel consequent toe. Deze vaardigheid beheers je prima.

Kitty,

De technieken die je al beheerste zitten er nog steeds goed in. Ik zie meer ontspanning bij het toepassen van deze technieken. Dat betekent voor mij dat het steeds meer richting onbewust bekwaam gaat.

Het lukt je steeds beter de stiltes te laten vallen en ze niet op te vullen door de vraag verder te verduidelijken of een antwoord in te vullen. Aan de hand van de beelden zie ik je ontwikkeling in deze vaardigheden. Voor wat betreft het laten vallen van stiltes, het verduidelijken van de vragen en het stellen van meervoudige of suggestieve vragen zit je wat mij betreft in de fase van bewust bekwaam worden. Hoe meer gesprekken je voert, hoe vanzelfsprekender je de technieken zult kunnen toepassen. Ook een mooie oefening: kijk naar

een interview op t.v. en vraag je af wat jij anders zou doen, hoe je dat zou doen en waarom je dat zou doen. Heel leuk en leerzaam!

Het voeren van een gesprek volgens de regelen der kunst gaat nog niet vanzelf, maar de bewustwording wordt steeds sterker. Dat is de sleutel tot verandering. Of, zoals je in je onderzoek schrijft: de uitzondering is het begin van de verandering!

E. K.

BIJLAGE 14C: OPLOSSINGSGERICHTE INTERVENTIES (EINDEVALUATIE)

Gespreksvaardigheden		Score
Aansluiten		+
Complimenten als feedback		+++
Concretiseren		++
Copingvragen stellen		++
Herkaderen		++
Luisteren		++
Gebruik van stilte		+
Oogcontact		++
Non-verbale technieken		+
Relatievragen		+
Samenvatten		++
Vertrouwen vergroten		+++
Yes-set		+
Sleutelwoorden echoën		+
Positieve uitzonderingen		++

BIJLAGE 15: ZELFSCAN 'DE INTERNE BEGELEIDER ALS COACH EN GESPREKSPARTNER' EINDMETING

Geef jezelf een cijfer van 0 tot 10 op elke dimensie.

Ik kan goed luisteren	8
Ik kan me goed inleven in de beleving van een ander	8
Ik kan goed inschatten waar het voor de ander werkelijk om gaat	8
Ik kan, als dat nodig is, mijn eigen emoties en behoeften goed uitschakelen	8
Ik kan mij richten op de behoeften van de ander	7
Ik kan tijdens een gesprek goed mijn eigen aandeel in de gaten houden	8
Ik kan tijdens een gesprek mij eigen rol bijsturen	8
Ik kan na een gesprek goed reflecteren op mijn eigen rol in het gesprek	8
Ik kan wachten met het geven van een advies	7
Ik kan als dat nodig is een advies geven	7
Ik kan voldoende veiligheid bieden voor de ander	9
Ik kan een contact afbreken, als blijkt dat er geen effectieve “klik” is tussen mij en de gecoachte	8
Ik heb geduld	7
Ik ben kritisch op mijn eigen beelden en overtuigingen	9
Ik kan mij goed aan gemaakte procedureafspraken houden	8
Ik kan mijzelf ook laten coachen	9
Ik ken mijn eigen valkuilen in communicatie	8
Ik kan mijn plan loslaten als dat wenselijk is	7
Ik kan confronteren zonder in een conflict te komen	7
Ik durf een conflict wel aan	8
Ik kan gevoelens bij de ander goed spiegelen	7
Ik ben verbaal sterk	8

Ik kan tegen boosheid, angst, verdriet, onzekerheid	8
Ik heb het door als de ander mij beïnvloedt	8
Ik heb het door als ik de ander beïnvloed	8
Ik beheers verschillende coaching technieken	7
Ik ken mijn eigen voorkeursstijl	8
Ik ben discreet	9

BIJLAGE 16: INGEVULDE VRAGENLIJSTEN DOOR ONDERZOEKSGROEP.

Vragenlijst besproken met X.

Hoe heb je de gesprekken ervaren?

Ik vond de gesprekken prettig. Ik moest wel veel nadenken en wist niet altijd het antwoord. Ik voelde me opgelucht tijdens de gesprekken.

Wat is het verschil voor jou in de gesprekken die je voerde tijdens de faalangstreductietraining en de gesprekken die je met mij gevoerd hebt?

Dit is heel anders, het geeft me een ander gevoel. Jij begrijpt me, maar dat is ook een gevoel.

Wat vond je fijn aan de gesprekken?

Ik vond de spelletjes die we gedaan hebben leuk. De tijdslijn die ik moest invullen vond ik minder, omdat iets een reden moet hebben dan zie ik het nut ervan in.

Dat met die kaartjes vond ik wel goed, zonder dat had ik nooit ontdekt waaraan ik wil werken.

We konden ook lachen met elkaar.

Heb je in de gesprekken kunnen praten over wat je kwijt wilde?

Wat heeft je daarbij geholpen?

Ja, ik kon alles wel zeggen.

Zijn er onderwerpen geweest die je wel wilde bespreken, maar die niet aan bod gekomen zijn?

Hoe komt dat denk je?

Er is maar een beetje wat niet besproken is. Wat dat kleine beetje is, kan ik niet uitleggen.

Wat deed ik zodat jij merkte dat ik luisterde? (Denk bijvoorbeeld aan....manier van vragen, oogcontact, sfeer)

Ik zie aan je wanneer je luistert.

Wat vind je ervan dat ik overlegd heb met je ouders en leerkracht?

Dat vind ik goed, maar weet dat niet zeker.

Kun je me uitleggen waarom je dat niet zeker weet?

Zij vertellen dingen anders. Mijn moeder vertelt dingen over mij die niet kloppen.

Hoe heb je de wondervraag ervaren?

Dat vond ik raar, het is moeilijk voor te stellen.

Hoe heb je de schaalvraag ervaren?

Met deze vraag werd het duidelijk voor me. Het gaf me een goed gevoel.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre de gesprekken hebben geholpen?

--

1 = Deze gesprekken hebben niet geholpen.

10 = Deze gesprekken hebben goed geholpen.

6

Kun je me vertellen waar de zes voor staat?

Ik denk veel meer na over mijn gevoel dan dat ik eerst deed.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre je betrokken bent geweest bij het bedenken van een oplossing?

--

1= Ik ben niet betrokken geweest bij het bedenken van een oplossing.

10= Ik ben erg betrokken geweest bij het bedenken van de oplossing.

5.

Kun je me uitleggen waar die 5 voor staat?

Gewoon, precies in het midden, de ene helft is voor jou en de andere helft is voor mij.

Welke vaardigheden heb je geleerd ?

Ik ben bezig met iets langer volhouden en niet meteen opgeven.

In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen?

Het liefst bij alle vakken op school.

Welke tips zou jij mij nog kunnen geven?

Ik heb verder geen tips.

Vragenlijst besproken met Y.

Hoe heb je de gesprekken ervaren?

Ik vind het fijn dat iemand mij kan helpen.

Wat vond je fijn aan de gesprekken?

Dat ik geleerd heb om te gaan met mijn verlegenheid.

Ik vond het fijn om erover te praten.

Heb je in de gesprekken kunnen praten over wat je kwijt wilde?

Ja, dat heb ik.

Wat heeft je daarbij geholpen?

Erover kunnen praten.

Zijn er onderwerpen geweest die je wel wilde bespreken, maar die niet aan bod gekomen zijn?

Hoe komt dat denk je?

Nee, ik heb alles kunnen zeggen wat ik wilde.

Wat deed ik zodat jij merkte dat ik luisterde? (Denk bijvoorbeeld aan...manier van vragen, oogcontact, sfeer)

Je keek me aan als ik wat zei. En als ik wat zei, zei jij iets waardoor ik merkte dat je niet iets anders aan het doen was.

Wat vind je ervan dat ik overlegd heb met je ouders en leerkracht?

Goed, dan kunnen zij daar ook rekening mee houden.

Waarmee kunnen zij dan rekening houden?

Met mijn verlegenheid.

Hoe heb je de wondervraag ervaren?

Dat vond ik wel leuk om te doen.

Wat vond je er leuk aan, kun je dat uitleggen?

Ik vind het leuk om te zien hoe het eruit kan zien als mijn verlegenheid minder is.

Hoe heb je de schaalvraag ervaren?

Ik vond dat handig. De stapjes maakten het duidelijk voor mij. Zo kon ik zien dat ik niet in één keer naar de tien hoeft te gaan.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre de gesprekken hebben geholpen?

--

1 = Deze gesprekken hebben niet geholpen.

10 = Deze gesprekken hebben goed geholpen.

9 Waar staat de negen voor?

Een tien geef ik als het niet beter kan, het kan altijd verbeterd worden.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre je betrokken bent geweest bij het bedenken van een oplossing?

--

1= Ik ben niet betrokken geweest bij het bedenken van een oplossing.

10= Ik ben erg betrokken geweest bij het bedenken van de oplossing

9 Waar staat de negen voor?

Ik heb zelf het meeste gedaan, uiteindelijk moet ik het ook zelf doen.

De gesprekken hebben mij geholpen om het ook echt te doen.

Welke vaardigheden heb je geleerd ?

Ik kan sneller naar iemand toe gaan als er iets is of als ik iets moet doen.

In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen?

In de klas en ook volgend jaar. Als ik dan huiswerk niet snap, moet ik het gaan vragen. Doe ik dat niet, kan ik zo een niveau lager komen.

Welke tips zou jij mij nog kunnen geven?

Ik heb geen tips.

Vragenlijst besproken met Z.

Hoe heb je de gesprekken ervaren?

Ik vond het fijne gesprekken.

Wat vond je fijn aan de gesprekken?

Ik kon gewoon lekker praten.

Heb je in de gesprekken kunnen praten over wat je kwijt wilde?

Wat heeft je daarbij geholpen?

Ja, dat kon ik.

Zijn er onderwerpen geweest die je wel wilde bespreken, maar die niet aan bod gekomen zijn?

Hoe komt dat denk je?

Ik kon alles bespreken wat ik wilde.

Wat deed ik zodat jij merkte dat ik luisterde? (Denk bijvoorbeeld aan....manier van vragen, oogcontact, sfeer)

Het is een gevoel dat me zegt dat je luistert. Je kijkt me aan en dan zie ik dat je luistert.

Wat vind je ervan dat ik overlegd heb met je ouders en leerkracht?

Dat maakt mij niks uit.

Hoe heb je de wondervraag ervaren?

Dat vond ik wel leuk, ik kon bedenken hoe het zou zijn zonder dat ik veel boos en geïrriteerd ben.

Hoe heb je de schaalvraag ervaren?

Dat vond ik wel goed hoor.

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre de gesprekken hebben geholpen?

1 = Deze gesprekken hebben niet geholpen.

10 = Deze gesprekken hebben goed geholpen.

5 Wat maakt het een vijf voor jou?

De gesprekken zijn hier en in de klas verandert er niks.

Kitty Bottelier

Kun je op de schaal aangeven in hoeverre je betrokken bent geweest bij het bedenken van een oplossing?

--

1= Ik ben niet betrokken geweest bij het bedenken van een oplossing.

10= Ik ben erg betrokken geweest bij het bedenken van de oplossing.

7 Ik ben best wel goed in bedenken van oplossingen.

Welke vaardigheden heb je geleerd ?

Ik leer beter omgaan met mijn boosheid.

In welke situatie zou je deze vaardigheden kunnen toepassen?

In de klas als ik ruzie heb met andere kinderen.

Welke tips zou jij mij nog kunnen geven?

Nou, je mag de gesprekken ook op een ander tijdstip doen, niet onder project tijd.

BIJLAGE 17: KINDPLAN INGEVULD DOOR ONDERZOEKSGROEP

Mijn plan: X.

Naam leerling: .X.	Groep en leerkracht: .7 Juf M.
Ingevuld samen met: . Juf K.	Datum: . 11-04-2011.

Nu weet/kan ik al:	Om dat te bereiken ga ik:	De leerkracht helpt mij door:	Mijn ouders helpen me door:	Materialen en andere hulpmiddelen die mij helpen:
Ik kan wel volhouden, maar niet als ik er geen zin in heb. Doel: straks wil ik weten/kunnen: Ik wil langer kunnen volhouden en niet meteen opgeven.	Oefenen tijdens het rekenen. Ik ga op het moment dat ik voel dat ik er mee wil stoppen, de stopwatch zetten en kijken hoeveel tijd ik er nog bij kan werken.	Complimentjes geven.	Niet.	Stopwatch Schriftje om de tijd op te schrijven. Een vriendje of iemand anders die mij kan helpen: Wil ik niet.
Evaluatiedatum: 20-04-2011		Wie evalueert: Juf M. en X.		

Hoe weten we dat het doel bereikt is? Wat merken, zien of horen we dan?

Ik weet het als ik het langer volhoud dan normaal. Ik geef minder snel op. En je kunt het in mijn schriftje lezen.

Uitkomst van de evaluatie: is ons doel bereikt? ja/nee

Hoe verder?

Mijn plan: Y.

Naam leerling: Y.	Groep en leerkracht: 8 juf K. en juf J.
Ingevuld samen met: juf K.	Datum: 28-03-2011

Nu weet/kan ik al: Meestal kan ik iets zeggen. Ik ben niet snel bang voor andere mensen. Ik weet dat het verlegenheid is. Doel: straks wil ik weten/kunnen: Ik wil naar de juf kunnen gaan als dat nodig is.	Om dat te bereiken ga ik: Als er iets is, ga ik gewoon naar de juf. Ik help mezelf door te denken; ik ga gewoon. Ik wil het zelf doen!	De leerkracht helpt mij door: Ik wil het zelf doen.	Mijn ouders helpen me door: Ik wil het zelf doen.	Materialen en andere hulpmiddelen die mij helpen: Ik heb niets nodig. Een vriendje of iemand anders die mij kan helpen: Ik wil het zelf doen.
---	---	---	---	---

Evaluatiedatum::	Wie evalueert:
Eerste evaluatiedatum: 4 april.	
Tweede evaluatiedatum: 18 april	
Hoe weten we dat het doel bereikt is? Wat merken, zien of horen we dan?	
Ik ben meerdere keren naar de juf gegaan op het moment dat er iets was in de klas.	
Uitkomst van de evaluatie: is ons doel bereikt?	

Ik vind dat ik nu op een 9 sta, dus heb ik mijn doel bereikt.

Hoe verder?

Ik wil nog een laatste stapje maken , zodat ik op een 10 kom te staan.

Mijn plan deel 2: Y.

Naam leerling: Y.	Groep en leerkracht: 8 juf J. en juf K.
Ingevuld samen met: Juf K.	Datum: 11-04-2011

Nu weet/kan ik al:	Om dat te bereiken ga ik:	De leerkracht helpt mij door:	Mijn ouders helpen me door:	Materialen en andere hulpmiddelen die mij helpen:
Meestal kan iets zeggen wanneer nodig. Ik ben niet snel bang voor andere mensen. Ik weet dat ik verlegen ben. Doel: straks wil ik weten/kunnen: Ik wil naar de juf toe gaan, als ze net iets heeft uitgelegd en ik het toch niet helemaal begrijp.	Ik ga naar de juf als ze iets heeft uitgelegd en ik begrijp het toch niet goed.	Ik wil het zelf doen.	Ik wil het zelf doen.	Ik heb niets nodig. Een vriendje of iemand anders die mij kan helpen: Ik wil het zelf doen.

Evaluatiedatum::

Wie evalueert:

9 mei

Y. en juf K.

Hoe weten we dat het doel bereikt is? Wat merken, zien of horen we dan?

De juf merkt het doordat ik haar iets vraag en ik weet het omdat ik dan op een 10 sta.

Uitkomst van de evaluatie: is ons doel bereikt? ja/nee

Hoe verder?

Mijn plan: Z.

Naam leerling: .Z.	Groep en leerkracht: . 6 Juf L.
Ingevuld samen met: . Juf K.	Datum: .11-04-2011
.....	

Nu weet/kan ik al: -Ik weet dat ik geïrriteerd raak door de kinderen om mij heen. - Ik ga niet naar de juf en dan blijft die irritatie in mij zitten. Doel: straks wil ik weten/kunnen: Ik wil leren oplossingen te bedenken als ik me ga irriteren.	Om dat te bereiken ga ik: Als ik last heb van leerlingen, ga ik naar de juf.	De leerkracht helpt mij door: Door te luisteren naar mij.	Mijn ouders helpen me door: Weet ik niet.	Materialen en andere hulpmiddelen die mij helpen: Een vriendje of iemand anders die mij kan helpen: De kinderen kunnen helpen door mij te begrijpen.
--	--	---	---	---

Evaluatiedatum:20-04-2011	Wie evalueert: Juf K. en Juf L. met Z.
---------------------------	--

Hoe weten we dat het doel bereikt is? Wat merken, zien of horen we dan?

Ik kan meer tegen de juf zeggen en dan helpt ze mij en dan wordt ik minder geïrriteerd.

Uitkomst van de evaluatie: is ons doel bereikt? ja/nee

Hoe verder?

BIJLAGE 18: REFLECTIE OP HET ONDERZOEK DOOR INTERN BEGELEIDER

“Voelen dat je gehoord wordt”

Toen je mij zo’n half jaar geleden vertelde welke richting je onderzoek op zou gaan was ik meteen enthousiast. Het voeren van gesprekken is een van de leukste en boeiendste onderdelen van mijn werk. Net als jij vind ik dat het veel meer aandacht verdient binnen het onderwijs. Omdat gesprekken met kinderen bij ons op school nog geen structurele activiteit is zag ik ook direct de meerwaarde van je onderzoek, zowel voor de school als voor jou zelf. Je pakte je onderzoek gedegen aan. In het begin was het zoeken naar de juiste onderzoeksvraag, maar uiteindelijk was de richting bepaald. Het zoeken naar theoretische onderbouwing was een lastige klus; er is gewoon nog niet veel over het onderwerp geschreven. Je hebt heel wat mensen aangeschreven om toch meer informatie te krijgen, maar het leverde weinig op. Inmiddels weet je zelf misschien wel genoeg om iets te kunnen publiceren!

Het is natuurlijk geweldig dat de kinderen uit de onderzoeksgroep aangeven dat ze zich door jou gehoord hebben gevoeld. Dat betekent dat er achter dat doel een dikke krul kan! Minstens zo geweldig vind ik dat je je kennis en ervaring wilt gaan delen: eerst bij ons op school middels een studiedag en later breder via het IB-netwerk van onze stichting. In het delen zit voor mij de meerwaarde van je onderzoek!

Ik denk en hoop dat je hiermee heel veel leerkrachten op het spoor van het voeren van gesprekken met kinderen kunt zetten. Jouw enthousiasme werkt aanstekelijk en bovendien kun je de theorie onderbouwen aan de hand van je eigen praktijkvoorbeelden.

Ik heb je onderzoek gelezen en ben door jou op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in het praktijkgedeelte. Ik heb de fragmenten van de gesprekken bekeken en zag dat je t.a.v. de technieken en vaardigheden een grote stap hebt gezet.

Jouw onderzoek heeft ook voor mij persoonlijk een meerwaarde gehad. Het lezen ervan heeft mij opnieuw doen beseffen dat we als school verder moeten met wat jij in gang hebt gezet.

Als intern begeleider kan ik het voeren van gesprekken met kinderen alleen maar toejuichen. Belangrijk is wel dat de collega’s voldoende bagage hebben om de gesprekken ook echt zinvol en belangrijk te laten zijn. Alleen op die manier kunnen we ervoor zorgen dat onze leerlingen zich gehoord voelen. Jij kan en wil daarin een belangrijke rol spelen!

Bedankt voor je vertrouwen mij mee te laten kijken naar je onderzoek. Ik ben van mening dat je een stukje onontgonnen land bouwklaar hebt gemaakt. Nu hoeven alleen de lijnen nog te worden uitgezet!

E. K.

Mei 2011

BIJLAGE 19: MAILWISSELINGEN

Beste Christine Brons,

Sinds vorig jaar volg ik de studie gedragsspecialist aan de hogeschool van Fontys. Na diverse modules over verschillende onderwerpen, ben ik momenteel bezig met mijn onderzoek. De titel van mijn onderzoek is ‘Voelen dat je gehoord wordt.’ Het onderwerp is gesprekken voeren met kinderen. Ik maak gebruik van oplossingsgerichte gesprekstechnieken, theorie van Handelingsgericht Werken en van de theorie rondom basis gespreksvaardigheden (Martine Delfos). Ik wil mijzelf verbeteren op het gebied van het voeren van gesprekken met kinderen en wil onderzoeken op welke manier kinderen zich gehoord voelen door mij. Het is een ontzettend leuk en interessant onderzoek, waarin ik veel leer. Om te weten te komen of kinderen zich gehoord voelen door mij, dacht ik dat te controleren middels een vragenlijst o.i.d. , gericht op kinderen uiteraard. Helaas....overall gezocht en nergens te vinden. Mijn collega heeft contact met Patricia Meijer. Zij vertelde mijn collega over materiaal wat jij recent ontwikkeld hebt, waarmee je met een kind kan evalueren na een gesprek. Veel informatie heb ik hier niet over gekregen, maar het zou wellicht een zeer welkome aanvulling zijn binnen mijn onderzoek. Mijn vraag is dan ook of ik hier meer informatie over zou kunnen krijgen en als het inderdaad binnen mijn onderzoek past, zou ik met jouw toestemming daar graag gebruik van willen maken.

Ik hoop dat jij mij verder kunt helpen!

Met vriendelijke groet,

Kitty Bottelier

Dag Kitty,

Ik heb reflectiemateriaal voor kinderen ontwikkelt, waarbij ze schoolse vaardigheden en sociaal gedrag kunnen oefenen en zelf kunnen evalueren.

We hebben een aantal kinderen met deze boekjes laten werken en het resultaat is zeer verrassend: ze vinden het geweldig en de problemen zijn snel over.

Momenteel heeft het lectoraat van de Marnix Academie aangegeven dat ze het willen gaan onderzoeken.

Ik werk met Video Interactie Begeleiding, waarbij kinderen zelf worden gefilmd en samen met een VIB er analyses maken van hun eigen gedrag.

Ze worden ook gefilmd als ze het reflectiemateriaal gebruiken.

De VIB ers zelf worden ook op video opgenomen als ze met kinderen films terug kijken en krijgen feed back op hun gespreksvaardigheden.

Een aantal van ons past past Kid Skills toe, maar mijn ervaring is dat leraren en IB ers dit vaak te omslachtig vinden, en er zelf verkorte versies van maken.

Vandaar dat ik reflectiemateriaal heb gemaakt dat snel, individueel en klassikaal in de groep te gebruiken is.

Het totale pakket kost 50 euro.

Het verschijnt binnenkort op mijn website.

Op 8 april heb ik een inspiratiedag over Kijken met Kinderen in Groningen.

Op 13 mei in Leiden.

Mogelijk is dit iets anders dan waar jij om vraagt, maar zie maar even wat je ermee doet.

groet, Christine Brons.

Goedemiddag,

Ik heb u enkele weken een mail gestuurd over mijn onderzoek ‘ Voelen dat je gehoord wordt’ , over gespreksvoering met leerlingen op een basisschool.

Momenteel ben ik druk bezig met de uitvoering van het onderzoek en gaandeweg ontstonden er toch enkele vragen.

Ik kan uw hulp wellicht hierbij goed gebruiken, dus maak graag gebruik van uw aanbod om mij eventueel verder te helpen.

Het onderzoek is gericht op het verbeteren van mijn gespreksvaardigheden/technieken .

‘ Welke gespreksvaardigheden stellen mij het beste in staat om mijn leerlingen het gevoel te geven dat ze gehoord worden?’ is mijn onderzoeksvraag.

Uiteraard horen bij het onderzoek onderzoeksinstrumenten, deze zijn lastig te vinden heb ik ervaren. Waarschijnlijk zal ik deze dan ook zelf moeten gaan ontwerpen.

Mijn vragen aan u zijn dan ook; Heeft u misschien overzichtlijst, een checklist met daarop generieke gespreksvaardigheden? (of een idee waar ik dat zou kunnen vinden)

Verder gebruik ik specifieke vaardigheden vanuit het Oplossingsgericht werken en Handelingsgericht werken, weet u of hier lijsten voor zijn waarbij deze vaardigheden getoetst kunnen worden?

De leerlingen spelen uiteraard een belangrijke rol in mijn onderzoek; heeft u een idee op welke manier getoetst kan worden hoe de kinderen de gesprekken ervaren hebben? Zijn er bestaande vragenlijsten???

Hoi Kitty,

Ik moest even zoeken in mijn geheugen. Mijn mailbox hielp me daarbij. Ik heb je oorspronkelijke vraag weer voor me. Je werkstuk vordert gestaag, en natuurlijk komen er dan nieuwe vragen op. Ik doe mijn best om ze te beantwoorden.

Heeft u misschien overzichtslijst, een checklist met daarop generieke gespreksvaardigheden? (of een idee waar ik dat zou kunnen vinden)

Mijn boek *Praktische Gespreksvoering* bevat de generieke gespreksvaardigheden. Er staat niet direct een lijst in. Het hangt ook af van het soort gesprek. Is het een probleemverhelderend gesprek of een attitude-interview. In elk hoofdstuk van mijn boek staan de generieke vaardigheden voor de betreffende soort gesprekken.

Toevallig heb ik woensdag een gesprek met drie Pabostudenten die constateren dat ze wel vaardigheden oefenen voor gesprekken met kinderen in hun opleiding, maar niet voor gesprekken met ouders. Ze vragen of ik een workshop kan geven voor hen. Ik heb er al over na zitten denken en een paper gemaakt voor een oefening met een attitude-interview. Ik stuur je de paper daarover op. Daar staat een lijst van generieke vaardigheden voor dat gesprek.

Misschien heb je er wat aan.

Verder gebruik ik specifieke vaardigheden vanuit het Oplossingsgericht werken en Handelingsgericht werken, weet u of hier lijsten voor zijn waarbij deze vaardigheden getoetst kunnen worden?

Ik heb gezocht naar literatuur over gesprekken met kinderen. Waarschijnlijk ken je de boeken al die ik hieronder noem. Goede boeken volgens mij zijn:

In gesprek met kinderen, De methodiek van de Kindertelefoon. Anique de Beyn. Amsterdam SWP, 2004 2^e druk.

De inhoudsopgave op blz. 7 is al bijna een checklist

Luister je wel naar mij, gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar. Martine F. Delfos. Amsterdam SWP, 2005 10^e volledig herziene druk.

Op blz. 177 staat een uitgebreide checklist.

Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school. Michael Durant. Antwerpen-Apeldoorn, Garant. 2002, 2^e druk.

Een goed boek als het gaat om Oplossingsgericht coachen.

De leerlingen spelen uiteraard een belangrijke rol in mijn onderzoek; heeft u een idee op welke manier getoetst kan worden hoe de kinderen de gesprekken ervaren hebben? Zijn er bestaande vragenlijsten?

Op 4 mei 2001 heeft er in het Dagblad Trouw een artikel gestaan over een onderzoek dat gedaan is naar gesprekken met kinderen en wat kinderen daar van vonden. Ik heb het artikel onder de scan gelegd. Is weet niet of het te lezen is. Geef anders je postadres, dan stuur ik het je op. Mijn kopie is wel te lezen. Het onderzoeksbureau Wesp heeft het onderzoek gedaan. Misschien is daar contact mee te leggen.

Ik begrijp dat je wilt toetsen wat het effect is. Dat is een goed streven, maar erg moeilijk. Belangrijk is dat je toetst wat jij doet: maak je samenvattingen, vraag je door, luister je naar het gevoel en geef je dat terug, etc.? Voor dat laatste is het van belang dat je je eigen gesprekken opneemt en er verslagen van maakt. Hoe je dat verslag maakt, lees je op: http://www.praktischegespreksvoering.nl/2_richtlijnen_voor_het_maken_van_opdrachten

Dat is veel werk en misschien lukt het je niet.

W. Donders

Goedemorgen,

Enige tijd geleden heb ik u een mail gestuurd of ik uw boek ‘ Oplossingsgericht aan het werk met kinderen en jongeren’, eerder kon krijgen in verband met een onderzoek wat ik doe. Het onderwerp is ‘gesprekken voeren met kinderen’. Het boek had ik niet eerder kunnen krijgen, maar gelukkig, ik ontving het boek vorige week. Aangezien mijn onderzoek nog niet afgerond is, ben ik direct aan het lezen gegaan. Wat een ontzettend prettig boek om te lezen zeg! Ik heb al meer boeken gelezen over oplossingsgerichte gespreksvoering, maar dit boek werkte echt verhelderend voor mij omdat de theorie van het oplossingsgericht gesprek voeren, zo duidelijk beschreven wordt. Ook de diverse werkvormen zijn een zeer prettige bijdrage, zeker met betrekking tot mijn onderzoek. Dus ik ben helemaal enthousiast over het boek!

Ik heb nog een vraag met betrekking tot mijn onderzoek die u misschien kan en wil beantwoorden?! Uiteindelijk wil ik van de kinderen weten hoe zij zich *gehoord* voelen door mij, wat zij prettig hebben ervaren tijdens onze gesprekken. Heeft u misschien een voorbeeld van een vragenlijst waarin de kinderen kunnen vermelden op welke manier ze zich gehoord voelen?

Alvast bedankt!!

Met vriendelijke groeten,

Kitty Bottelier

Dag Kitty, wat fijn om te lezen dat je enthousiast bent over het boek en het goed kunt gebruiken! Ik begrijp uit je vraag dat je van kinderen wilt weten of zij zich gehoord voelen en of zij kunnen aangeven wat zij prettig hebben ervaren. Ik heb zo niet een vragenlijst voor je. Wel een idee: je zou kunnen evalueren middels de schaalvraag. Die zou je vooraf zodanig kunnen formuleren dat je bij alle kinderen dezelfde vraag stelt. 1 staat dan voor: deze gesprekken hebben niet geholpen (o.i.d.) en 10 voor goed geholpen. Je kunt dan bij de positie die het kind aangeeft met het kind verkennen wat geholpen heeft. Als je daarnaast nog een eigen aankruislijstje hebt met items, dan kun je scoren hoe vaak iets is genoemd. Bijv: zelf nadenken, zelf iets kiezen wat ik wilde leren, goede supporter, mijn eigen plan, zelf bedacht, doel bereikt, motivatie etc.

Veel succes met je onderzoek,

Vriendelijke groet, Corry Wolters